

Світовий бестселер

МАЛЕНЬКА КНИГА

ХЮГЕ

ЯК ЖИТИ ДОБРЕ
ПО-ДАНСЬКИ

МІК ВІКІНГ

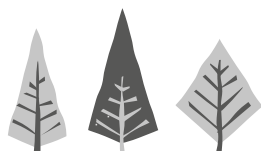
Хюге — найпривабливіший спосіб
щасливого життя. *New York Times*

КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВИЛЛЯ

THE LITTLE BOOK OF
HYGGE

THE DANISH WAY TO
LIVE WELL

MEIK WIKING

P E N G U I N L I F E

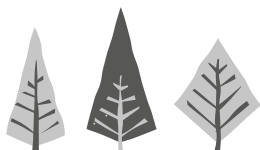
AN IMPRINT OF

PENGUIN BOOKS

МАЛЕНЬКА КНИГА

ХЮГЕ

ЯК ЖИТИ ДОБРЕ
ПО-ДАНСЬКИ

МІК ВІКІНГ

ХАРКІВ **КЛУБ**
2017 СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЯ

УДК 304
ББК 60.5(4Дан)
В43

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Original English language edition first published by Penguin Books Ltd, London
The author has asserted his moral rights
All rights reserved

Перекладено за виданням:

Wiking M. The little book of hygge. The Danish way to live well /
Meik Wiking. — London : Penguin Life, 2016. — 288 p.

Переклад з англійської Катерини Бабкіної

Дизайн книжки Hampton Associates

Популярне видання

ВІКІНГ Мік

Маленька книга хюге. Як жити добре по-данськи

Керівник проекту *З. О. Бакуменко*
Координатор проекту *С. І. Мозгова*
Відповідальний за випуск *А. І. Кривко*
Редактор *Н. В. Бордукова*
Художній редактор *Ю. О. Сорудейкіна*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *А. І. Кривко*

Підписано до друку 31.03.2017. Формат 75х108/32. Друк офсетний.
Гарнітура «Adonis». Ум. друк. арк. 13,5.
Наклад 4000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: corp@bookclub.ua

Віддруковано з готових діапозитивів на ПП «ЮНІСОФТ»
Свідоцтво ДК №3461 від 14.04.2009 р.
www.unisoft.ua
61036, м. Харків, вул. Морозова, 13Б

© Meik Wiking, 2016
© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2017
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2017

ISBN 978-617-12-3823-7 (PDF)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
КЛЮЧ ДО ЩАСТЯ.....	8
СВІТЛО	11
НАМ ТРЕБА ПОГОВОРИТИ ПРО ХЮґЕ.....	25
ЄДНІСТЬ	49
ЇЖА ТА НАПОЇ	69
ОДЯГ	101
ОСЕЛЯ	111
ХЮґЕ ПОЗА ДОМІВКОЮ	141
ХЮґЕ ЦІЛИЙ РІК.....	151
ХЮґЕ ДЛЯ БІДНИХ	175
ХЮґЕ-ТУР ПО КОПЕНГАГЕНУ.....	199
РІЗДВО	215
ХЮґЕ ВЛІТКУ	241
П'ЯТЬ ВИМІРІВ ХЮґЕ	257
ХЮґЕ ТА ЩАСТЯ	269

ВСТУП

==

*«Гуга?» «Хуга?» «Гюгі?» Не важить, як саме ви вимовлятимете слово *hugge*, — можете просто казати по буквах. Перефразуймо одного з найвидатніших філософів нашого часу Вінні-Пуха, який, коли його запитали, як правильно називається та чи ця емоція, відповідає: «Емоція не називається, вона відчувається».*

Утім, домовитися про написання й вимову слова *hugge* досить легко. Складніше — пояснити конкретно, що воно означає. Цим словом називається геть усе — від «мистецтва створювати інтимну атмосферу», «затишку душі» та «відсутності подразників» до «втіхи від наявності певних речей», «приємного перебування разом» і — мій персональний улюбленець — «какао при свічках».

Хюге — це щось радше про атмосферу та досвід, аніж про речі. Це і про перебування з людьми, яких ми любимо, і про відчуття дому, і про те, коли почуваєшся в безпеці, захищеним від цілого світу, ніби в мушлі, тож можеш послабити всі свої захисні механізми. Хюге може стати нескінченна бесіда про малозначні (або й видатні) речі, чи навпаки — насолода від чистісенької мовчазної присутності, а чи просто можливість побути самим собою за чашкою чаю.

Одного разу в грудні, якраз перед Різдвом, я проводив вихідні зі своїми друзями в старій тісній хатині. Був найкоротший день року, осяяний сніжною ковдрою, що вкрила всі довколишні краєвиди.

Сонце сіло десь близько четвертої пополудні, і ми знали, що не побачимо його світла ще сімнадцять годин, отож заходилися поратися всередині хатини, розпалюючи вогонь.

А потім, дуже змучені й напівсонні після прогулянок, ми всілися врешті півколом біля каміна, вбрані в широкі светри й вовняні шкарпетки. Чути було лише, як булькає гаряча печеня, потріскують іскри, вилітаючи з полум'я, і ще як хтось сьорбає глінтвейн. Тишу порушив один з моїх друзів:

— Чи могло б тут бути ще більше хюге? — спитав він, радше задля годиться.

— Так, — відгукнулася після паузи одна з дівчат, — якби надворі ще й лютувала завірюха.

І ми всі погодилися.

КЛЮЧ ДО ЩАСТЯ

У мене найкраща в світі робота. Я студіюю, що саме робить людей щасливими. Інститут дослідження щастя є незалежним мозковим центром, який зосереджується на добробуті, щасті та якості життя, тут ми вивчаємо причини й наслідки людського щастя і працюємо над покращенням якості життя людей по всьому світі.

Інститут розташовано в Данії. І так, у нашому офісі горять свічки з понеділка по п'ятницю. І так, офіс було обрано частково саме з огляду на хюге-чинник. Щоправда, каміна в нас немає. Поки що. Також наш інститут заснували й розмістили в Данії ще й тому, що данці незмінно присутні в переліку найщасливіших націй світу. Данія в жодному разі не є досконалою утопією, і так само, як інші держави, вона має свої виклики й труднощі, але я вірю в те, що Данія може бути натхненним прикладом того, як країна здатна підвищувати якість життя мешканців.

Позиціонування Данії як однієї з найщасливіших країн у світі спричинює величезну цікавість медіа. Щотижня журналісти з *The New York Times*, *BBC*, *The Guardian*, *China Daily*, *The Washington Post* та інших ЗМІ запитують мене, наприклад, «чому данці такі щасливі?» й «чого ми можемо навчитися від данців про щастя?» Окрім того, делегації мерів, дослідників і політиків з усіх куточків світу часто навідуються до Інституту дослідження щастя в гонитві за... ну... за щастям — чи принаймні за причинами щастя, добробуту та якості життя, котрими

люди насолоджуються в Данії. Для багатьох це дуже загадкове явище, адже крім жакливі погоди, данцям ще й випало платити чи не найвищі у світі податки.

Цікавим є й те, що люди загалом підтримують таку орієнтовану на добробут модель. Підтримка ґрунтується на усвідомленні того, що колективний достаток спільнот перетворюється на загальнодержавний добробут. Ми не платимо податків — ми інвестуємо в наше суспільство. Ми купуємо якість життя. Ключ до розуміння високого рівня добробуту в Данії полягає в тому, що така модель спроможна знизити ризики, непевність і тривожність серед населення та, як наслідок, запобігти загальному нещастю.

Однак нещодавно я збагнув, що ми, можливо, випускаємо з уваги ще один важливий складник данського рецепту щастя — хюге. Саме це слово походить з норвезької та означає «добробут». Упродовж майже п'яти століть Норвегія та Данія були одним королівством — ми втратили Норвегію 1814 року. «Хюге» в писемних згадках данською знаходимо на початку дев'ятнадцятого століття, і можливо, зв'язок цього слова з фактичним добробутом і щастям не є простим збігом.

Згідно з Європейським соціальним анкетуванням, данці є найщасливішими в Європі людьми. Саме вони найчастіше зустрічаються зі своєю родиною, друзями, а також почуваються найбільш миролюбно і спокійно. Тож є поважні причини, чому ми спостерігаємо зростання цікавості до данського трибу життя. Журналісти приїждять до Данії в пошуках хюге; один британський коледж запровадив хюге до своєї навчальної програми; усюди по світі з'являються засновані на уявленні про хюге пекарні, кафе й крамнички. Проте як створити хюге? Як воно пов'язане зі щастям? І що це взагалі таке — хюге? Ось лише кілька запитань, на які шукає відповіді ця книжка.

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

СВІТЛО

МИТТЄВЕ ХЮҒЕ: СВІЧКИ

*Жоден рецепт хюҒе не є вичерпним без свічок.
Якщо спитати данців, що вони найдужче
асоціюють з хюҒе, аж 85 відсотків назвуть свічки.*

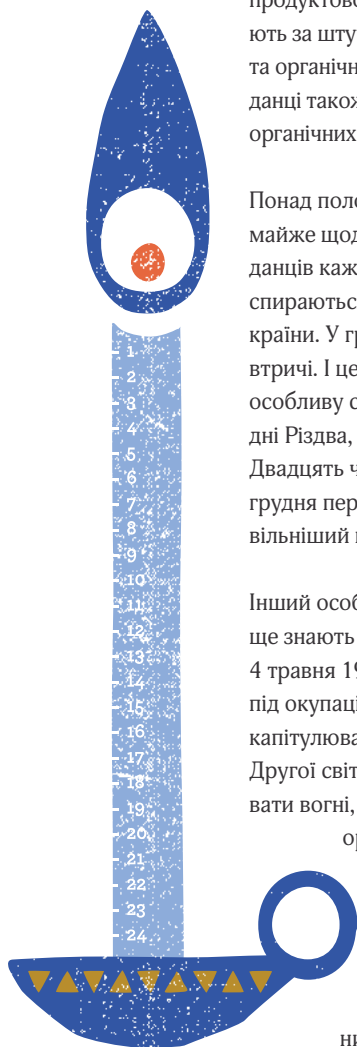
Данці мають термін на позначення того, хто псує задоволення іншим, — *lyseslukker*, дослівно це означає «той, хто гасить свічки», і це не просто так. Немає швидшого способу створити в приміщенні хюҒе, аніж засвітити кілька свічок, чи, як їх називають у Данії, *levende lys* — «живих світел». Американський посол у Данії, Руфус Ґіффорд, каже про данську любов до свічок так: «Розумієте, вони не тільки у вітальні — вони всюди. У класах, у залах засідань. І от ти американець, і ти думаєш: а як же пожежна безпека? Хіба можна тримати відкритий вогонь у класі? А для данців це щастя, емоційний комфорт».

Американський посол таки щось знає. Згідно з даними Європейської асоціації свічок, Данія спалює більше свічок на душу населення, ніж будь-яка інша країна Європи. Кожен данець спалює приблизно шість кіло свічкового воску щороку. До порівняння, щороку один данець з'їдає лише три кіло бекону (так, у Данії ми зазвичай міряємо все за споживанням бекону). Данці — європейські рекордсмени з використання свічок. Друге місце посідає Австрія, що спалює вдвічі менше свічкового воску — приблизно 3,16 кілограма на душу населення щороку. Ароматизовані свічки, однак, не надто популярні. Компанія *ASP-Holmblad*, найстаріший виробник свічок у Данії, навіть не включила ароматизовані свічки до своєї

Wine and candles
at the restaurant
in the evening

© 2019 by the author

продуктової лінійки. Ароматизовані свічки вважають за штучні, а данці дають перевагу натуральній та органічній продукції. Крім спалювання свічок, данці також попереду всієї Європи в купуванні органічних товарів.

Понад половину мешканців Данії засвічують свічки майже щодня восени та взимку, і тільки 4 відсотки данців кажуть, що зовсім не палять свічок — ці дані спираються на опитування однієї з провідних газет країни. У грудні споживання свічок стрімко зростає втричі. І це також пора, коли можна побачити особливу свічку, котру засвічують тільки напередодні Різдва, буквально *kalenderlys* — різдвяну свічку. Двадцять чотири позначки, кожна на один день грудня перед Різдрвом, перетворюють її на найповільніший годинник зворотного відліку в світі.

Інший особливий свічковий день — 4 травня. Його ще знають як *lysfest*, свято світла. Надвечір 4 травня 1945 року BBC оголосило, що Німеччина, під окупацією якої Данія перебувала з 1940-го, капітулювала. Як і в багатьох інших країнах під час Другої світової війни, в Данії мусили притлумлювати вогні, щоб перешкодити ворожим літакам орієнтуватися на світло міст та осель. Тож дотепер данці цього дня відзначають повернення світла, виставляючи ввечері свічки у вікнах.

Хоча свічки являють собою неодмінний складник хюге, є лиш один недолік

у цьому загальному свічковому божевіллі — кіптява. Дослідження твердять, що одна засвічена свічка забруднює повітря більшою кількістю шкідливих мікрочастинок, аніж ціла вулиця з напруженим рухом транспорту.

Данський інститут досліджень будівництва, вивчивши це питання, довів, що свічки викидають у повітря більше забруднювальних часток, аніж це відбувається під час готування їжі чи куріння цигарок. Але попри те, що Данія є країною, надзвичайно керованою правилами, спеціальні застережні наліпки на свічках іще тільки попереду. Ніхто не хоче мати справу з фанатами хюге. Натомість данці чимраз більше усвідомлюють, як важливо провітрювати оселю після спалювання свічок. Утім, незважаючи на потенційну загрозу здоров'ю, данці й далі споживають непристойну кількість свічок.

Як часто данці засвічують свічки?

Скільки свічок засвічують одночасно?

ЛАМПИ

Освітлення — це не лише свічки. Данці одержимі світлом у принципі. Яюсь я зі своєю тодішньою дівчиною дві години гуляв Римом, шукаючи ресторан, де освітлення достатньою мірою відповідало би принципам хюге.

Данці ретельно добирають лампи і розташовують їх у стратегічних місцях, воліючи створити острівці м'якого світла. Це певний вид мистецтва, наука й індустрія. Найпрекрасніші дизайнерські лампи світу походять із золотої пори данського дизайну, як-от лампи Пола Геннінгсена, Арне Якобсена та Вернера Пантона. Зайдіть на гостину до вбогої студентки — і в закутку її тридцятидвометрової квартирки ви таки побачите лампу Вернера Пантона за 1000 євро.

Основне правило успіху: що нижча температура світла — то більше від нього хюге. Спалах фотокамери має температуру близько 5500 кельвінів (K), лампа денного світла — 5000 K, лампа розжарювання — 3000 K. Натомість захід сонця, полум'я від спалюваного дерева і світло свічки — приблизно 1800 K. Ось він — секретний компонент хюге.

Якщо ви хочете побачити, як вампіри згоряють при денному світлі, то просто запросіть гурт данців на затишну вечерю і посадіть їх під лампу денного світла на 5000 K. Вони спершу скося поглядатимуть на вас, намагаючись з'ясувати, що за пристрій для тортур ви почепили на стелі. Потім розпочинайте вечерю і спостерігайте,

як вони незручно соватимуться на своїх стільцях та нав'язливо чухатимуться, намагаючись угамувати посмикування й судоми.

Одержимість освітленням спричинена браком природного світла в період від жовтня до березня. У цю пору єдиний ресурс, доступний данцям у необмеженій кількості, — це темрява. Літо в Данії прекрасне. З першими променями данці прокидаються від зимової сплячки і висипають на вулиці шукати місце на осонні. Я обожаю данське літо. Це моя улюблена пора року. І якщо вам здається не досить кепським те, що зими тут холодні й темні, а літо коротке, — то в Данії дощ іде аж 179 днів на рік. Шанувальникам «Гри престолів»¹, либонь, одразу спаде на думку місто Вінтерфел.

Ось через що данці вдосконалили хюге до нинішнього рівня, ось чому воно є частиною національної ідентичності та культури Данії. Хюге існує на протигагу холодній зимі, дощовим дням і покрову темряви. Його можна собі влаштовувати впродовж цілого року, але от узимку це навіть не просто доконечна потреба — це стратегія, необхідна для виживання. Ось чому данці мають репутацію хюге-фундаменталістів і говорять про хюге... забагато.

Для мене улюбленим місцем у моїй квартирі в Копенгагені є підвіконня кухні-їдальні. Воно досить широке, там можна сидіти, і я поклав туди кілька подушок і ковдрочку, щоб створити собі хюге-місце (див. словник хюге-термінів на сторінці 42). Батарея прямо під підвіконням перетворює його на найкраще місце, де можна насолодитися чашкою чаю в холодну зимову ніч. Та найдужче мені подобається те, що я бачу м'які бурштинові відблиски з кожної квартири на подвір'ї. Ця мозаїка світла постійно

¹ Американський драматичний телесеріал у жанрі фентезі, створений за мотивами циклу романів «Пісня Криги і Вогню» американського письменника Джорджа Мартіна. (*Тут і далі прим. ред., якщо не зазначено інше.*)

змінюється залежно від того, як люди приходять додому чи йдуть звідти. Частково я зобов'язаний цим видовищем Полові Геннінгсену, бо кожна добре освітлена кімната в Данії скорше за все має лампу, створену дизайнером, котрого вся країна знає просто як РН.

Він став для світильників тим, чим Едісон — для лампочок. РН був, як і більшість данців, одержимий світлом. Часом його називають першим у світі архітектором світла, тому що він присвятив свою кар'єру дослідженню важливості освітлення для нашого добробуту, прагнучи створити лампу, котра сяятиме, не дратуючи людей своєю яскравістю.

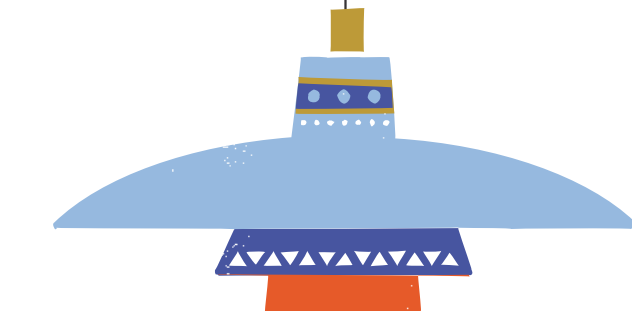
Пол Геннінгсен народився 1894 року, тож виріс не при електричному світлі, а в м'якому сяйві газових ламп. Це й було джерелом його натхнення. Його дизайни оформлюють і вдосконалюють силу електрики, зберігаючи, втім, м'якість світла отих ламп із його дитинства.

Облаштувати в кімнаті правильне освітлення недорого, але це потребує певної культури. З вісімнадцяти років, коли я розпочав експериментувати зі світлом, я перебуваю в пошуках гармонії в освітленні. Люди — вони як діти. Отримавши нові іграшки, вони забувають про своє виховання — і починається оргія. Електрика дала нам змогу купатися в світлі.

Коли вночі з вагона трамвая ти зазираєш у вікна першого поверху, то здригаєшся від знітючої атмосфери, що панує в оселях. Меблі, стиль, килими — все в домівці є неважливим, порівняно з місцем розташування джерела світла.

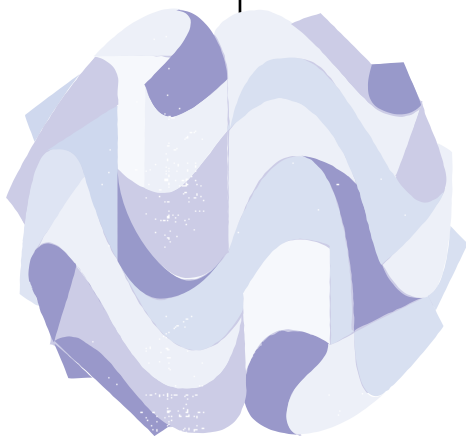
Пол Геннінгсен (1894—1967), «Про світло»

ТРИ КАНОНІЧНІ ДАНСЬКІ ЛАМПИ

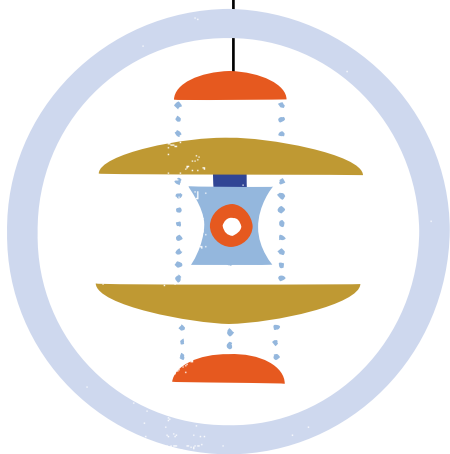
1 PH-LAMP

Після десяти років експериментів з лампами та освітленням на своєму горищі, Пол Геннінгсен (РН) 1925 року представив свою першу лампу. Вона давала більш м'яке та розсіяне світло завдяки кільком шарам абажурів, які затінювали світло, не цілком затуляючи саму лампочку. На додачу до цього, щоб посунути сліпучо-біле світло трошки до червоного краю спектра, РН зробив внутрішній бік одного з абажурів червоним. Його найбільшим успіхом залишається РН-5, з металевими абажурами, випущена 1958 року, але загалом ламп РН існувало понад тисячу з різними варіаціями дизайну. Деякі тепер знято з виробництва, і найрідкісніші з ламп інколи йдуть з молотка за 20 000 євро.

2 LE KLINT

У 1943-му родина Клінт почала виробляти абажури зі згинів та складочок, хоча насправді цю модель за сорок років до того данський архітектор Вільгельм Єнсен-Клінт придумав для власного використання: він змайстрував газову лампу і йому потрібен був абажур. Сини й доньки Клінта продовжили працювати з дизайном та новаціями, перетворивши цю справу на бізнес.

3 VP GLOBE

VP Globe — підвісний світильник, що випромінює розсіяне, заспокійливе світло. У 1969 році його створив Вернер Пантон — *enfant terrible*¹ данського дизайну. Він любив працювати з модерними матеріалами, як-от пластик або сталь. Пантон відвідував Данську королівську академію образотворчих мистецтв — передову інституцію, яка тепер має навіть лабораторію, де досліджують денне світло та штучне освітлення, а також школи архітектури, дизайну й реставрації.

¹ Дослівно — «жахливе дитя» (фр.). Крилатий вислів, що вживається на позначення дорослого, який шокує інших своєю поведінкою.

КРАЩЕ ЗА ФОТОШОП

Є професія, представники якої одержимі освітленням так само, як данці. Це фотографи. Фотографія наче писання за допомогою світла, тож коли цим захоплюєшся — здатність розуміти світло, бачити та цінувати його зростає.

Це частково пояснює, чому я так люблю фотографію, чому зробив десятки тисяч світлин упродовж останніх десяти років і чому моє улюблене освітлення — це золота година. Золота година являє собою, грубо кажучи, першу годину після світанку й останню годину перед заходом сонця. Тоді сонце ще низько в небі, світло проходить крізь найглибші шари атмосфери й дістається нас уже теплим, м'яким та розсіяним. Інколи цю пору доби називають також «чарівна година», і гадаю, що бодай на 1/250 секунди я захоувався в кожну жінку, фото якої робив у такому освітленні. Оце і є те світло, що його ви прагнете досягти, коли йдеться про хюгну атмосферу в приміщенні.

МАЛЕНЬКІ ХЮГЕ-ПОРАДИ: СТВОРЕННЯ ХЮГНОГО ОСВІТЛЕННЯ

Ну, ви мали б уже здогадатися: несіть свічки. Тільки не забудьте провітрити кімнату. Якщо ж ви маєте на меті створити особливу атмосферу, використовуючи електричне світло, то пам'ятайте: зазвичай кілька менших світильників по всій кімнаті створюють більш хюгне освітлення, ніж одна велика лампа на стелі. Спробуйте розташувати по всій кімнаті невеличкі заправи світла.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

НАМ ТРЕБА ПОГОВОРИТИ ПРО ХЮґЕ

СИНДРОМ ТУРЕТТА

Про данську мову говорять багато різного, але рідко кажуть, що вона гарна. Заугліть «Данська звучить як...»¹ — і перші два варіанти продовження фрази, котрі запропонує вам пошуковик, будуть «...німецька» і «...картопля». Для іноземців данська звучить так, ніби хтось розмовляє німецькою, тримаючи в роті гарячу картоплину.

Якщо чесно, дехто навіть каже, що данська звучить так, ніби задихається хворий тюлень. Та хай там як, данська мова надзвичайно багата на слова, що описують хюге.

Від слова «хюге» можна утворювати прислівники, дієслова та прикметники. Скажімо, щось може бути дуже хюгним: «Яка хюгна у вас вітальня!» «Дуже хюгно з вами зустрітись!» «Бажаю вам хюгного дня!»

Ми, данці, так часто розкидаємося словом «хюге» та його похідними, що іноземцеві може здатися, ніби це якась незагрозлива форма синдрому Туретта². Але ми маємо сказати, наскільки все навкруги хюгне. Ми мусимо говорити про це весь час. Не тільки в момент, коли відчуваємо хюге, ні. Ми обговорюємо, як хюгно буде зібратися всім разом у п'ятницю, а в понеділок нагадаємо одне одному, яка хюгна видалася п'ятниця.

¹ Мається на увазі відповідний вислів англійською — «*Danish sounds like...*»

² Розлад центральної нервової системи, одним із симптомів якого є мимовільне вживання непристойних слів.

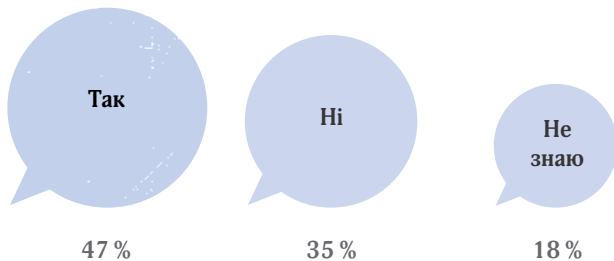

Хюге являє собою основний показник, що визначає данські соціальні взаємодії: «Любий, як гадаєш, наші гості захюгились одне з одним?» (Це форма минулого часу від дієслова «хюге» — навіть не намагайтеся таке вимовити.)

Що кілька тижнів ми з приятелями збираємося, щоб пограти в покер. У нас досить інтернаціональний склад: є люди з Мексики, зі США, з Туреччини, з Франції, з Англії, з Індії та Данії. За роки ми вже розмовляли про все — від жінок і аж до того, як оптимізувати гармату, що стріляє помаранчами. Оскільки національний склад нашого товариства є розмаїтим, ми завжди говоримо англійською. Проте є данське слово, яке постійно звучить за нашим покерним столом. Так, ви правильно здогадалися. Зокрема, часто його вживає Денні з Мексики, коли програє багато: «Ох, та байдуже, я все одно тут головним чином заради хюге».

Хюге-чинник є не тільки основним показником, що визначає наші соціальні взаємодії, це також ключовий інструмент продажу для кафе та ресторанів. Загугліть «прекрасний ресторан» данською, і пошуковик видасть вам понад 7000 результатів. Загугліть

Чи можна перекласти слово «хюге»?

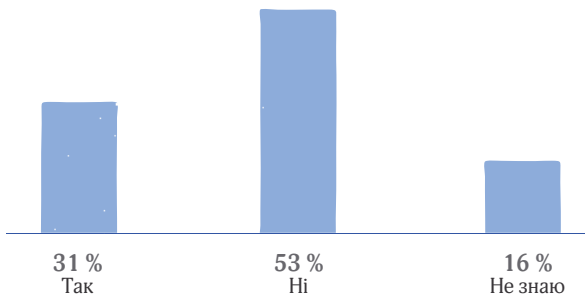

«якісний ресторан» — 9600 опцій. А 30 600 результатів запропонує вам Гугл, якщо ви шукатимете «дешевий ресторан». «Хюгний ресторан» відобразиться в Гуглі 88 900 разів. Як завважують путівники *Lonely Planet*: «Данці одержимі затишком. Усі до одного. Навіть найбрутальніший байкер у косусі порадить вам бар, спираючись на його хюге-чинник».

Це означає, що все, що ви вчили про маркетинг, виявилося хибним. Ціна, продукт, місце і промо можуть у зад мене поцілувати. Усе вирішує «хюге». Я живу в Копенгагені. Кав'ярень тут дуже багато, одна є просто через дорогу від мене. Кава в них огидна. Вона на смак як риба (так, я теж здивувався) і коштує 5 євро. Однак я все одно туди часом ходжу: там є камін, це так хюгно.

Каміни є не тільки в Данії. Не лише в Данії є свічки, затишні компанії друзів, не тільки в Данії негожої ночі можна загорнутися в плед на підвіконні і випити чаю. Данці, втім, наполягають що хюге — явище винятково данське. Третина данців заперечує, що це слово може бути адекватно перекладене на інші мови, і вірить, що хюге практикують лише в Данії.

Хюге практикують головно в Данії?

Джерело: the Happiness Research Institute

Я з цим не погоджуюся. Данці не єдині, хто може пізнати хюге й насолоджуватися ним, і в інших мовах також є слова на позначення схожого явища. Голландці називають це *gezelligheid*, а німці *Gemütlichkeit* — відчуття задоволення від гарної їжі та приємної компанії. Канадці кажуть про *hominess* — домашність. Так, іще багато мов мають схожі іменники та прикметники, але данці, здається, єдині, хто зробив з хюге дієслово: «Чому б тобі не завітати сьогодні ввечері в гості й не похюгитися з нами?» У цьому ми, може, і справді унікальні.

Винятково данським також є те, як багато ми говоримо про хюге, зосереджуємося на ньому й визначаємо його як чільну рису нашої культурної ідентичності та елемент, наявний у нашій ДНК. Іншими словами, хюге для нас являє собою те саме, що для американців свобода, для німців — ретельність, а для британців — тверда лінія губ.

Завдяки важливості хюге для данської культури та ідентичності мова данців рясніє словами, що походять від «хюге».

Данська мова — це безкінечний перелік скомпонованих слів, наприклад, маємо слово *speciallaegepraksisplanlaegningsstabiliseringsperiodes* (фах — лікар — практика — планування — стабілізація — період). П'ятдесят одна літера. Золота мрія гравця в скрабл!

Хюге дуже добре вписується в цю парадигму. Ви можете додати його до кожного данського слова. Ви можете бути хюге-поширювачем (тим, хто поширює хюге), вечір п'ятниці ви залишите для того, щоб родинохюгитися (затишно провести його з родиною), а шкарпетки можна назвати хюге-шкарпетками. У нас в Інституті дослідження щастя висить оголошення:

|| Не соромтеся взяти собі вовняні хюге-шкарпетки, якщо змерзли ноги!

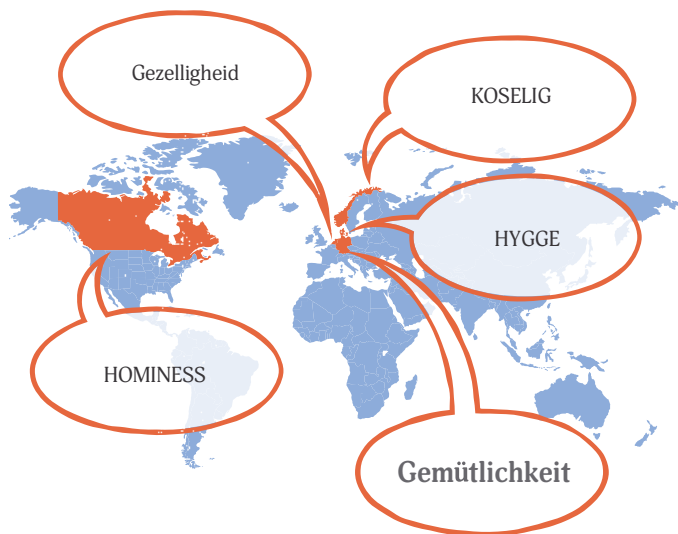
ТА ЩО ІМ'Я?

«Та що ім'я? — відомі слова Шекспіра з “Ромео і Джульєтти”. — Назви хоч як троянду, не зміниться в ній аромат солодкий». Гадаю, так само можна сказати і про хюге.

Данці не єдині в світі насолоджуються атмосферою й комфортом, сидячи біля вогню в доброму товаристві і смакуючи глінтвейн. Переклад слова «хюге» як «затишок» створює багато проблем, адже втрачаються важливі асоціації, по всьому світі можемо знайти розмаїті поняття, які значно ближчі до хюге, ніж просто затишок.

GEZELLIGHEID — НІДЕРЛАНДИ

Словники кажуть нам, що *gezelligheid* — це щось затишне, вишукане й миле, але для голландців *gezelligheid* означає набагато більше. Якщо хочете легко здобути доброзичливість голландців, можна вчинити, як президент Обама, коли був там з візитом 2014 року: «Мені сказали, є голландське слово, котре втілює сам тутешній дух. Слово це не можна буквально перекласти англійською, тож дозвольте мені сказати, що мій візит до Нідерландів був справді гезеліжний».

Голландці вживають слово *gezellig* на всі смаки: п'ють каву в гезеліжній кав'ярні (читай: кафе з інтер'єром у теплих тонах, там іще горять свічки і спить кіт). Знайти притулок під час зливи в гезеліжному барі, де подають тільки вінтажні сорти пива

та крутять старі платівки, — це найвища форма гезеліжності. Очікування в бездушній приймальні дантиста на свою чергу назвуть чим завгодно, але не гезеліжним, хіба що з вами там сидить дуже гезеліжний друг. Бачите ці подібності між гезелігом та хюге?

Ці два поняття є дуже подібними, але не тотожними: слід підкреслити, що *gezelligheid* — поняття більш соціальне, ніж хюге. Воліючи перевірити, чи то правда, ми провели невеличке опитування серед голландців, і його результати підтверджують цю теорію.

У більшості випадків данці мають досвід у хюге так само, як голландці — у *gezelligheid*. В обох культурах ці поняття є дуже важливими, а свічки, камін та Різдво становлять засадничі елементи і в хюге, і в *gezelligheid*. Утім, з огляду на дані, що їх ми зібрали, *gezelligheid* значно більшою мірою стосується виходу в люди, ніж хюге. Більшість голландців (57 відсотків) погоджуються на тому, що найчастіше *gezelligheid* вони відчують поза домівкою, тоді як тільки 27 данців вважають, що хюгено може бути за межами їхньої оселі. На додачу до того, 62 відсотки голландців кажуть, що найбільш *gezellig* буває влітку, тоді як для данців саме осінь є часом хюге.

KOSELIG — НОРВЕГІЯ

Для норвежців усе в ідеалі мусить бути *koselig*. Одначе не плутайте це слово із затишком — так принаймні кажуть норвежці.

Koselig — це насамперед відчуття теплоти, близькості й компанії. Ідеальний *koselig*-вечір створюють смачна їжа на столі, теплі кольори довшола, хороші друзі, ну і камін чи принаймні кілька засвічених свічок.

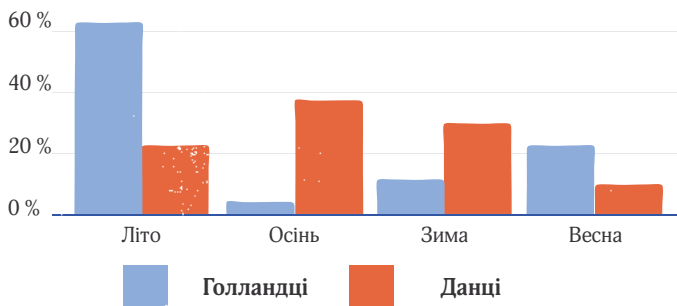
HOMINESS — КАНАДА

Канадці вживають слово *hominess*, щоб описати стан відмежування від зовнішнього світу. Це означає і почуття єднання, і теплоту від перебування разом, але *hominess* позначає також речі, котрі нагадують дім чи відтворюють відчуття дому. Отже, це водночас і фізичний, і символічний вимір: щось матеріальне може бути дуже хомним, коли воно справжнє та автентичне, але й ситуація може бути такою, якщо вона в якийсь спосіб навіює нам думки чи відчуття прихистку та відгороджує нас від зовнішнього світу. Достоту як хюге, хомність приховує в собі відчуття справжності, автентичності, теплоти й перебування разом.

GEMÜTLICHKEIT — НІМЕЧЧИНА

Німці послуговуються словом *Gemütlichkeit* з метою описати стан теплої приязні, приналежності, а ще часто для того, щоб передати атмосферу в німецькому пивному саду. Відвідуючи Октоберфест, ви, ймовірно, почуєте пісню «Ein Prost der Gemütlichkeit» («Вип'ємо за затишок»).

Яка пора року є найбільш хюжною/гезеліжною?

ХЮГЕ ДЛЯ ВСІХ

Наведений вище перелік понять підтверджує, що й інші люди, не самі лише данці, не тільки можуть відчувати хюге, а вже мають це відчуття.

Важливо зазначити, що ці поняття в різних країнах не є цілком тотожні, але спільним постає те, що всі вони розвинулись і сформувалися навколо відчуття затишку, теплоти та спільності. Розмаїті слова позначають різні заняття й умови, котрі, однак, генерують подібні та навзаєм пов'язані відчуття, що й перетворилися на мовні концепти.

Данське *hygge* та голландське *gezelligheid*, може, трохи відрізняються від інших схожих понять, оскільки вони надміру інтегровані в розмовну мову та побут. «Яка ж із цього користь?» — питаєте ви. Складно відповісти на це запитання. Проте, згідно з Європейським соціальним анкетуванням, Данія і Нідерланди — країни, чії мешканці найчастіше насолоджуються життям і відчуваються спокійними та відпочилими. Також ці дві країни посідають перші позиції в рейтингах щастя, складених ООН.

То що ж ім'я? З одного боку, спеціальна назва не має в собі особливої цінності, *hygge* нічим не краще за *hominess* чи *gezelligheid*. А з другого — ми використали поняття, щоб охопити відчуття затишку, тепла, спільності й оформити їх у більш сталий концепт, і зрештою ми створили феномен, який позначає нашу культурну неповторність.

ЧОМУ МОВИ МАЮТЬ УНІКАЛЬНІ СЛОВА

Фін та іноземець гуляють у фінському лісі.

Фін: Обережно, позаду вас tokka!

Іноземець: Позаду мене що? (Хр-р-ясь!)

Фін: Tokka! (Хр-р-ясь!)

Не знаю, чи це точно фінський жарт, але має бути щось таке. Слово *tokka* перекладається як велетенське стадо північних оленів. В інших мовах, наскільки я розумію, нема великої потреби в тому, щоб називати «велетенське стадо північних оленів» окремим словом, досить і того, що є слово «олень», але фіни, очевидно, таку потребу мають.

Наша мова відображає наш світ. Ми даємо назви речам, які бачимо і які мають для нас значення. Це не новина. Ще в 1880-х роках антрополог Франц Боас, вивчаючи побут інuitів, котрі живуть на півночі Канади, був заінтригований, дізнавшись, що їхня мова має спеціальне слово *aqilokoq* на позначення «снігу, що м'яко падає», та *piegnartoq* — для снігу, що добре годиться, аби їхати по ньому на grindjолах.

Слідом за цими відкриттями з'явилася гіпотеза Сапіра — Ворфа, що твердить: мова людей і відображає те, що вони роблять

у цьому світі, і впливає на це. Чи ми й надалі відчували б любов, якби не мали для неї слова? Звісно. Але що сталося б зі світом, якби в нас не було слова для шлюбу? Наші слова формують наші мрії та надії на майбутнє — а наші мрії й надії на майбутнє формують те, що ми робимо сьогодні.

Словесне розрізнення свіжого снігу і снігу старого веде до того, що інуїти по-різному поводяться з різним снігом, тимчасом як європейці, мабуть, реагують однаково на будь-який сніг. Це відображає потребу розрізняти види снігу, яка вплинула на будову мови.

Одна з версій відповіді на запитання, навіщо ми створюємо унікальні слова, котрі не мають перекладу, є такою: ми, будучи частиною специфічної культури, маємо специфічні традиції та моделі поведінки. І для них нам потрібні слова. Деякі слова перекласти легко — особливо ті, що окреслюють поняття, котрі можна побачити, доторкнутися до них.

Ми можемо показати на пса і сказати — «пес», «dog», «perro» або «hund». Пес — це пес, не залежно від того, у Британії ви, Гватемалі чи Данії. Є, однак, безліч оцих «неперекладних» слів у всьому світі. Деякі з них порівняно легко пояснити — наприклад, словосполученням або коротким реченням, як-от «велетенське стадо північних оленів».

Утім, коли слово позначає абстрактне поняття, концепт, стає дедалі складніше пояснити його й перекласти. Із цим явищем я дуже часто стикаюся як дослідник щастя. І саме так стоїть справа з поняттям «хюге». У цій книжці я спробую вказати на речі, досвіди та моменти, які стосуються «хюге», і таким чином ви зрозумієте, що воно собою являє.

ДЕСЯТЬ СЛІВ ТА ВИСЛОВІВ З УСЬОГО СВІТУ, ЯКІ НЕ МОЖНА ПЕРЕКЛАСТИ

IKTSUARPOK

(мова інуїтів) — передчуття, що змушує тебе визирнути надвір і глянути, чи ніхто не прийшов

FRIOLERO

(іспанська) — особа, котра є дуже чутливою до холодної погоди

CAFUNÉ

(бразильська португальська) — ніжне перебирання пальцями волосся коханої людини

HANAYAKU

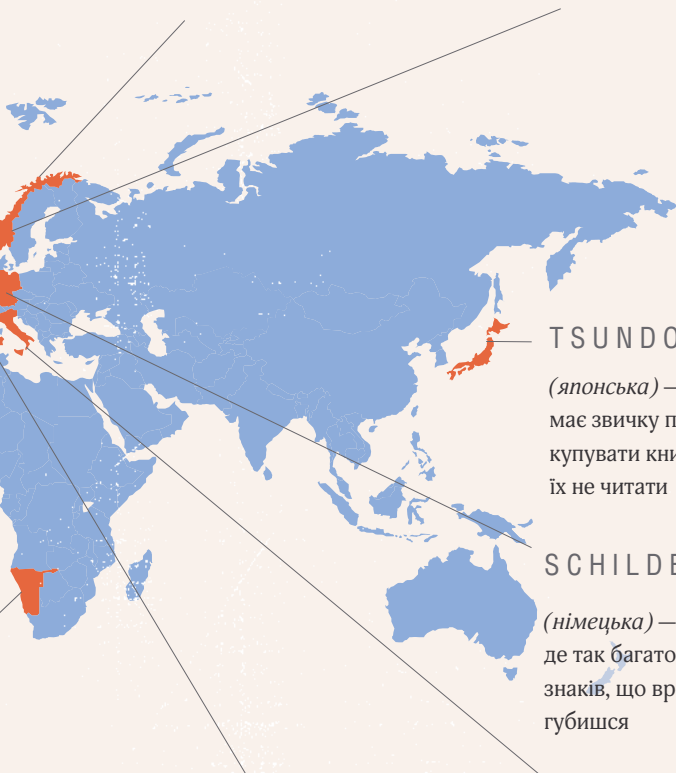
(мова руквангалі, Намібія) — йти навшипінки по гарячому піску

BUSAT

(мова самі, північ Скандинавії) —
самець північного оленя з одним
дуже великим яєчком

UTEPILS

(норвезька) — сидіти
надворі в сонячний день,
насолоджуючись пивом

TSUNDOKO

(японська) — коли хтось
має звичку постійно
купувати книжки і ніколи
їх не читати

SCHILDERWALD

(німецька) — вулиця,
де так багато дорожніх
знаків, що врешті в них
губишся

RIRE DANS SA BARBE

(французька) — тихо посміювати-
ся собі в бороду, пригадуючи щось
із минулого

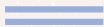
GATTARA

(італійська) — стара жінка,
котра присвячує своє життя
безпритульним котам

СЛОВНИК ХЮГЕ

Наші слова визначають нашу поведінку. Тож ось кілька нових слів, які допоможуть вам улаштувати собі хюге.

Хюге-п'ятниця/хюге-неділя

Це хюге по п'ятницях та неділях. Після тривалого тижня хюге-п'ятниця зазвичай означає, що геть уся родина затишно вмощується на дивані дивитися телевізор. Хюге-неділя передбачає неквапливий день із чашкою чаю, книжками, музикою, ковдрами та можливістю прогулятися, якщо вже потягне на шалені розваги.

|| *Традиційними для хюге-п'ятниць сім'ї були цукерки та перегляд діснеєвських мультиків.*

Хюге-штани

Це штани, в яких ви на люди не з'явитесь, звісно, але вони такі зручні, що, скажемо по секрету, є вашими улюбленими.

|| *Їй потрібен був час на себе, тож вона залишилася вдома у своїх хюге-штанах, без макіяжу і весь день дивилася відик.*

Хюгетичний

Це коли ви маєте настрої для хюге.

|| *Я зараз такий хюгетичний!*

Хюге-місце

Затишний куточок у кухні чи вітальні, де можна хюгно провести час. Буквально слово означає «куточок хюге».

|| *Посидьмо у хюге-місці.*

Дядечко Хюге

Хтось, хто любить бавитися з дітьми та є дуже поблажливим.

|| *Ой, він увесь такий дядечко Хюге!*

Хюге-бесіда

Невимушена розмова чи бесіда, яка не торкається неприємних тем.

|| *Ми хюге-бесідували протягом кількох годин.*

Хюге-міль

Міль хюге.

|| *Він налив собі кави й присів на хюге-міль біля вікна.*

Нехюгний

Якщо слова «хюге» і «хюгний» складно достеменно перекласти, то з антонімом до цих слів значно простіше. Це слово означає щось жаске, здатне викликати страх. Завдяки йому ми розуміємо, як багато важить для хюге відчуття безпеки.

|| *Коли сам ідеш уночі лісом, дуже нехюгно почути, як виє вовк.*

Як колись завважила моя подруга в тій хатині у Швеції, вечір був би значно більш хюгним, якби надворі лютувала заметіль. Можливо, хюге стає ще вагомішим, якщо є контрольований складник небезпеки — нехюгність. Приміром, гроза, буря, страшне кіно.

ЗВІДКИ ПОХОДИТЬ ХЮҒЕ

Перша писемна згадка про хюґе данською мовою датована початком дев'ятнадцятого століття, але з походження це норвезьке слово.

Від 1397 до 1814 року Данія і Норвегія були одним королівством. Данці та норвежці розуміють мову одне одного й дотепер.

Норвезькою це слово означає «добробут». Утім, «хюґе» може походити від слова *hug*. *Hug* бере початок від *hugge* другої половини XVI століття й означає «обіймати». Походження слова *hugge* невідоме — можливо, воно виникло від давньоскандинавського *hugga*, яке означає «втішати» й народжене від *hugr*, що перекладається як «настрій». Своєю чергою, це слово походить з германського *hugjan*, яке має стосунок до староанглійського *huscgan*, котре означає «думати, міркувати». Цікаво, що слова «міркувати», «настрій», «комфорт», «обійми» та «добробут» укупі є тими елементами, що створюють хюґе сьогодні.

МАЛЕНЬКІ ХЮҒЕ-ПОРАДИ: РОЗМОВЛЯЙТЕ ДАНСЬКОЮ

Починайте вставляти ці хюґе-слова вряди-годи. Запросіть друзів на хюґну вечерю й витворюйте складені слова без угаву, хай там що. Також можна повісити хюґе-маніфест собі на холодильник, щоб нагадувати про хюґе щодня!

ЩО ГОВОРЯТЬ У СВІТІ ПРО ХЮҒЕ

Здається, про хюґе зараз говорять тут і там по всьому світі.

«Хюґе: урок теплосердечності від данців», — пише BBC. «Улаштуйтеся затишно: чому ми всі мусимо перейняти данське мистецтво хюґе», — розповідає *The Telegraph*, а коледж Морлі в Лондоні тепер навчає цього своїх студентів. Хюґе-пекарня в Лос-Анжелесі пропонує клієнтам данські ромові кульки, маленькі смаколики із шоколадом і ромовою начинкою, що їх данські пекарі приготували, використавши залишки тіста. У книжці «Данський спосіб бути батьками» ви зможете знайти цілі розділи про те, як багато важить хюґе для виховання найщасливіших у світі дітей.

МАНІФЕСТ ХЮґЕ

1. АТМОСФЕРА

Притлумте світло

2. ПРИСУТНІСТЬ ТУТ І ЗАРАЗ

Вимкніть телефон

3. ЗАДОВОЛЕННЯ

*Кава, шоколад, цукерки, тістечка,
печиво. Дайте мені — більше,
ще більше!*

4. РІВНІСТЬ

*«Ми» понад «я». Поділяйте
і обов'язки, і свободу*

5. ВДЯЧНІСТЬ

*Приймайте її і будьте вдячні —
і те і те є однаково добре*

6. ГАРМОНІЯ

*Це не змагання. Ви нам уже
подобається. Більше не треба
нікому нічого доводити*

7. КОМФОРТ

*Влаштуйтеся. Зробіть паузу.
Треба розслабитися*

8. ПЕРЕМИР'Я

*Без драм. Про політику теж
поговорімо іншим разом*

9. ЄДНАННЯ

*Будуйте взаємини і зв'язки:
«А пам'ятаєш,
як ми одного разу...»*

10. ПРИХИСТОК

*Це ваше плем'я.
Тут ваше місце миру
й безпеки*

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

ЄДНІСТЬ

ОБІЙМИ БЕЗ ДОТИКУ

Щороку ми з друзями їздимо в Альпи кататися на лижах (минулого разу хтось навіть узяв із собою свічки).

Ми всі насолоджуємося швидкістю, передчуттями, спусками та підкоренням схилів, але, як на мене, найкраща частина дня — та пора, коли ми повертаємося до свого будиночка.

Ноги болять, тіло зморене і виснажене, ти знаходиш стілець на балконі, а звук, з яким апельсиновий лікер виливається з пляшки, дає знати про те, що кава готова. На балкон приходять інші, і ви всі й досі в своїх лижних костюмах, занадто стомлені, щоб переодягатися, надто змучені, щоб розмовляти, надто знеможені для всього на світі — крім нагоди тішитися мовчазним товариством одне одного, поглинаючи очима краєвид і вдихаючи гірське повітря.

Читаючи лекції про дослідження щастя, я завжди прошу слухачів заплющити очі й згадати мить, коли вони востаннє почувалися дуже щасливими. Іноді людям незручно, але я запевняю, що не змушу їх ділитися спогадами з рештою аудиторії. Ви можете практично з точністю до секунди відстежити, коли щасливий спогад спадає людині на думку, завдяки тому, як лагідні усмішки осяють кімнату. Коли я прошу слухачів піднести руку, якщо в спогадах вони не самі, а ще з кимось, це роблять, як правило, дев'ять з десяти.

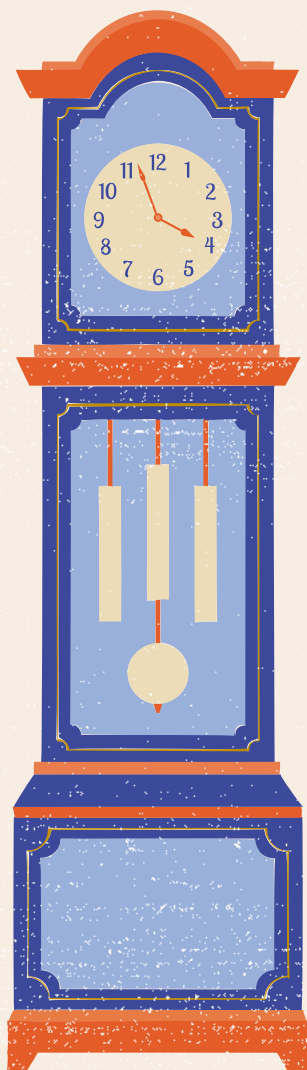
Звісно, це не науковий метод, а отже, він нічого не доводить, але дозволяє людям поєднати спогад та емоцію з сухою статистикою, яку я повідомляю їм пізніше. І ось задля чого я прошу їх це зробити: в усіх моїх дослідженнях щастя я найдужче певен того, що саме наші соціальні взаємини найкраще демонструють, щасливі ми чи ні. Це найпростіша і найчастіше повторювана формула для намагання зрозуміти, чому хтось є щасливішим, аніж інші.

Питання, отже, полягає в тому, як упорядкувати свої взаємодії та життя таким чином, аби наші стосунки процвітали. Одна відповідь — це, звісно, сфокусуватися на рівновазі між життям та роботою. Коли йдеться про це, до речі, на Данію багато хто дивиться із заздрістю. «Ми не були здивовані, коли минулого тижня прочитали, що данці очолили рейтинг щастя від ООН», — пише Кеті Стронгмен у *The Guardian*. Вона разом із чоловіком та донькою переїхала з Фінсбері-парку в Лондоні до Копенгагена три роки тому.

Якість нашого життя хутко зросла, і нашій колись стійкій лояльності до всього лондонського прийшов на заміну майже приголомшливий ентузіазм стосовно всього данського. Найбільше змін, звісно, відбулося в рівновазі між життям та роботою. Якщо колись ми могли перехопити щось на вечерю, коли Дунканові щастило вирватися з роботи близько дев'ятої, то тепер він звільняється о п'ятій. Працювати в офісі довше ніж до 17:30 — це вже пиха. А якщо працювати у вихідний — данці подумують, що ти взагалі псих. Сенси у тому, щоб родини мали час розважатися та гуртом вечеряти щодня. І це діє. Дункан купує і вкладає спати нашу півторарічну донечку Лів майже щовечора. Вони тепер найліпші друзяки — а раніше були незнайомцями, котрі мусили заново пізнавати одне одного на вихідних.

Кеті Стронгмен, The Guardian

Можна сказати, що праця по-данськи схожа на початковий титр до мультика про Флінстоунів. Настає п'ята вечора — і всі розбігаються ще до того, як устигнеш гукнути: «Раз, два, три, чотири, п'ять — я йду шукать!» Люди, які мають дітей, як правило, йдуть о четвертій, ті, хто не має, — лишаються до п'ятої. Усі їдуть додому готувати вечерю. Якщо в колективі є працівники, що мають дітей, я, як керівник, старався б не планувати зустрічей та нарад, які закінчуються по четвертій, — щоб мої підлеглі могли забрати дітей із садка чи школи у звичний час.

Загалом 60 відсотків європейців зустрічаються з друзями, збираються всією сім'єю та бачаться поза роботою з колегами щонайменше раз на тиждень. А от у Данії так чинять 78 відсотків мешканців. Можна насолоджуватися хюге й наодинці, але краще тішитися ним у невеличких групах із близьких друзів чи з родиною.

А ще хюге передбачає багато розслабленої задуми. Ніхто не є центром бесіди і не домінує над іншими. Рівність постає важливим елементом хюге. Ця риса глибоко закорінена в данській культурі, рівність також оприявнює себе тим, що кожен бере участь в організації хюжного вечора. Буде значно більш хюжно допомогти господареві приготувати вечерю, ніж залишити його на кухні самого.

Час, проведений з іншими людьми, створює теплу, невимушену, дружню, близьку й комфортну атмосферу гостинності та затишку. Це неабияк нагадає добрі обійми — тільки без фізичного контакту. Саме в такій ситуації можна розслабитись і бути собою на 100 %. Отже, мистецтво хюге також передбачає розширення зони комфорту й залучення до неї інших людей.

ЩО СПІЛЬНОГО МІЖ ЛЮБОВ'Ю ТА ОКСИТОЦИНОМ

Хтось кладе вам на плече руку, цілує вас чи гладить по щоці — і ви одразу почуваетесь спокійним і щасливим. Так працює наше тіло, і це дивовижно. Дотики змушують вироблятися гормон окситоцин, завдяки якому ми відчуваємося щасливими. Він зменшує стрес, відчуття болю та страху.

Коли ж ми переживаємо ці напливи окситоцину в нашому тілі? Поширеною є думка, що обійми роблять нас щасливішими, і це правда — окситоцин виробляється в такі інтимні моменти. Саме це допомагає нам прив'язуватись одне до одного. Саме через це його називають «гормоном обійманців» і «гормоном кохання». Окситоцин виробляється, коли ми фізично близькі з кимось, і може називатися «соціальним клеєм», тому що це він тримає спільноту в співпраці, довірі та любові. Мабуть, саме через це данці аж так довіряють абсолютно незнайомим людям: вони мають багато хюге і хюгне проведення часу стимулює вироблення окситоцину, який зменшує ворожість та зміцнює суспільні зв'язки. Також цей самий гормон виділяється тоді, коли ми в теплі та ситі. Хороша їжа, камін, свічки, ковдри завжди супроводжують хюге — тож хюге щільно пов'язане з окситоцином. Невже це так просто? Мабуть, не випадково все, що стосується хюге, робить нас щасливими, спокійними та умиротвореними.

ЩАСЛИВІ РАЗОМ

Перебування з іншими людьми є ключовим елементом хюге, але, як дослідник щастя, мушу засвідчити, що воно постає також найважливішим складником власне щастя. І дослідники щастя, і науковці погоджуються на тому, що соціальні взаємодії є засадничими для можливості бути щасливими.

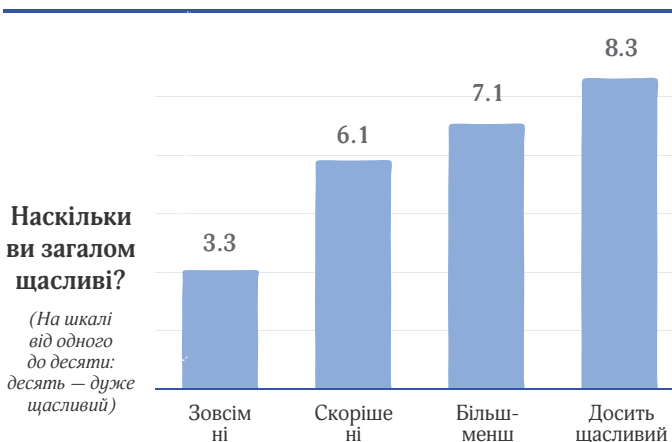
Згідно зі Всесвітнім звітом про щастя від ООН, «базові матеріальні цінності є обов'язковими для щастя, але щойно досягнуто цієї ґрунтовної межі, якість людських взаємин починає відігравати поважнішу роль, аніж матеріальні здобутки».

Важливість наших стосунків призвела навіть до того, що їх спробували оцінювати в грошовому еквіваленті. «Наліплювання цінника на друзів, родичів та сусідів: використання опитувань про задоволеність життям з метою поцінувати соціальні взаємодії» — так називається дослідження, проведене у Великій Британії 2008 року, і це дослідження твердить, що зростання соціальної причетності та залучення відповідно збільшить утіху від життя достоту, як його збільшив би додатковий прибуток у розмірі 85 000 фунтів стерлінгів на рік.

Я бачу зв'язок між взаєминами та щастям знову й знову — і у світових, і в данських дослідженнях та опитуваннях. Один із прикладів —

міське дослідження, що його наш інститут провів кілька років тому в Драгарі, місті-супутнику Копенгагена.

Ми працювали з муніципальною радою, прагнучи з'ясувати рівень щастя та задоволення життям серед мешканців, і потім усі гуртом виробили рекомендації щодо того, як поліпшити якість життя в місті. Частиною дослідження було опитування щодо того, наскільки люди задоволені своїми соціальними взаєминами — на додачу до того, що ми розпитували, наскільки вони в принципі є щасливим. Аж тут ми виявили — як і завжди, — сталий взаємозв'язок. Що дужче люди задоволені своїми стосунками, то більшою мірою вони щасливі. Як я вже казав раніше, чинник взаємин є найкращим показником того, чи особа загалом щаслива. Якщо я не можу запитати людину прямо, чи вона щаслива — я питаю про те, наскільки вона задоволена своїми соціальними взаємодіями, і це дає мені відповідь.

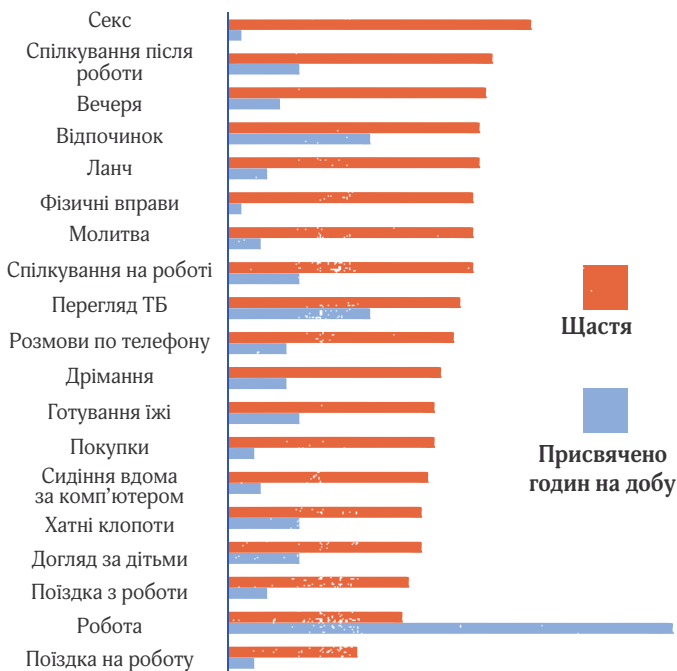

Наскільки ви задоволені своїми взаєминами?

Загальне задоволення нашими взаєминами — це одне, але геть іншим є щоденна радість від гарної компанії. Тут трошки світла на вплив хюге кидає метод реконструкції дня від нобелівського лауреата психолога Денієла Канемана. Метод заохочує людей переживати свій звичайний день, занотовуючи, наскільки вони задоволені, роздратовані чи засмучені під час різних видів діяльності.

Група науковців із Принстонського університету, очолювана доктором Канеманом, 2004 року провела дослідження, що стало вже класикою. У ньому взяли участь 909 жінок з Техасу. Випробувані заповнювали довгий і докладний щоденник та опитувальник: вони оцінювали свій день за семибальною шкалою — усе, що робили, о котрій годині, з ким вони були і як почувалися під час тих чи тих справ. Нікого не здивує, що серед найменш приємних занять учені виявили поїздку на роботу, хатні клопоти і викликання до начальника, тоді як секс, спілкування, їжа та відпочинок давали жінкам найбільшу втіху. Звісно, спілкування, їжа і відпочинок також є основними складниками хюге.

Джерело: Канеман та ін. Метод опитувань для характеристики щоденного життєвого досвіду: метод реконструкції дня, 2004.

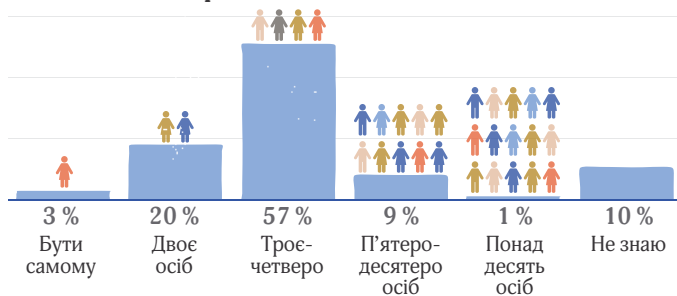
Згідно з гіпотезою приналежності, маємо базову потребу почуватися пов'язаними з іншими людьми, а близькі, сповнені турботи зв'язки відіграють значущу роль серед наших потреб і мотиваційних стимулів. На користь цієї гіпотези свідчить те, що люди в усьому світі народжуються з можливостями та спонуками формувати близькі взаємини і, сформувавши, неохоче їх розривають, а також, що одружені й ті, хто мешкають разом, живуть довше за одинаків (це останнє, втім, почасти зумовлене зміцненням імунної системи).

«Наші взаємини впливають на те, наскільки ми щасливі, — ой, леле, дякую вам за це відкриття, дослідники щастя!» Так, як на науковця, це дещо спантеличує: протягом років досліджувати питання, чому декотрі люди щасливіші, ніж інші, та врешті знайти відповідь, яка всім і так відома. Однак маємо цифри, дані й докази на користь цього твердження і, звісно, ми можемо й мусимо ними послуговуватися, формуючи нашу політику, суспільство та життя.

Ми — соціальні істоти, і важливість цього дуже добре видно, коли порівнювати задоволення, що його люди мають від взаємин, з будь-якою іншою втіхою від життя. Найважливішими серед соціальних взаємин для нас є близькі стосунки, коли ми переживаємо якийсь досвід разом, зокрема й досвід бути тим, кого розуміють; ті стосунки, де ми поділяємо думки та почуття, підтримуємо одне одного навзаєм. Одним словом — хюге.

Можливо, саме тому данці віддають перевагу щільному й невеличкому колу друзів, шукаючи хюге. Певна річ, можна дуже хюгно провести час і з багатьма людьми, але данці радше оберуть нечисленне товариство. Майже 60 відсотків данців твердять, що найоптимальніша кількість осіб для хюге — це три-чотири.

Скільки людей треба, щоб хюгитися?

ТЕМНИЙ БІК ХЮГЕ

Об'єднання з близькими друзями в щільну соціальну мережу, де ви всі йдете спільним шляхом і добре знаєте одне одного, безперечно, має свої переваги.

Утім, за останні роки я також усвідомив серйозний недолік у соціальній взаємодії такого штибу: подібне товариство не охоче приймає нових членів. Геть усі прибульці до Данії, з якими я познайомився, кажуть мені те саме. Тут майже неможливо проникнути в замкнені компанії. Чи принаймні це потребує багатьох років тяжкої праці та наполегливості.

За загальним визнанням, данці не готові запрошувати нових людей до своїх дружніх кіл. Частково це саме через уявлення про хюге: було б значно менш хюгно, якби в компанії опинилося забагато новачків. Отож проникнення в дружнє коло потребувати-ме чималих зусиль — і прикрої самотності на шляху до досягнення мети. Та є й гарна новина. Як каже мій друг Джон, «якщо ти вже там, то ти там». Коли ти вже прорвався в це коло, будь певен: з тими людьми ти заприятелюєш на все життя.

ХЮГЕ — СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДЛЯ ІНТРОВЕРТІВ

Працюючи над цією книжкою, я читав лекцію групі американських студентів, які приїхали на один семестр до Копенгагена. Я часто використовую лекції як можливість зібрати дані та відшукати натхнення на розвиток дослідження. Так було й тоді, тож я розпочав дискусію про зв'язок добробуту й хюге.

Одна студентка, що мовчала впродовж попередніх обговорень, піднесла руку. «Я інтроверт, — сказала вона, — і для мене хюге — це така чудова річ!» Вона виходила з того, що в Сполучених Штатах мусила брати участь у різних соціальних заходах з великою кількістю людей, багато взаємодіяти і спілкуватися та дуже швидко реагувати. Якщо коротко, вона жила в царині екстравертів. У Данії дівчина з'ясувала, що їй значно більше підходить те, як тут організовано соціальну діяльність, а також що хюге є найкращим подарунком для інтроверта. Завдяки хюге можна бути соціально активним, не спустошуючи себе. Думаю, це був найпотужніший інсайт з усіх, про які я почув за тривалий час, отож я пообіцяв їй написати про це в своїй книжці.

Як відомо, інтроверти черпають енергію зсередини, а екстраверти — від зовнішньої стимуляції. Інтровертів часто вважають за самотників, натомість тим, хто прагне добре провести час, варто оточувати себе екстравертами. Інтроверсію часто й хибно пов'язують із сором'язливістю, і, хоча масові заходи не для всіх та

можуть перевантажити й спустошити інтроверта, соціальні інтроверти таки існують (достоту, як і спокійні екстраверти).

Хай це прозвучить як кліше, але інтроверти часто віддають перевагу тому, щоб час «на соціальні взаємодії» присвятити коханим людям. Чинник хюге тут аж зашкалює, чи не так? Інтроверти спілкуються в соціумі, просто по-іншому. Немає одного-єдиного способу бути соціально активним, а просто може здатися, що є правильні та неправильні шляхи соціалізації. Утім, попри те, що інтровертів виснажує завелика кількість зовнішніх стимулів, не можна казати, боцімто їм не хочеться єднатися з іншими людьми.

Хюге являє собою шлях соціалізації, що годиться інтровертам. Замість піти на бучну вечірку з силою-силенною незнайомців, інтроверт радше зостанеться вдома, тож-бо хюге стає такою собі опцією між соціалізацією та відпочинком. Хюге об'єднує два різні світи, поставивши їх пліч-о-пліч, а це — пречудова новина і для інтровертів, і для екстравертів, адже компроміс знайдено. Отож, кажу всім інтровертам: не почувайтесь збентеженими чи знудженими через те, що віддаєте першість речам, які являють собою хюге. І кажу всім екстравертам: засвітить кілька свічок, увімкніть приємну музику та обійміть свого власного внутрішнього інтроверта — бо-дай цього вечора!

МАЛЕНЬКІ ХЮГЕ-ПІДКАЗКИ: СТВОРЮЙТЕ СПІЛЬНІ СПОГАДИ

Загальновідомо, що найкращим у спогадах є процес їх створення. Започаткуйте з друзями чи родиною нову традицію. Може, збирайтеся разом пограти в настільні ігри кожної першої п'ятниці, святкуйте день літнього сонцевороту на морі чи робіть щось інше, що згуртує вас навколо якоїсь дії, сповненої сенсу, та прив'яже одне до одного ще дужче на тривалі роки.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

ЇЖА ТА НАПОЇ

ВИ Є ТИМ, ЩО ЇСТЕ

Якби хюге було людиною, то, гадаю, ним став би Г'ю Фернлі-Уїттінгстолл з «Ривер-Комтедж»¹. Маючи розмірений, по-селянськи неквапливий підхід до життя, він утілює багато прикмет хюге, а також, здається, дійсно розуміє цінність смачної, здорової їжі й товариства хороших людей.

Сьогодні скандинавська їжа привертає дедалі пильнішу увагу впродовж останніх років. Центром цієї уваги здебільшого є *NOMA* — заклад, що відкрився 2003 року і відтоді був визнаний за найкращий ресторан у світі чотири рази починаючи з 2010 року. У заголовках матеріалів про нього фігурують страви на кшталт «живі креветки у мурашках», отож меню ресторану далеке від буденної данської кухні.

Традиційний данський ланч становить бюджетна версія *smørrebrød* (відкритих сендвічів) із житнього хліба з маринованим оселедцем або *leverpostej* (печінкованого паштету — такого собі міксу з підсмаженої та подрібненої свинячої печінки й сала). Присягаючи, тут ви подумали: може, ті мурахи і справді мають досить апетитний вигляд. Що ж до страв на обід, то годящою назвою для данської кулінарної книги стала б «50 відтінків м'яса та картоплі». Данці надзвичайно люблять м'ясо: у середньому кожен споживає близько сорока восьми кілограмів цього продукту на рік, а свинина є найулюбленішим його видом.

¹ Компанія, що організовує гастрономічні заходи, кулінарні курси та школи. (Прим. перекл.)

Високий рівень споживання м'яса, кондитерських виробів та кави в Данії безпосередньо пов'язаний з хюге. Хюге означає бути добрим до себе, балувати себе та одне одного, воно являє собою відпочинок від обов'язків здорового життя. Цукерки дуже хюгні. Тістечка хюгносмачніючі. Кава й гарячий шоколад також. А от морквяні палички — не дуже. В усіх ритуалах хюге є щось гріховне. Проте воно не має бути вельми химерним чи екстравагантним. Фуа-гра зовсім не хюгна. А от стара добра печеня — так. І попкорн також, особливо, якщо розділити одне відерце на всіх.

ЗОГРІШІМО РАЗОМ

Кілька років тому я навідав свого друга з його сім'єю. Їхній доньці було тоді чотири роки.

За вечерею, глянувши на мене, вона спитала:

- А ким ви працюєте?
- Я намагаюся з'ясувати, що робить людей щасливими», — відповів я.
- А, ну це просто, — вона стонула плечима. — Цукерки!

Коли йдеться про щастя, я не впевнений, що відповідь аж така проста, але вона дійсно близька до правди, коли йдеться про хюге.

Данці схиблені на кондитерських виробих, і більшість людей асоціює солодощі з хюге: і желейних ведмедиків, і фльотеболери — шоколадні куполи, наповнені вершками... Насправді, згідно зі звітом асоціації «Цукрові кондитерські вироби в Європі», річне споживання цукерок у Данії сягає 8,2 кілограма на особу, і це ставить країну в поїданні ласощів на друге місце після Фінляндії, де цукерок їдять більше ніж будь-де в цілому світі та пересічно вдвічі більше ніж деінде в Європі. Зрештою, данці схиблені не тільки на цукерках. Тістечко, кому тістечко?

Споживання цукерок

4.1 кг
в середньому
щороку з'їдає
один європейець

8.2 кг
в середньому
щороку з'їдає
один данець

ТІСТЕЧКА

Тістечка безумовно дуже хюгні, і ми, данці, їмо їх багато. Тістечка є звичним явищем у наших офісах. Я зустрівся з Йоном, одним з моїх товаришів по покеру, в його улюбленому барі «Лорд Нельсон» у Копенгагені, щоб поговорити про хугде та нашу, данську, схибленість на тістечках.

«Ми походжаємо повз зали засідань, вистежуємо й пильнуємо тістечка, що залишилися після зустрічей. Ми називаємо це тістечкова варта, — розповідає Йон. — І це тільки після внутрішніх зборів! А якщо збираються прийти клієнти — значить, щонайперше буде птифур¹». Йон має рацію. Тістечка й випічка роблять усе хюгнішим, а також створюють невимущену атмосферу на ділових зустрічах.

Утім, найбільше тістечок з'їдають поза офісом, удома чи в цукернях. Одна з найпопулярніших та традиційних — «Ля Гляс», найстаріший у Данії магазин кондитерських виробів, заснований ще 1870 року. У його асортименті є тістечка, названі на честь відомих данців, як-от Ганс Крістіан Андерсен, Карен Бліксен². Найвідоміші тутешні ласощі — це, мабуть, тістечко «Спорт» — океан збитого крему, воно точно не буде сніданком спортсмена-чемпіона. Назва обумовлена тим, що вперше ці тістечка виготовили 1891 року на прем'єру п'єси, котра називалася «Спортсмен».

¹ Від франц. *pâtisseries* — «маленьке печиво». Асорті з різноманітного маленького печива, яке зроблене з однакового тіста, але відрізняється начинками й оформленням.

² Знана данська письменниця. Роки життя: 1885—1962, друкувалася під псевдонімами Оцеола, П'єр Андреель, Ісак Дінесен.

ЛЮДИНА-ТІСТЕЧКО

Скажи мені, хто твій супергерой, — і я скажу, хто ти. В американців є Суперлюдина, Людина-павук, Людина-кажан. А в данців є... ну... Людина-тістечко!

Гаразд, це не супергерой у класичному розумінні, але на вечірках до дня народження він так само популярний, як і його американські колеги.

Людина-тістечко (*Kagemand*) — традиційний персонаж данських дитячих днів народжень. На вигляд це велетенський імбирний чоловічок, виготовлений із солодкого тіста, цукру й масла і прикрашений цукерками, данськими прапорами та свічками. Якби можна було додати до рецепта бекон — ми дістали б усю суть Данії в одному об'єкті. Частиною традиції є ритуал, коли іменинник чи іменинниця перерізає горлянку Людині-тістечку, поки всі інші дітиська верещать: «З Днем народження, серденько. Тепер ріж-но Людині-тістечку горлянку». Як вам така похмура нордична хюге-вечірка до дня народження?

ПЕЧИВО

Типове данське печиво називається... ну... данське. Не кожна нація, зрештою, може похвалитися тим, що шмат просоченого вершковим маслом тіста з липким кремом посередині названо на її честь.

Зазвичай, такі тістечка поширені в націй, що програли кожну війну, у якій брали участь. Натомість у Данії печиво називається *wienerbrød* — віденський хліб, оскільки рецепти данського печива розробили шеф-кухарі, які з'їздили до Відня в середині дев'ятнадцятого століття. Окремі види печива мають «чарівні» назви, приміром, «слимаки» чи «лихе око пекаря», але якщо забути про назви — ці ласощі дуже смачні та пасують до хюге. Також, якщо ви хочете сповнити радістю й бадьорістю працівників данського офіса, просто вигукніть: «Bon-Kringle!». «Крінгл» — це класичне данське печиво, а «бон» перекладається як «чек». Це словосполучення означає, що, придбавши тістечок та печива в місцевій пекарні на 1000 крон (це близько 130 євро), ви приносите всі чеки — і пекар дає вам один крінгл безкоштовно. Це наче картка лояльності для споживача випічки, тільки без самої картки.

ЗРОБИ САМ

Замастити руки, випікаючи печиво вдома, — дуже хюгно. Робити це можна як на самоті, так і спільно з друзями чи родиною. Обмаль речей так посилюють хюге-чинник, як запах щойноспечених смаколиків.

Результат не конче мусить мати вигляд торта з діснеєвського фільму — що простіша випічка, то більше хюге. Останнім часом у Данії хітом стало дріжджове тісто. Повільність процесу і відчуття наче доглядаєш «щось живе» роблять справу значно більш хюгнуою. Деякі данці говорять про своє тісто так, ніби це їхнє маля, яке вони годують і про яке дбають. Дріжджове тісто — це по суті такий собі істівний тамагочі.

ГАРЯЧІ НАПОЇ

Моя команда дослідників провела опитування серед данців з метою визначити, із чим люди асоціюють хюге. Я поставив гроші на свічки — і програв. Свічки називають другими. Перше місце — за гарячими напоями.

Саме гарячі напої 86 відсотків данців асоціюють з хюге. Це може бути чай, гарячий шоколад, глінтвейн — але найдужче серед гарячих напоїв данці полюбляють каву.

Якщо ви є фанатом данських телевізійних драм на кшталт серіалів «Уряд»¹ чи «Вбивство», то нестеменно знаєте все про любов данців до кави. Зрідка трапляється сцена, в якій ніхто не замовляє каву, не сьорбає каву, не дивиться на когось, запитуючи: «Кави?».

¹ Дан. *Borgen* — популярний данський телесеріал, що виходить з осені 2010 року. Події серіалу розгортаються в сучасній Данії.

Данці — четверті в світі за споживанням кави і випивають її на 33 відсотки на особу більше, ніж, приміром, американці.

Зв'язок між кавою і хюге в данській мові є безсумнівним. Каво-хюге — інше складене слово, утворене від «кави» і «хюге», — можна чути на кожному кроці. Завітайте на кавахюге, тістечко та кавахюге, гімнастика та кавахюге, теревені й кафохюге. Кавахюге повсюди. Є навіть вебсайт, присвячений кавахюге, що проголошує: «Живи сьогодні так, ніби завтра не буде кави».

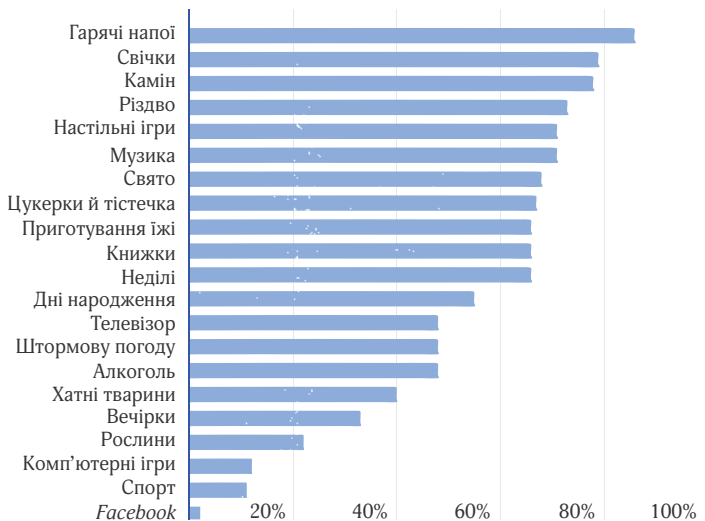
Можна насолоджуватися хюге і без кави, але з нею таки, безперечно, краще. Тримати теплу філіжанку кави в руках дуже затишно. Це стовідсотково веде до хюге.

ХЮГЕ-ЗАЛЕЖНІ?

Не можна купити щастя, але можна купити тістечко — це приблизно те саме, принаймні часом наш мозок реагує на це таким чином. Уявіть, що ви відчиняєте двері до кав'ярні. Спокусливі аромати розмаїтих солодощів на вітрині огортають вас, щойно ви заходите, і, побачивши все це печиво й тістечка, ви відчуваєтеся щасливими. Ви обираєте своє улюблене тістечко, і, щойно скуштуєте перший шматочок, по вашому тілу розіллється відчуття ейфорії. О так, це чудово. Та чи замислювалися ви про те, чому відчуваєтесь аж так добре, коли їсте цукристі продукти?

Що данці асоціюють з хюге?

У базальному тілі передньої частини мозку є такий собі *nucleus accumbens*. Це та ділянка мозку, що відповідає за винагороди і є вирішальною, коли йдеться про мотивацію, задоволення та компенсування. Як усі інші хребетні, ми маємо цю систему, тому що нам важливо відчувати задоволення, коли їмо й кохаємося, адже ці дві справи є вирішальними для виживання особини та збереження виду.

Коли ми робимо щось, що вважається за винагороду, хімічна субстанція вивільнюється в мозку й активуються дофамінові сигнали. Близько до *nucleus accumbens* розташовано ділянку, що називається *ventral tegmental area* (вентральна поверхня), і саме там у приємних ситуаціях виробляється дофамін.

Коли дофамін дістається рецепторів у різних частинах мозку, ми відчуваємо задоволення. Спогади про приємні події зберігаються в окремому сховищі — *cerebrum cortex*, а тому ми не втрачаємо цього досвіду. Тож це може прозвучати дещо дивно, але мозок створює нам залежність від того, що постає головною умовою нашого виживання.

Щойно ми народжуємося, як пізнаємо смак солодкого материнського молока. Уподобання солодкої їжі дає користь нашим навичкам виживання, тому ми отримуємо приємні емоції щоразу, коли їмо тістечка й інші ласощі, і саме тому нам також важко перестати їх їсти, адже наше тіло навчило нас не спинятися й повсякчас робити те, що дає нам радість. Те саме відбувається, до речі, з жирним та солоним.

Якщо стисло, ми пов'язуємо певні види їжі з емоціями задоволення, і це змушує нас хотіти ще й ще. Хюге є чимось таким, що має давати користь і втіху, себто якщо вам кортить з'їсти тістечка — то з'їжте його. Ви, однак, маєте знати, коли зупинитися. Не надто хюгю потерпати від болю в животі.

ТОВСТЕНЬКА СЕСТРА ПОВІЛЬНОЇ ЇЖИ

Цукерки, печиво та тістечка — це хюгно. Але така їжа не лише збільшує масу вашого тіла. Хюгна їжа є комфортною, а також, на значну міру, повільною.

Якою мірою їжа постає хюгнуою, також залежить від її приготування. Залізне правило: що довше страву готують, то більш хюгнуою вона є.

Приготування такої їжі — це передовсім насолода від неквапливого процесу, задоволення від часу, який ви витратили, і вміння радіти тому, що створюєте щось дійсно цінне. Ідеться про ваші стосунки зі стравою. Тому-то й домашні джеми є значно більш хюгними, аніж куповані. Адже кожна ложечка переносить вас назад у той літній день, коли ви збирали ягоди і вся оселя була сповнена ароматом полуниці.

Особливо взимку я залюбки проводжу найкращу частину вихідних — надвечір'я, — готуючи страви, що протягом годин запікаються в духовці чи пряжаться на повільному вогні. Цей процес можна навіть подовжити, якщо сходити на великий фермерський ринок, дбайливо вибрати там сезонні овочі й погомоніти з м'ясником про те, яке м'ясо він порадив би для печені. Булькання горнятка на плиті, поки ви читаете книжку в своєму хюге-сховку, — це не лише звук хюге, це власне його сенс. Єдина причина підвестися — щоб додати до печені трішки червоного вина.

Важливо наголосити: дія не має обернутися власне навколо приготування якоїсь старовинної скандинавської страви з м'яса. Мова йде про процес, а не про кінцевий продукт як такий. Минулого літа я намагався приготувати лімончело¹. Частково приготування полягає в тому, що ви залишаєте цедру кількох лимонів пускати сік в алкоголі на кілька тижнів — щоб алкоголь увібрав у себе їхній смак і колір. Щодня приходячи додому після роботи, я відчиняв холодильник, придивлявся та приношувався, як там готується мій напій. Кінцевий результат виявився так собі, але насолода від пильнування самого процесу була дійсно хюгнуою впродовж усіх кількох тижнів.

¹ Лимонний лікер.

ХЮГЕ-РЕЦЕПТИ

*Ось кілька рецептів, завдяки яким ви точно
влаштуєте собі хюге*

SKIBBERLABSKOVS — ПЕЧЕННЯ ПО-ШКІПЕРСЬКІ

Це душевна й проста страва, яку попервах готували на кораблях (звідти й назва). Це ідеальна їжа для яскравого осіннього дня. Замість грудинки ви можете використовувати будь-яке інше м'ясо, що залишилося від інших страв, — це зробить печеню ще більш звичайною та хюгнуою.

На 4—6 осіб. Час приготування — 1 година 15 хвилин

750 г грудинки	1 ½ кг картоплі
3 цибулини	Сіль та перець
100 г вершкового масла	Жменька зубків часнику
3—4 лаврові листки	Маринований бурячок
10—12 горошин чорного перцю	Житній хліб
1 літр курячого бульйону	

1. Поріжте грудинку кубиками.
2. Почистьте й подрібніть цибулю.
3. Розтопіть масло в горщику з товстим дном та підсмажте в ньому цибулю, доки стане напівпрозора (не коричнева!).
4. Додайте м'ясо, лаврове листя та горошини чорного перцю, потім вилийте в горщик закипівлий курячий бульйон — так, щоб тільки покривав м'ясо й цибулю.
5. Накрийте кришкою й залиште на малому вогні приблизно на сорок п'ять хвилин. А тим часом почистьте картоплю й поріжте її на шматочки.
6. Висипте половину картоплі на м'ясо, відтак знову накрийте кришкою.
7. Через п'ятнадцять хвилин перемішайте вміст горщика, а потім додайте решту картоплі і, якщо треба, ще трошки курячого бульйону. Потримайте ще п'ятнадцять-двадцять хвилин на малому вогні. Не забувайте часто перемішувати: печена не мусить підгоріти знизу. Насамкінець м'ясо має опинитися в картопляному пюре, серед якого траплятимуться цілі, проте ніжні, шматки картоплі.
8. Приправте сіллю та перцем. Подавайте страву гарячою, рясно посипавши зеленою цибулею, з маслом, маринованим бурячком і житнім хлібом.

ТУШКОВАНІ СВИНЯЧІ ЩІЧКИ З КАРТОПЛЯНО- СЕЛЕРОВИМ ПЮРЕ

Це одна з моїх улюблених зимових страв. Вона має тушкуватися довго-предовго, тоді її хюге-чинник зросте, а ви тим часом зможете насолодитися келихом вина за улюбленою книжкою.

Для тушкованих свинячих щічок:

10—12 свинячих щічок

Сіль і перець

15 г вершкового масла

$\frac{1}{2}$ селери, нарізати на великі шматки

1 морквина, нарізати на великі шматки

1 цибулина, нарізати на великі шматки

1 помідор, порізати на четвертини

$\frac{1}{2}$ літра темного пива або елю

Для картопляно-селерового пюре:

750 г картоплі

$\frac{1}{4}$ селери

200 г молока

25 г вершкового масла

Тушковані свинячі щічки:

1. Висушіть свинячі щічки паперовим рушником і посипте спеціями.

2. Масло розтопіть на пательні на середньому чи великому вогні, покладіть м'ясо й обсмажте його зусібіч десь протягом трьох-чотирьох хвилин.

3. Додайте селеру, моркву й цибулю, і нехай вони підсмажаться до золоті скоринки перше, ніж ви додасте помідор.

4. Вилийте туди пиво. Додайте води, якщо треба: рідина має вкрити м'ясо та овочі.

5. Зменште вогонь до мінімуму, і нехай страва покипить годинку-півтори, аж поки м'ясо не стане м'яким.

6. М'ясо вийміть, а решта хай ще покипить, потім процідіть соус крізь сито і додайте спеції.

Картопляно-селерове пюре:

1. Поріжте картоплю та селеру кубиками.

2. Зваріть картоплю й селеру до готовності, а відтак злийте воду і потовчіть.

3. Нагрійте молоко і додайте його разом з маслом до пюре. Приправте.

Подавайте тушковані свинячі щічки зверху на пюре.

Можете посипати петрушкою й додати хліба — вимочувати соус.

BOILLER I KARRY — ДАНСЬКІ М'ЯСНІ КУЛЬКИ В СОУСІ КАРІ

Цей рецепт є дуже популярним серед усіх вікових груп данців. Це улюблена страва моєї мами, і, хоча вона померла ще двадцять років тому, я й досі готую м'ясні кульки з карі щороку на її день народження. Бо хіба є кращий спосіб згадати тих, кого ми втратили, ніж приготувати їхню улюблену їжу? Це може перетворити сумний привід на хуґний вечір. Не переймайтеся, якщо ви не фанат гострої їжі. Це лагідна гостра страва — багато данських дітей обожають її.

На 4 особи. Час приготування — півтори години (разом з годиною на те, щоб суміш постояла)

1 склянка панірувальних сухарів або 2 ложки борошна	Для соусу карі:
1 яйце	2 столові ложки вершкового масла
1 дрібно покришена цибулина	2 столові ложки
3 зубки часнику	(з верхом!) меленого жовтого карі
Сіль та перець	
2 кг свинячого фаршу	1 велика покришена цибулина
4 склянки м'ясного бульйону	1 покришена цибулина-порей
	5 столових ложок борошна
	100 г вершків 35%-вої жирності
	Подрібнена свіжа петрушка

1. Панірувальні сухарі або борошно, яйце, цибулю, часник, сіль та перець покладіть до великої миски і як слід перемішайте. Додайте свинячий фарш, змішайте знову і поставте в холодильник на годину.
2. За допомогою ложки зліпіть м'ясні кульки. Закип'ятіть у каструлі воду, додайте туди бульйон і вкиньте кульки — хай поваряться п'ять-десять хвилин (залежно від розмірів). Вийміть кульки, а рідину залиште.
3. Розтопіть у каструлі масло, покладіть мелений карі й дайте йому кілька хвилин підсмажиться.
4. Висипте порізану цибулю та порей і трохи підсмажте. Додайте борошно та добре перемішайте. Відтак поволі доливайте бульйон з м'ясних кульок, аж поки соус загусне. Покладіть сметану і м'ясні кульки. Нехай страва покипить хвилин дванадцять.

Посипте петрушкою і подавайте з рисом.

GLØGG — ГЛІНТВЕЙН

Грудень — це пора традиційного глінтвейну.
Данці зустрічаються в барах або запрошують друзів та родину
в гості, щоб побажати одне одному щасливого Різдва за келихом
гарячого вина зі спеціями.

Для глінтвейнової основи:

4 жмені родзинок
300 мл портвейну
Пляшка міцного червоного вина
250 г коричневого цукру
(краще такого, що складається
з кристалів цукру та тростинно-
го сиропу, але звичайний
коричневий цукор теж
згодиться)
20 г паличок кориці
20 г чорного перцю горошком
20 г гвоздики
10 г кардамону (цілого)

Для глінтвейну:

1,5 літра міцного червоного
вина
200 мл темного рому
200 мл овочевого самогону
чи горілки
цедра одного апельсина
200 мл апельсинового фрешу
100 г подрібненого мигдалю

-
1. Напередодні замочіть родзинки в портвейні, ліпше — лишити їх там на добу.
 2. Вилийте пляшку червоного вина в каструлю, додайте цукор і корицю, перець, гвоздику й кардамон та нагрівайте, але не дайте закипіти. Потім вимкніть вогонь і дайте охолонути, процідіть.
 3. Додайте червоне вино, інший алкоголь, апельсинову цедру, сік. Знову нагрійте до майже-кипіння, а тоді додайте родзинки в портвейні та мигдаль.

SNØBRØD¹ — ХЛІБНИЙ КРУЧЕНИК

Навряд чи ця страва найближчим часом з'явиться в ресторані NOMA. Це не найвибагливіша булочка, яку ви будь-коли бачили, але процес її приготування включає в себе найбільше хюге, та й діти її обожнюють.

¹ М'яке d (ð) — один з найскладніших данських звуків. Найближчим до нього є англійський звук th, але язик між зубів треба вистролювати трохи далі. (Прим. авт.)

На 6 штук.

Час приготування — 1 година 15 хвилин (разом з годиною, коли тісто відпочиває); час випікання залежить від вогню та вашого терпіння, але загалом це приблизно 10 хвилин.

25 г масла

2 чайні ложки цукру

$\frac{1}{4}$ л молока

$\frac{3}{4}$ чайної ложки солі

25 г дріжджів

400 г борошна

-
1. Розтопіть масло в каструльці й додайте молоко, нагрівайте до кімнатної температури. Покладіть дріжджі та розмішайте.
 2. Вилийте все до великої миски і додайте решту інгредієнтів на тісто, залишивши трошки борошна. Добре вимісіть тісто і покладіть назад у миску, нагрійте і дайте постояти впродовж години в теплому місці.
 3. Вийміть тісто та вимісіть знову на посипаній борошном поверхні. Додайте в тісто борошно, яке залишилося. Розділіть тісто на 6 кавалків і розкачайте кожен у смужку приблизно 40 сантиметрів завдовжки, а відтак намотайте на грубу палицю.
 4. Запікайте над відкритим вогнем, але будьте обережні — не запхайте крученик у самісіньке полум'я. Крученик готовий, коли видаватиме порожнистий звук, якщо по ньому постукає, або ж коли легко зніматиметься з палиці.

МАЛЕНЬКІ ХЮГЕ-ПІДКАЗКИ: СТВОРІТЬ КУЛІНАРНИЙ КЛУБ

Кілька років тому я хотів започаткувати спільноту, яка давала б мені змогу регулярно бачитися зі всіма моїми друзями, тож ми створили кулінарний клуб. Почасти стимулом до цього стала моя праця, адже важливість наших взаємин завжди є ключовим показником того, чому одні люди почуваються щасливішими за інших. Окрім того, я хотів заснувати кулінарний клуб, щоб у житті було ще більше хюге. Тому замість по черзі гарувати на кухні заради п'ятьох-шістьох гостей, ми тепер завжди готуємо спільно. Правила прості. У нас щоразу є тема або ключовий інгредієнт, наприклад качка чи ковбаски, і кожен приносить інші продукти, щоб приготувати маленьку страву, яка відповідала б темі. Це створює дуже невимушену, неформальну атмосферу, де всі рівні й ніхто не мусить прислужувати гостям або прагнути дорівнятися до стандартів останньої вигадливої вечері.

Один з найбільш хюгних вечорів ми із членами кулінарного клубу провели, коли намагалися приготувати ковбаски. Три чи чотири години ми кришили м'ясо, фарширували кишки, варили й смажили ковбаски. Горді собою, десь близько десятої вечора ми нагромадили на столі гори ковбасок і дивилися на них — тепер можна було сісти, а голодні ми були, як вікінги. Результат виявився катастрофічний. Перше моє смакове враження — наче землі наївся. Погодьтеся, не цього ви чекаєте від ковбасок. Либонь, кожен з нас того вечора пішов спати трошки голодний, але сам вечір був дуже хюгний.

© 2019 The McGraw-Hill Companies, Inc.
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or by any information storage and retrieval system, without permission in writing from The McGraw-Hill Companies, Inc.

Printed in the United States of America
10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

РОЗДІЛ П'ЯТИЙ

ОДЯГ

НЕВИМУШЕНІСТЬ ВИРІШУЄ ВСЕ

Якщо говорити про Данію, то невимушеність є вирішальною. Данці люблять невимушений тон, невимушену атмосферу та невимушений стиль одягу.

Ви не побачите на вулицях Копенгагена багато костюмів-трійок, і якщо належите до білих комірців, то змушені будете зробити висновок, що данська манера одягатися є майже недбалою. Із часом, однак, ви також відкриєте для себе, що існує окремий вид данського мистецтва — бути вбраним стильно і водночас невимушено. Щоб досягти ефекту стильної невимушеності, багато людей, зокрема і я, одягають на спід футболку або светр, а зверху — блейзер. Я полюблюю зі шкіряними латками на ліктях, щоб скидатися на професора й почуватися хюгно. Може, я навіть трошки зловживаю тими латками, бо мої друзі кажуть, що якщо їм треба знайти мене серед натовпу в барі, то вони просто шукають шкіряні латки.

ЯК ОДЯГТИСЯ НАЧЕ ДАНЕЦЬ

Данська мода прилизана, мінімалістична, елегантна, проте не дуже витончена. У якомусь сенсі вона являє собою золоту середину між хюге та мінімалістичним функціональним дизайном.

ШАРФИ

Шарфи конче треба мати. Це стосується і жінок, і чоловіків. Шарфи придумали для зими, але тих, хто страждає на «синдром неvistання шарфа», бачили в них і серед літа. Золоте правило шарфів — що більше, то краще. Просто намотуйте стильний грубо плетений шалик доти, доки ризик задушитися не стане критичним. Данці настільки люблять цей предмет одягу, що деякі британці називають наш відомий телесеріал *Borgen* («Уряд») «показом шарфів».

ЧОРНЕ

Щойно ви вийдете з аеропорту в Копенгагені, вам може здатися, що ви на зйомках фільму про ніндзя. У Данії всі носять чорне. Ваша мета — образ, який цілком би згодився для похорону Карла Лагерфельда, — стильний, але монохромний. Улітку можна дозволити собі більшу палітру кольорів, навіть вдатися до чогось такого божевільного та яскравого, як сірий.

ДУЖЕ ГРОМІЗДКЕ

Комбінація зі сплєтених вручну светрів, джемперів, кардиганів і пуловерів зверху та чорних легінсів для дівчат чи вузьких джинсів для хлопців продемонструє вам рівновагу між модою і хюге. Джемperi мають бути громіздкі, але не мішкуваті — і не забудьте про шарф!

БАГАТОШАРОВІСТЬ У ОДЯЗІ

Щоб пережити всі чотири сезони за один день, треба стежити, щоб на вас було кілька шарів одягу. Ви завжди маєте брати з собою ще один светрик. Неможливо тішитися хюге, якщо вам холодно.

НЕВИМУШЕНА ЗАЧІСКА

Невимушеність данської зачіски межує з ледарством. Як прокинулися, так і виходьте. Дівчата можуть зав'язати волосся у жмуток — що вище, то краще.

ДЖЕМПЕР САРИ ЛУНД

Взірцево данським є, либонь, джемпер Сари Лунд у серіалі «Убивство». *The Guardian* навіть надрукували статтю, що називалась «Убивство: пояснення до джемпера Сари Лунд». Джемпер став аж таким популярним, що компанія на Фарерських островах, яка їх виробляє, не може впоратися з попитом.

Цей джемпер обрала акторка Софі Гробаль: «Я побачила той светр і подумала: ось він! Лунд така впевнена в собі. Вона не мусить носити костюм. Вона у злагоді з собою». Джемпер також нагадує їй про дитинство в сімдесятих і про батьків-хіпі, які вдягали схожі кофтини. «Цей светр є знаком того, що людина вірить у єдність», — каже акторка.

МАЛЕНЬКІ ХЮґЕ-ПОРАДИ: ЯК КУПУВАТИ

Пов'яжуйте свої покупки з позитивним досвідом. Наприклад, я довго збирав гроші на новий улюблений стілець, але, щоб купити його, чекав, поки моя книжка вийде друком. Тож стілець тепер нагадує мені про щось, що стало моїм важливим досягненням. Такого самого сенсу ми можемо надавати й особливому светрові, і кумедній парі вовняних шкарпеток. Відкладайте на них гроші, але дочекайтеся, поки трапиться якась дійсно хюгна нагода — щось, про що ви схочете згадувати, вбираючись у цей одяг.

РОЗДІЛ ШОСТИЙ

ОСЕЛЯ

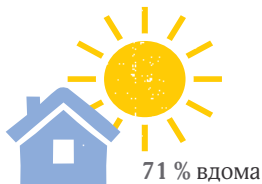
ШТАБ-КВАРТИРА ХЮГЕ

Данські серіали, як-от «Уряд», «Убивство» або «Міст», є чимось таким, що люди за кордоном часто називають «меблеве порно». Більшість сцен знято в гарно оздоблених будинках та квартирах, умебльованих класикою данського дизайну.

Так, данці обожають дизайн, і прогулятися по більшості данських осель — це майже те саме, що гортати сторінки журналу, присвяченого дизайну інтер'єрів.

Данці одержимі інтер'єрним дизайном через те, що наші оселі є штаб-квартирою хюге. Домівка — центр соціального життя в Данії. Тимчасом як в інших культурах соціальне життя та спілкування спливає в ресторанах, барах і кафе, данці віддають перевагу *hjemmehygge* (хюге вдома) — не в останню чергу для того, щоб уникнути витрат, позаяк ціни в ресторанах зависокі. Семеро з десяти данців кажуть, що найдужче відчують хюге саме вдома.

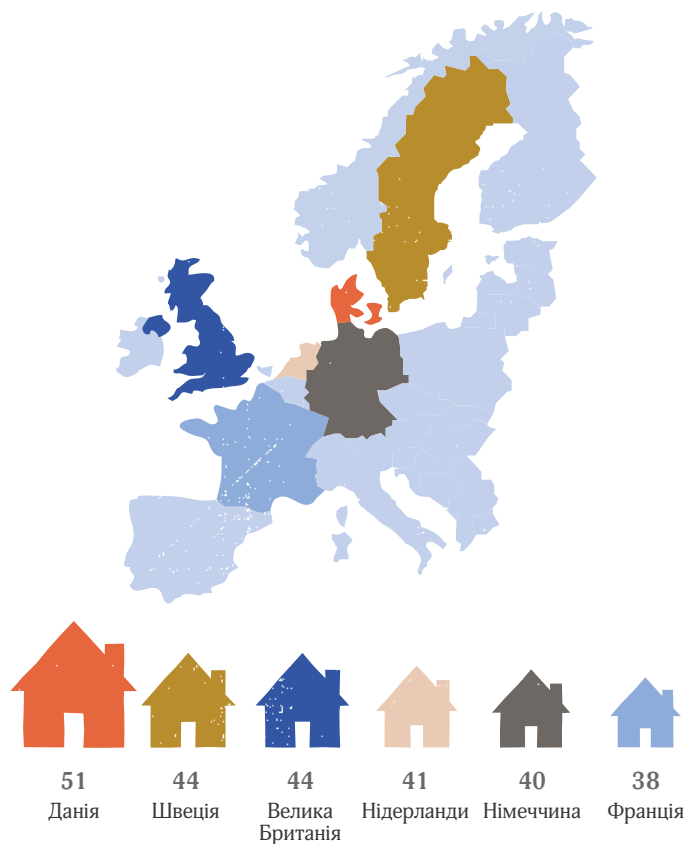
Де ви найдужче відчуваєте хюге?

Тож данці не соромляться докласти чималих зусиль і витратити купу грошей на те, щоби зробити свої оселі хюгними. Вони, до речі, насолоджуються найбільшим метражем житлової площі на душу населення в Європі.

Квадратних метрів на особу

Якось у грудні, ще будучи студентом, я провів увесь свій вільний час, продаючи різдвяні ялинки. Зима була холодна, але робота з ялинками зігрівала. Усі кошти, зароблені того місяця на носінні, зв'язуванні, обрубуванні, обрізанні та продажу ялинок, я витратив на одну-єдину річ — стілець-мушлю, створений 1963 року Гансом Д. Вегнером. Мій стілець був горіховий з темно-коричневою шкірою. Два роки по тому мою квартиру пограбували. Стілець викрали. Не варто розповідати, як я через це засмутився. А втім, принаймні грабіжники мали гарний смак.

Можливо, одержимість данців дизайном найкраще можна пояснити на прикладі знаного скандалу з вазою *Kähler*, чи простіше — вазгейту. Ваза *Kähler* являла собою ювілейний виріб, партію якого продали в обмеженій кількості 25 серпня 2014 року. Понад 16 тисяч данців того дня намагалися придбати *Kähler* через Інтернет, переважно намагалися марно, адже вази швидко розкупили. Сайт урешті «ліг», і люди мусили стояти в довжелезних чергах коло складів-магазинів, де зберігалися вази. У багатьох сенсах покупці скидалися на дівчат-підлітків, які б'ються за квиток на концерт *One Direction*¹. Громадськість одразу засудила компанію-виробника за обмеженість пропозиції. Чи не забагато істерики через двадцятисантиметрову смугасту вазочку, хай навіть вона добре пасує до данських осель? Може, й забагато, але данці мають порівняно короткий робочий тиждень, безкоштовне медичне обслуговування і вищу освіту та ще й п'ять тижнів оплачуваної відпустки на рік — отож, незмога придбати вазу є найгіршим, що сталося з ними за чимало років.

¹ Переможці британського музичного шоу «Х-фактор» від 2010 року. Посіли третє місце.

ХЮґЕ-ПЕРЕЛІК: ДЕСЯТЬ РЕЧЕЙ, ЩО ЗРОБЛЯТЬ ВАШУ ОСЕЛЮ БІЛЬШ ХЮґНОЮ

1. ХЮґЕ-МІСЦЕ

У кожній оселі має бути хюґе-місце — приблизно це означає «затишний куточок». Це те місце в помешканні, де ви можете сховатися, закутавшись у ковдру, з книжкою і чашкою чаю. Моє хюґе-місце — біля кухонного вікна, як я вже казав. Я поскладав там подушки, свою ковдру, поклав килимок з оленьчої шкіри. Увечері я сідаю працювати у своєму хюґе-місці. Фактично чимало сторінок цієї книжки також написані саме там.

Данці люблять свої місця комфорту. Кожен хоче мати власне, тож хюґе-місця є дуже звичні для Копенгагена, та й по всій країні. Гуляючи вулицями міста, ви можете помітити, що багато будинків мають еркери. Будьте певні: всередині повнісінько подушок і ковдрочок, а люди, які там живуть, приходять сюди відпочити після тривалого дня.

Хюґе-місце не конче має бути коло вікна, проте все одно буде дуже хюґним. Це може бути якась частина кімнати — лишень покладіть там подушки чи щось таке, на що приємно сісти, влаштуйте м'яке освітлення, тримайте ковдру напоготові — і матимете свій «затишний куточок», де буде зручно почитати

й щось випити. Умеблювати хюге-місце в Данії — то ціла справа. Деякі агенти з нерухомості навіть використовують наявність такого місця як аргумент під час продажу будинку.

Якщо озирнутися назад, наша любов до затишних куточків походить, либонь, із часу, коли ми жили в печерах і було важливо звертати увагу на все, що тебе оточує, щоб убезпечити себе й свою зграю від хижаків та інших нападстей. Жити в маленьких печерах було вигідніше, ніж у великих, бо довше зберігалось тепло від людських тіл; у маленькій печері було зручніше ховатися від тварин. Можливо, сьогодні ми полюбаємо сидіти в затишному кубельці ще й тому, що воно нагадує нам про відчуття безпеки: виглянувши з нього на вулицю чи до іншої кімнати, ми дістаємо нагоду вчасно помітити будь-яку загрозу. Ми розслабляємося, коли перебуваємо в хюге-місці, адже відчуваємо, що контролюємо ситуацію й нічого непередбаченого з нами не станеться.

2. КАМІН

Я був щасливою дитиною. Дім мого дитинства мав відкритий камін та грубу. У дитинстві я полюбляв закладати в камін дрова й розпалювати вогонь. Упевнений, я такий не один. За даними Міністерства охорони довкілля, в Данії налічується близько 750 000 камінів та печей на дровах. У країні трохи більше ніж два з половиною мільйони будинків, себто три з десяти осель у Данії мають таку перевагу для хюге. Порівняймо: близько мільйона домівок у Великій Британії мають каміни, але будинків там загалом 28 мільйонів, отож ідеться про приблизно лиш один із двадцяти восьми.

Будинки з каміном чи грубою

30 %
у Данії

3.5 %
у Великій Британії

Отже, чому данці аж так люблять спалювати деревину? Мабуть, ви вже знаєте відповідь, але це ж не тільки через уявлення про хюге? Згідно з дослідженням, проведеним Орхуським університетом, данці дійсно мають печі на дровах, бо так найдешевше опалювати житло, але це лише друга поважна причина. Насамперед важить хюге. Шістдесят шість відсотків респондентів назвали це найважливішим аргументом на користь печі на дровах. Та якщо спитати данців, 70 відсотків погодяться із твердженням, що камін є вельми хюгним, хтось із опитаних навіть назвав камін найбільш хюгним витвором ужиткового мистецтва за всі часи.

Не буде перебільшенням сказати, що каміни — своєрідні штаб-квартири хюге. Це місце, де ми відпочиваємо на самоті, де максимально відчутними є затишок і тепло, де проводимо час із дорогими людьми, волюючи ще дужче відчувати нашу близькість.

3. С ВІЧКИ

Нема свічок — нема і хюге. Якщо це вас здивувало, ще раз прочитайте розділ перший.

4. ВИРОБИ З ДЕРЕВА

Можливо, любов до дерев'яних речей ми принесли з далекої минувшини, але щось у них таки є. Запах деревини, що горить у каміні, ба навіть сірника, м'яке відчуття дерев'яної поверхні бюрка, тихе рипіння дерев'яної підлоги, поки ви йдете по ній до свого дерев'яного крісла біля вікна. Дитячі іграшки з дерева знову стали популярними після багатьох років панування пластикових забавок. Дерев'яна мавпа Кая Боесена є найкращим тому прикладом. Дерево дає нам відчуття наближення до природи. Це просто та природно, як і сама концепція хюге.

5. ПРИРОДА

Дерево — це ще не все. Данці відчувають нагальну потребу принести додому всю атмосферу лісу. Будь-який шматок природи, який ви знайдете, найімовірніше дає хюге зелене світло. Листя, горіхи, гілки, шкури тварин... Принагідно подумайте: як би умеблювала свою вітальню білка-вікінг? Упевніться, що на всіх лавках, стільцях та підвіконнях ви розклали м'які овечі шкури, прагнучи зробити інтер'єр іще більш хюгним. Можете обирати між вівцею та північним оленем, а коров'ячу шкуру прибережіть для підлоги. Якщо взяти до уваги любов данців до свічок, дерева та інших легкозаймистих шук, не дивно, що Копенгаген кілька разів згорав ущент. Переконайтеся, що ви дотримуетесь норм пожежної безпеки.

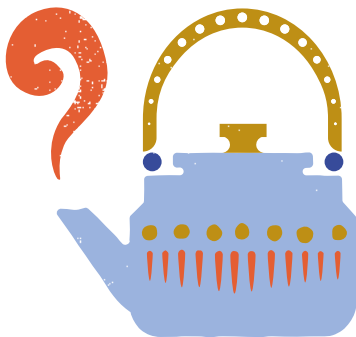

6 . К Н И Ж К И

Кому не подобається полиця, повнісінька грубезних книжок? Відпочинок із цікавою книгою є наріжним каменем самої ідеї хюге. Жанр не має значення — чи то роман, чи наукова фантастика, кулінарна книга чи навіть жахачки — полиця все прийме. Усі книжки хюгні, але твори таких класиків літератури, як Джейн Остін, Шарлотта Бронте, Лев Толстой і Чарльз Діккенс, мають посісти особливе місце на книжковій полиці. У певному віці ваші діти теж залюбки тулитимуться до вас у хюге-місці та слухатимуть, як ви читаете їм у голос. Утім, либонь, не Толстого.

7. КЕРАМІКА

Гарненький чайник, ваза на обідньому столі та улюблена кружка, з якої ви завжди хочете пити, — це все дуже хюгно. Два культові данські виробники кераміки — це *Kähler*, що розпочала свою діяльність понад 175 років тому та вразила весь світ на виставці в Парижі 1889 року, тоді ж, коли було врочисто відкрито Ейфелеву вежу, та *Royal Copenhagen* — фірма, яку заснувала 1775 року королева Юліана Марія і яка впродовж останніх років відновлює свою популярність завдяки сервізу *Blue Fluted Mega*.

8. ДУМАЙТЕ ЧЕРЕЗ ДОТИК

Як ви вже зрозуміли, хюгний інтер'єр включає в себе не просто *вигляд* речей, а радше, *відчуття*, які ці речі дарують нам. Провести пальцями по дерев'яному столу, торкнутися теплої керамічної чашки чи погладити шкуру північного оленя — це щось зовсім інакше, ніж мацати предмети, зроблені з металу, скла чи пластику. Думайте про те, які на дотик речі, що оточують вас, та урізноманітнюйте текстури у вашій оселі.

9. ВІНТАЖ

Старовинні речі дуже цінуються в данських оселях, і ви можете знайти практично що завгодно у вінтажній чи антикварній крамниці. Часто це скидається на пошук діаманта в купі попелу. Стару лампу, стіл або стілець вважають за дуже хюгні. І той факт, що кожна з цих речей має свою історію, робить їх іще цікавішими та хюгними.

Разом зі старовинними предметами приходять оповіді й ностальгія. Адже речі постають чимось більшим, аніж власне їхніми фізичними властивостями, вони містять у собі емоційне навантаження та історії. Думаю, моїми улюбленими предметами інтер'єру є дві підставки для ніг. Ми з моїм дядьком зробили їх разом. Я впевнений, що зміг би знайти щось подібне в копенгагенських крамницях, але куплене не мало б для мене такого самого значення. Дивлячись на них, я згадую той день десять років тому, коли ми вдвох випилювали ці табуреточки з гілки столітнього горіхового дерева. Це і є хюге. Вони дають змогу сидіти зручно, з піднятими ногами, вони дерев'яні й цінні ностальгійною тугою за минулим.

10. КОВДРИ ТА ПОДУШКИ

Ковдри й подушки неодмінно мусять бути в кожній хюге-господі, особливо в холодні зимові місяці. Дуже хюгно закутатися в ковдру, навіть коли не мерзнеш, просто тому, що це затишно. Теплі ковдри мають бути з вовни чи флісу, легші — з бавовни.

Подушки, великі й маленькі, також є важливим складником хюге. Що може бути краще, ніж покласти голову на подушку, коли читаєш улюблену книжку?

Якщо вжити щодо данців фройдистську термінологію, можна сказати, що хюге скидається на зацикленість на зручній їжі та безпечних ковдрах. І, можливо, це буде правдою. Хюге дає змогу вашому внутрішньому відповідальному та виснаженому стресом відмінникові-дорослому трошки відпочити. Розслабитися. Хоч ненадовго. Знаходити щастя в простих задоволеннях і знати, що все буде добре.

ЕКСТРЕНИЙ КОМПЛЕКТ ХЮґЕ

Ви також можете зробити собі екстрений комплект хюґе й приберегти його для тих вечорів, коли не матимете сили, планів, не схочете нікуди йти, а забажаєте по-особливому провести час на самоті.

Візьміть якусь коробку, креденс або валізу та заповніть речами, обов'язковими для хюге. Поданий нижче список може надихнути вас на те, що саме туди поскладати, але, звісно, тільки вам вирішувати та обирати, що вам треба, щоб хутко влаштувати собі хюге.

1. СВІЧКИ

2. ЯКІСНИЙ ШОКОЛАД

Можна сходити до найближчої цукерні й купити коробку якісних шоколадок. Не конче дорогих, але здатних делікатно піднімати настрій час від часу. Якщо ви такий самий ласун, як і я, — укладіть із собою угоду, що їстимете шматочок раз на день, ну чи раз на тиждень, — в іншому випадку коробка дуже швидко спорожніє. А наявність такого щотижневого чи щоденного ритуалу додасть дешицію втіхи в очікування кожного наступного дня.

3. ВАШ УЛЮБЛЕНИЙ ЧАЙ

(мій зараз — ройбуш)

4. ВАША УЛЮБЛЕНА КНИЖКА

Яка книга змушує вас забути про все на світі й просто зникнути між її сторінками? З'ясуйте це й саме цю книжку тримайте в екстреному комплекті. Якщо у вас така робота, як у мене, — коли треба читати багато всього і швидко засвоювати ключову інформацію, — ви можете за інерцією поспішати, обравши певний художній твір. Ми ж такі — якомога хутчіше прагнемо зазірнути на останню сторінку шпигунського роману Джона Ле Карре: ой, то ось воно що, він просто весь час був подвійним агентом! Отож нагадуйте собі: це інакше читання. Читайте повільно, спостерігайте, як розгортається історія. Моя книжка для такої нагоди — «Прощавай, зброе» Ернеста Хемінгуея.

5. ВАШ УЛЮБЛЕНИЙ ФІЛЬМ АБО СЕРІАЛ

Моїм улюбленим є *Matador* («Монополія») — данський серіал, знятий майже сорок років тому. У ньому змальовано життя в маленькому данському містечку від часів Великої депресії впродовж усієї окупації країни нацистами. Цей серіал став частиною сучасної данської ідентичності, і більшість населення здатна процитувати напам'ять бодай кілька реплік з нього.

6. ВАРЕННЯ

Пам'ятаєте той день, коли ви всією сім'єю щось консервували? Було дуже хюгно, чи не так? Чому б не покласти трошки кулінарного продукту, створеного власноруч вами та друзями й родичами, до свого екстреного хюге-комплекту?

7. ПАРА ГАРНИХ ВОВНЯНИХ ШКАРПЕТОК

8. ДОБІРКА ВАШИХ УЛЮБЛЕНИХ ЛИСТІВ

Вимовлене слово існує лише в той момент, коли воно народжується, а написане надає нам змогу почути голоси з глибини віків чи слова тих, кого ми любимо, але хто перебуває зараз дуже далеко. Перечитування старих листів дуже хюгно розслабляє, дарує нагоду згадати і знову пережити важливі моменти.

Лист на папері, звісно, є значно більш хюгним, аніж електронний. Якщо ви, як і я, виросли в минулому столітті, то ще зберігаєте листи, писані від руки, але й щось із електронної пошти так само можна роздрукувати та зберегти.

9. ТЕПЛИЙ СВЕТР

10. ЗАПИСНИК

Тримайте симпатичний записник у своєму екстреному хюге-комплекті. Можна назвати його журналом хюге. Перша вправа — записати туди всі найбільш хюгні миті, що їх ви пережили впродовж останнього місяця чи року. Це дозволить вам насолодитися ними знову і наповнить вас думками про речі, котрі приносять вам задоволення. Щодо другої вправи, поміркуйте про хюге-досвід, який ви хотіли б здобути в майбутньому. План до виконання з хюге — назвімо це так.

11. ГАРНЕНЬКА КОВДРА

12. ПАПІР І РУЧКА

Було класно і дуже хюгно перечитувати ті старі листи, правда? Чому ж не зробити комусь так само приємно, як зробили вам? Напишіть листа від руки. Подумайте про тих, кому ви вдячні за те, що вони є у вашому житті, і напишіть їм про це.

13. МУЗИКА

Платівки вважаються більш хюгніми, аніж цифрові записи, але сервіси на кшталт *iTunes* та *Spotify* дають змогу створювати постійно наявні хюге-плейлисти. Я полюблю повільну музику. Останнім часом слухаю Грегорі Алана Ісакова й Чарльза Бредлі, але, може, вам буде більше до вподоби данська співачка Агнес Обель.

14. ФОТОАЛЬБОМ

Пам'ятаєте всі ці світлини, котрі ви викладали на «Фейсбук»? Можна вибрати сто улюблених і видрукувати їх. Альбом із друкованими фото значно хюгніше переглядати негожим вечором за чашкою чаю.

РОЗДІЛ СЬОМИЙ

ХЮГЕ ПОЗА ДОМІВКОЮ

ЧУДОВО Й НАДВОРІ

Хоча домівка є осередком хюге, але, безумовно, його можна досягти й поза нею. Заміські будиночки, човни та чудові ландшафти є прекрасними місцями для хюге. Насолодитися затишком і комфортом можна коли завгодно й де завгодно, але я помітив, що це залежить від одного чи кількох головних рушіїв.

РУШІЇ ХЮГЕ

Моя наукова робота часто включає в себе пошуки взірців у доведенні тих чи тих речей. Так, розглядаючи хюге, ми знайдемо певні спільні знаменники для кожної ситуації (гадаю, ми вже достатньою мірою розкрили тему свічок та їжі, тому наразі даймо їм спокій).

ТОВАРИСТВО

Ви можете тішитися хюге на самотині. Скрутитися калачиком під ковдрою, переглядаючи улюблений серіал дощової неділі, — дуже хюгно; пити червоне вино і дивитися на грозу — теж; ба навіть просто посидіти при вікні, спостерігаючи за світом, який живе своїм життям.

Утім, здається, найбільш хюгні моменти ми переживаємо в товаристві інших людей. Кілька років тому моєму батькові та його двом братам виповнилося сто років на трьох, отож вони орендували велику літню хижу на західному узбережжі Данії і запросили туди всю родину. Хатинка була оточена піщаними дюнами — серед грубого і простого, завжди вітряного ландшафту. Ми провели там вік-енд, не роблячи анічогісінько — лише їли, пили, розмовляли і гуляли узбережжям. Гадаю, це були найбільш хюгні вихідні, що я провів того року.

НЕВИМУШЕНІСТЬ

Найхюгніші моменти постають з невимуженості. Щоб ви та ваші гості могли насолоджуватися хюге, усі мають бути розслабленими. Не потрібна жодна формальність. Будьте собою, і хай усі інші мають змогу теж бути собою.

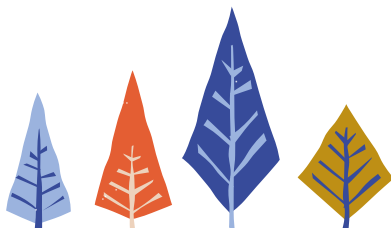
У віці двадцяти з хвостиком я якось збирав урожай винограду в Шампані. Кілька років тому ми з трьома друзями знову навідалися туди і вирішили зупинитися на винограднику «Маркетт», де я працював. Ми зустріли Гленні, господиню, та її сина, котрий тепер уже зовсім виріс; гуртом ми провели хюгний вечір на винограднику, а пізніше — на їхній простій, сільській кухні з кахляною підлогою й низькою стелею, попиваючи вино за довгим столом. Настрій вечора був розслаблений і невимужений; дарма що ми не бачилися з Гленні та її сином багато років, нам не треба було жодних формальностей.

БЛИЗЬКІСТЬ ДО ПРИРОДИ

Не важливо, сидиш ти над річкою в Швеції, серед виноградників у Франції, чи просто у своєму садку або в парку поблизу — довколишня природа відпружує і робить усе простішим. Перебуваючи наодинці з природою, ми не надто захоплюємося розважальною електронікою і трошки відволікаємося від широкого спектра можливостей, які нам щосекунди надає цей світ. Серед природи немає розкошів і надмірностей, але важить гарна компанія та приємна бесіда. Повільні, прості й невибагливі речі швидко налаштовують на хюге.

Одного літа я пішов у похід із друзями річкою Ніссан у Швеції. Ми смажили курятину на вогні, шматочки поволі ставали хрусткими та золотавими. А з глибини вогнища можна було чути, як тріщить, пряхачись, картопля, загорнута у фольгу. Того дня ми пропливли пристойну відстань на каяках, аж доки не смерклося. Багаття освітлювало дерева навколо нашого табору м'яким сяйвом, але, попри світло від вогню, ми таки могли бачити зорі крізь верховіття. Чекаючи, коли засмажиться наша золотава курочка, ми пили віскі з кавових горняток. Ми мовчали, почувалися втомленими та щасливими, і це все було чистісіньким хюге.

ПЕРЕБУВАННЯ ТУТ І ЗАРАЗ

Важливо вміти бути присутнім тут і зараз. Хюге заряджено потужною тенденцією переживати і смакувати нинішню мить.

У тому поході з наметами ми не потребували якогось іншого місця. Поза зоною Інтернету. Ніякого телефону. Жодних мейлів. Нас оточувала простота, природа, хороші люди, ми могли повністю розслабитись і розчинитися в нинішньому моменті.

Щоліта я виходжу в море з одним зі своїх найкращих друзів та його батьком. Є обмаль речей, якими я насолоджуюся так само, як нагодою стояти при стерні під розгорнутими білими вітрилами та блакитним небом і слухати, як щось поскрипує під нижньою палубою. Найбільш хюгні моменти в таких подорожах — це коли ми пришвартуємося в різних гаванях. Після вечері сідаємо разом на палубі, милуємося заходом сонця, чуємо, як гуляє вітер між снастей інших пришвартованих кораблів, та посьорбуємо вечірню каву по-ірландськи. Ось це хюге.

Створити такі моменти можна, якщо скористатися декотрими зі згаданих елементів. Іноді навіть виходить застосувати їх усі одночасно. Мені це найлегше вдається в літніх будиночках. Життя в них надає нам практично все для хюге, і всі мої найкращі дитячі спогади пов'язані з маленьким літнім будиночком, що належав моїй родині й був лише за якихось десять кілометрів від міста. Ми жили там щороку з травня по вересень. У цей час, коли навіть ніч не знає темряви, в нас із братом були такі собі нескінченні літні дні. Ми лазили по деревах, рибалили, грали у футбол і каталися на роверах, досліджували печери і спали в хижих на деревах, ховалися під перевернутими човнами на піску, будували фортеці й дамби, робили іграшкові

луки і стріли та шукали в лісі ягоди й заховане нацистами золото.

Літній будиночок був утричі менший від нашої домівки в місті, меблі були старі, телевізор — чорно-білий і мав малий випуклий екран та примхливу антену. Одначе це було місце, де ми завжди почувалися хюгно. В різних аспектах то був наш найщасливіший і найбільш хюгний час. Мабуть, тому що в будиночку були наявні всі рушії хюге: запахи, звуки, простота. Залишаючись у такому місці, люди дужче прив'язуються до природи й одне до одного. Будиночок змушує нас бути простими і неквапними. Заохочує ходити гуляти. Бути разом. Насолоджуватися кожною миттю.

ХЮГЕ В РОБОЧИЙ ЧАС

Однак хюге жодним чином не обмежується виключно літніми будиночками, кавою по-ірландськи на палубі чи затишними посиденьками при каміні вдома. Данці вірять, що воно може — і мусить! — бути також і на роботі.

Основним пунктом цієї теорії, звісно, є тістечка, про які ми вже говорили в четвертому розділі. На додачу, опитування про хюге, проведене Інститутом дослідження щастя, переконало нас у тому, що 78 % данців вважають: робота також має бути хюгнуою.

Чи праця має бути хюгнуою?

78 %

так

13 %

ні

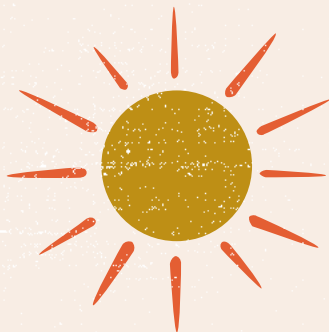
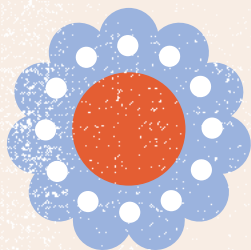
9 %

не знаю

МАЛЕНЬКІ ХЮґЕ-ПОРАДИ: ЗАТИШОК В ОФІСІ

Тож як перетворити роботу на більш хюгну? Звісно, тістечка й свічки. Але це лише початок. Поміркуйте, як зробити все більш невимушеним, затишним та однаково приступним для всіх. Чи можемо ми поставити кілька канап, де працівники читатимуть довгий звіт або проводитимуть коротку неформальну зустріч? Я беру багато інтерв'ю в рамках своїх досліджень і завжди віддаю перевагу можливості посидіти на канапі з журналістами та як слід з ними поспілкуватися, замість сам на сам закритися в стерильному офісному приміщенні, утупившись одне в одного через офісний стіл.

РОЗДІЛ ВОСЬМИЙ

ХЮґЕ ЦІЛИЙ РІК

НЕ ЛИШЕ НА РІЗДВО

Популярною в Данії є приказка: нема кепської погоди, є просто негожий одяг. Та, якщо чесно, про погоду в Данії можна сказати мало доброго.

Погоду в Данії описують як похмуру, вітряну, дощову. Хтось каже, що в Данії дві зими — одна сіра й одна зелена. З такою погодою не варто дивуватися, що данці залишаються більшість свого часу в приміщеннях, принаймні взимку.

Улітку максимум часу данці проводять надворі, без надії сподіваючись вистежити трошки сонця, але з листопада по березень негода змушує ховатися в оселях. Оскільки данці, на відміну від шведів чи норвежців, не можуть розважати себе зимовими видами спорту в своїй країні й не мають змоги проводити час надворі, як на півдні Європи, то їм залишається тільки створювати хюге в чотирьох стінах. Тож найкращий для цього час — зима й осінь, згідно з висновками Інституту дослідження щастя.

Ось кілька ідей, як створювати хюге впродовж цілого року.

СІЧЕНЬ: НІЧ КІНО

Січень являє собою прекрасну пору для того, щоб розслабитися з друзями та сім'єю, вечорами невимушено переглядаючи фільми. Хай кожен принесе щось попоїсти на всіх, а для перегляду вибирайте якусь стару класику — щось таке, що ви всі бачили, тому ніхто нічого не втратить, якщо хтось балакатиме під час фільму.

Додаткова розвага для ночі кіно — пограти в найкоротший переказ сюжетів фільмів. Це перетворює сагу про володаря перстенів на «Гурт людей протягом 9 годин намагався повернути до магазину ювелірну прикрасу», а розповідь про Форреста Гампа на «Наркоманка впродовж років сексуально експлуатувала хлопчика з особливостями розвитку».

ЛЮТИЙ: ЛИЖІ

Якщо маєте змогу, організуйте для друзів і родини поїздку в гори. Так, від гірських краєвидів забиває дух, на лижних трасах швидкі повороти і круті схили, а від чистоти повітря паморо-читься в голові — але найдужче в цій поїздки важитиме хюге. Магія починається, щойно ви й ваші друзі повертаєтеся до будиночка, втомлені, мокрі, брудні, зі скуйовдженим волоссям та в потворних вовняних шкарпетках, ви розслабляєтеся в цілковитій тиші з філіжанкою кави. Не забудьте прихопити з собою «Grand Marnier»!¹

¹ Французький коньячний лікер з дистилатом зелених померанців з Карибських островів, був створений Луї-Александром Марньє Лапостолем 1880 р.

БЕРЕЗЕНЬ: МІСЯЦЬ ДОСЛІДЖЕНЬ

Якщо ви з сім'єю кудись зібралися влітку на канікули — це може бути слухна нагода мати дещицю хюге наперед. Якщо ви поїдете, приміром, до Іспанії — проведіть березень, досліджуючи країну дистанційно. Під «дослідженням» маю на увазі перегляд іспанських фільмів, приготування тапас та, якщо ви маєте дітей, один вечір можете витратити на те, щоб наліпити на всі стільці (*sillas*), стіл (*mesa*), тарілки (*platos*) — стікери з іспанськими словами й таким чином трошки опанувати мову. Якщо ж не збираєтеся цього року подорожувати — оберіть за тему країну, де ви колись уже були (діставайте фотки), або місце, куди мрієте навідатися. Не можете поїхати до якоїсь країни — то принесіть цю країну до себе додому.

КВІТЕНЬ: ПОХОДИ І ПРИГОТУВАННЯ ЇЖИ НА ВІДКРИТОМУ ВОГНІ

Квітень — чудовий місяць для походів, наметів і човнів. Якщо говорити про погоду, ще може бути доволі прохолодно, тож не забудьте спакувати ті вовняні шкарпетки (вони дуже хюгні), але великий плюс квітня в тому, що комарів іще небагато. Якщо ви міський щур на кшталт мене, то це природньо — панікувати в перші години походу й думати: «Що нам, у біса, тут робити без вайфаю?» Та щойно ви здолаєте свій страх — серцебиття повернеться в норму і рівень стресу знизиться. Походи наче великодній «кіндер-сюрприз» хюге, бо включають у себе повільність, простоту і єдність. Збирайте дрова, розкладайте багаття і спостерігайте, як поволі на вогні готується їжа, а після вечері смакуйте з друзями віскі під зорями.

І не забудьте взяти для дітей шоколадні яйця, якщо ви вирушаєте в похід на Великдень.

ТРАВЕНЬ: БУДИНОЧОК НА ВИХІДНІ

Дні стають довші, тож саме в травні випадає час податися до сільської місцевості. Хтось із ваших друзів уже має замський будиночок, або вам може трапитися дешева оренда. Що простіший будиночок — то більше хюге. Камін є великим плюсом. Перевірте, чи ви прихопили з собою настільні ігри, якщо вдень дощитиме. Травневі вихідні також можуть подарувати першу в році можливість улаштувати барбекю. Якщо говорити про хюге влітку — нема нічого ліпшого, як стояти коло грилю з пивом у руці.

ЧЕРВЕНЬ: БУЗИНОВА НАСТОЯНКА І ДЕНЬ ЛІТНЬОГО СОНЦЕВОРОТУ

Початок червня — найкраща пора збирати бузину, готувати з неї настоянку чи лимонад. Байдуже, питимете ви напій холодним улітку чи гарячим узимку — він матиме пахощі літа. І не лише коли питимете: щоби приготувати настоянку, вам доведеться залишити квіти та цитрину в горщику на двадцять чотири години, так що літній аромат заповнить увесь дім. Самий лише натяк на цей запах миттю повертає мене в літні дні мого дитинства.

Щоби зробити 2,5 літра бузинового лимонаду знадобиться

30 суцвіть бузини	1. Покладіть суцвіття у велику каструлю, наприклад, п'ятилітрову.
3 великі цитрини	2. Почистьте цитрини під гарячою водою, поріжте їх на дольки і додайте до суцвіть у каструлі.
1,5 л води	3. Закип'ятіть воду і всипте туди лимонну кислоту й цукор.
50 г лимонної кислоти	4. Гарячим розчином залийте бузину й цитринові дольки.
1,5 кг цукру	5. Накрийте кришкою і дайте настоятися впродовж трьох днів.
	6. Злийте рідину і розлийте по пляшках. Зберігайте в холодильнику.

Вечір святого Йоана випадає на 23 червня, і саме цієї ночі данці святкують літній сонцеворот. Це моя улюблена традиція. У Данії сонце сідає в червні приблизно об 11 вечора, але насправді літні ночі ніколи не бувають тут абсолютно темними. Коли цього дня сонце сідає, залишається таке терпке усвідомлення, що від завтра темрява почне підкрадатись і потрошку робити дні коротшими. Це ідеальний вечір для пікніка. Зберіть своїх друзів та родину і запаліть велике вогнище (багаття має сенс розкладати досить пізно, оскільки не смеркається, тому, якщо маєте купу дітей, котрих треба розважати в очікуванні, — це чудовий вечір для перегонів з яйцями на ложках).

ЛИПЕНЬ: ЛІТНІЙ ПІКНІК

Липень є тим місяцем, коли данці дійсно полюбують виходити з дому і насолоджуватися природою. Погода тепла, вечори все ще довгі. Це найкраща в році пора для пікніка — коло моря, на луці чи в парку. Вибір за вами, але краще вибирайтеся з міста. Запрошуйте родину, друзів, сусідів або людей, які щойно переїхали в будинок неподалік. Влаштуйте стіл у складку: хай кожен принесе одну чи кілька страв на всіх. Такі спільні столи зазвичай значно хюгніші, тому що в цих умовах усі рівні. Адже і страви, і відповідальність, і клопоти нарівно розділені на всіх.

СЕРПЕНЬ: МЕТЕОРНІ ДОЩІ ПЕРСЕЇД

Готуйте свої ковдри для ночі під зорями. Ночі в цю пору року світлі, і хай це не найкращий час спостерігати зірки, але метеорні дощі персеїд трапляються саме всередині серпня, сягаючи свого піку 11—13 числа. Дивіться на північний схід, шукайте сузір'я Персея, на схід від нього розташовується Андромеда, а на північ — Касіопея. Якщо маєте дітей — це чудовий час переглянути книжку давньогрецьких міфів, поки чекаєте на зорепад.

Мешканці Південної півкулі мають нагоду спостерігати метеорні потоки ета-акварид, що зазвичай сягають піку з кінця квітня по середину травня.

ВЕРЕСЕНЬ: ЗАГОТІВЛЯ ГРИБІВ

Гриби з'являються здебільшого восени, але їх можна знайти вже наприкінці літа. Ніщо не смакує краще за їжу, котру ви самі виростили, впіймали чи зібрали, — і чинник хюге в таких стравах є присутнім. Спільно з друзями і родиною вирушайте до лісу збирати гриби.

УВАГА! Деякі гриби смертельно небезпечні, тому знайдіть досвідченого грибника й попросіть його піти з вами. Багато спільнот організовують грибні тури.

ЖОВТЕНЬ: КАШТАНИ

Це сезон каштанів. Якщо у вас є діти — вирушайте збирати каштани з ними, а потім виготовляйте фігурки тварин. А якщо ви всі дорослі — купіть їстівні каштани, зробіть на них ножом хрестоподібні надрізи і запечіть у духовці при 200 °С, аж доки шкiрки не полопають там, де ви їх посікли. Усередині буде ніжний м'якуш. Зніміть грубі шкiрки, а відтак додайте масла й посоліть.

Якщо ж хочете гарно провести час на самоті — візьміть кілька мандаринів, смажені каштани і «Свято, яке завжди з тобою» Хемінгуей. Події твору відбуваються в 1920-х у Парижі, коли Хемінгуей ще був бідним письменником.

ЛИСТОПАД: СУПОВІ ЗМАГАННЯ

Зима наближається. Час діставати старі й шукати нові рецепти супів. Запросіть сім'ю та друзів на змагання з приготування супів. Хай кожен принесе інгредієнти на суп, для однієї порції. Готуйте по черзі свої різні супи в невеликих кількостях так, щоб усім вистачило тільки скуштувати. Я зазвичай варю гарбузово-імбирний суп — він добре смакує з ложечкою вершків. Якщо хочете додати щось від себе як господаря свята — напечіть домашнього хліба. Пахощі свіжої випічки є, безперечно, ознакою хюге.

ГРУДЕНЬ: ГЛІНТВЕЙН І МЛИНЦІ

Настає високий сезон хюге. Споживання свічок і солодошів зростає, і водночас зростає індекс маси тіла. Це також найкращий час для глінтвейну (див. рецепт на сторінці 94). Завчасно замочіть родзинки й запросіть усіх — друзів, родину — на глінтвейн та пухкі млинці (див. рецепт на сторінці 232).

РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТИЙ

ХЮґЕ ДЛЯ БІДНИХ

НАЙКРАЩІ В ЖИТТІ РЕЧІ — БЕЗКОШТОВНІ

Пара грубо плетених вовняних шкарпеток здається невибагливою, дешевою, позбавленою розкішності — і такою є визначальна риса самої суті хюге. Шампанське й устриці можуть означати для вас чимало, але вони точно не мають стосунку до хюге.

Хюге потребує скромності й повільності. Це вибір простого на противагу новому, стриманого на відміну від розкішного й задушевності супроти нестримних веселощів. У багатьох сенсах таким є данський спосіб просто й повільно жити.

Хюге означає ходити в піжамах й передивлятися «Володаря перстенів» напередодні Різдва, сидіти на підвіконні та спостерігати за погодою, попиваючи улюблений чай, а ще дивитися на багаття влітку в ніч сонцевороту в оточенні друзів та рідних, поки ваші крученики потрошку запікаються.

Простота і скромність — центральні важелі хюге, проте вони також є чеснотами, якщо йдеться про данську культуру й данський дизайн. Простота і функціональність є головними складниками класичного данського дизайну, і любов данців до скромності означає, що бажання вихвалитися власними здобутками та демонструвати свої «ролекси» не тільки викликає осуд і свідчить

про несмак, а й руйнує хюге. Якщо коротко, більше шику — менше хюге.

Таким чином, ви маєте змогу також розіграти карту хюге як стратегію відступу, якщо, завітавши до дорогого ресторану, з'ясуєте, що не можете собі цього дозволити. «Нам варто пошукати більш хюгні місця» — вагома причина знайти дешевший заклад. Однак це не спрацює з рестораном NOMA. Він дуже затишний і зручний. Там правильне освітлення.

Хюге означає вміння цінувати прості втіхи, доступні навіть на вельми обмежений бюджет. Віршик та пісня «Щасливий день Сванте» (автор — Бенні Андерсен) відомі в Данії всім.

Тут ідеться про смакування моменту й насолоду від звичайних речей: «Глянь, уже майже, майже світає, сонце червоне, місяць зникає, до мене з душі прийде кохана, і мною бути ще краще стане. Життя таке добре з усім, що ми маєм, і кава гаряча, і не вистигає».

Гаразд, на хюге данці розуміються ліпше, ніж на поезії, але в дослідженнях природи щастя знову й знову вигулькує те, як обмаль важать гроші. Звісно, якщо вам бракує на їжу, кошти мають надзвичайне значення, але якщо ви не боретеся з бідністю щохвилини і не змушені зводити кінці з кінцями, то додаткові сто фунтів на місяць нічого не змінять, коли йдеться про щастя.

Це є так само слухним і у випадку з хюге. Ви не можете купити належну атмосферу й відчуття єднання. Не можна почуватися затишно, коли ви квапитеся чи виснажені стресом, а близькі стосунки не купити — їх можна лише створити завдяки часу, інтересу та щирому зацікавленню в людях, які вас оточують.

Хюге часто пов'язують і пов'язуватимуть з їжею та напоями, але що дужче ви протидієте споживацтву, то ліпше. Чим більше грошей і престижу асоціюють із чимось, тим менш хюгним воно стає. Що простішою і примітивнішою є розвага — то більш хюжно. Отже, більше хюжно пити чай, аніж шампанське, грати в настільні ігри, ніж у комп'ютерні, споживати радше домашню їжу й ласощі, ніж куплені.

Якщо стисло, хюге не купити ні за які гроші, принаймні якщо ви намагаєтеся придбати щось, дорожче за свічку. Це атмосфера, яку, витративши більше грошей, годі покращити, а навпаки, можна в такий спосіб зруйнувати.

Хюге, можливо, кепська річ для ринкового капіталізму, але це дуже добре для вашого особистого щастя. Воно являє собою вміння цінувати прості втіхи від життя, котрі можна здобути за мізерні гроші. Ось вам десять прикладів того, що найкращі речі у світі безкоштовні — або майже безкоштовні.

10 НЕДОРОГИХ ХЮґЕ-ЗАНЯТЬ

1. НЕСІТЬ СВОЇ НАСТІЛЬНІ ІГРИ

Ми живемо в часи «Нетфліксу»¹, «Кенді Краш»² та безкінечного розвитку електронних розваг. Ми знаємося з новітніми технологіями, замість об'єднатись одне з одним. Утім, настільні ігри все ще популярні — частково саме завдяки хюґе. Щороку мій друг Мартін збирає друзів і влаштовує тур у *Axis & Allies*³ («Вісь і Союзники») — праматір усіх настільних ігор. Гра базується на подіях Другої світової війни, це складна версія гри «Ризик»⁴. Гра зазвичай триває годин чотирнадцять, і дівчина Мартіна, яка до всього ставиться з розумінням, ночує того дня в готелі. Ми не просто граємо в гру цілий вечір. Може звучати класика — Ваґнер чи Бетховен, і сигарний дим заповнює кімнату, так що заледве можливо роздивитися гурт дорослих чоловіків в одностроях. Визнаю, це може здатися дещо екстремальним, але ми чинимо так заради хюґе.

¹ Американська компанія, що постачає фільми й серіали на основі потокового мультимедіа. Заснована 1997 року в Каліфорнії. Наразі має понад 69 млн клієнтів у всьому світі.

² Відеогра-головоломка із соціальним підтекстом. Щоб перейти на наступний рівень, у ній треба певним чином поєднувати різнобарвні льодяники.

³ Серія настільних військових ігор, створена 1981 року Ларрі Гаррісоном. Події гри розгортаються на бойовищах Першої та Другої світових воєн. Кожен гравець керує однією з ворожих сторін, маючи у своєму розпорядженні всі наявні засоби й сили.

⁴ Тактична військова настільна гра, вперше випущена у Франції 1957 року під назвою «Завоювання світу» (*La Conquête du Monde*).

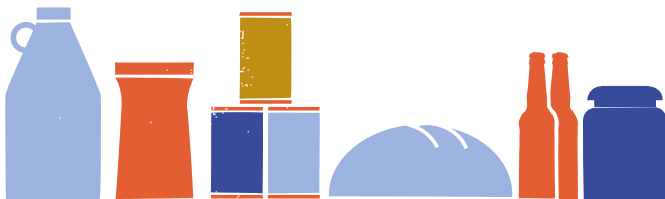
1917
in Alaska

1917
in Alaska

Проте чому настільні ігри є прикметою хюге? Ну, передовсім, це соціальна діяльність. Ви граєте в ігри разом. Ви творите спільні спогади і зміцнюєте зв'язки між собою. Усі друзі Мартіна досі пам'ятають той момент у грі 2012 року, коли союзники раптом зрозуміли, що Москва впаде. До того ж для багатьох з нас, хто виріс на «Монополії» і *Trivial Pursuit*¹, настільні ігри сповнені ностальгією і повертають нас назад до простіших часів. Також це повільне заняття (особливо якщо гра триває чотирнадцять годин), дотичне до реальності й оповите відчуттям хюге.

2. ВЕЧІРКА «В КОМОРУ»

Це одна з моїх улюблених розваг. Запросіть друзів додому на день або вечір задля спільного куховарства і хюге. Правила прості. Кожен приносить інгредієнти, щоби приготувати страву, яка піде в комору (чи в холодильник). Полуничний джем, солодкий маринад із приправами, домашній кетчуп, курячий бульйон, лімончело, консервований гарбузовий суп — вам обирати. Усі також приносять банки, кришечки, пляшки та контейнери, де зберігатимуться щедрі скарби домашнього приготування. Краса тут полягає в розмаїтті. Замість десяти порцій гарбузового супу, ви тепер матимете манговий чатні,

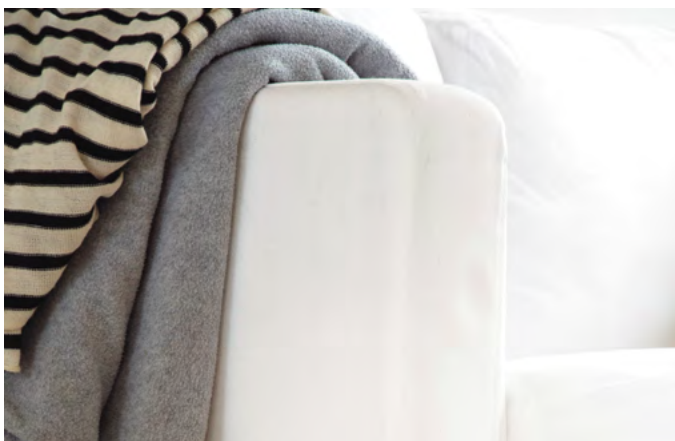

¹ Різновид ігор-вікторин.

імбирне пиво, мариновані перці чилі, баба-ганудж, хліб на заквасках, сливовий мармелад, настоянки з бузини і з волоського горіха, а ще малиновий сорбет. Ням-ням.

3. НІЧ ТЕЛЕБАЧЕННЯ

Ми з одним із моїх найкращих друзів завжди дивимося разом «Гру престолів». (Зараз ми тільки на третьому сезоні, тому, будь ласка, не кажіть, кого там уб'ють.) Кожні два тижні абоощо ми переглядаємо дві серії. Не більше. Я знаю, це майже пережиток у добу «Нетфліксу» — не подивитися весь сезон улюбленого серіалу, щойно той вийшов, але в цьому є свої плюси. По-перше, телебачення повертається до того, чим воно має бути для товариства. По-друге, це змушує вас палко чекати на щось регулярно. Тому обмежте свої перегляди серіалів на самотині, а натомість запрошуйте друзів на щотижневі ночі телебачення.

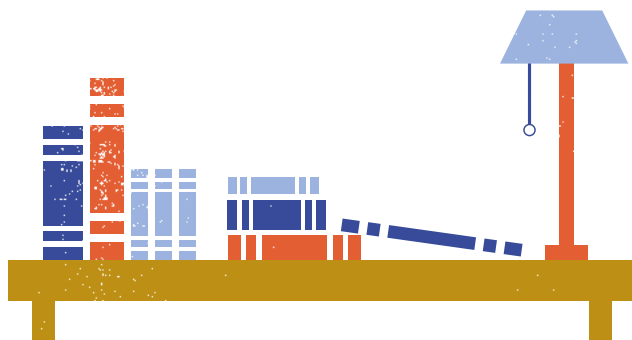

4. ВЛАШТУЙТЕ МІНІ-БІБЛІОТЕКУ НА СПІЛЬНОМУ СХОДОВОМУ МАЙДАНЧИКУ АБО ДЕІНДЕ ПО СУСІДСТВУ

Є недорогий і дієвий спосіб зробити спільний простір у вашому будинку чи в окрузі більш хюгним — улаштувати невеличку бібліотеку. Знайдіть вільну шафу чи кілька полиць і розташуйте їх на сходовому майданчику (спершу спитайте дозволу в сусідів). До бібліотеки покладіть стос уже прочитаних вами книжок, і нехай ваші сусіди поповнюють їхню кількість, дотримуючись правила «книжку взяв — іншу поклав». Повертатися додому стає хюгніше, коли у своєму під'їзді ви бачите силу-силенну книжок. Окрім того міні-бібліотека сприятиме тіснішій взаємодії між мешканцями вашого будинку.

5. ПЕТАНК

У когось із ваших друзів точно десь заваявся набір кульок. Окрім того, що це чудовий привід випити традиційного для батьківщини гри пастісу (скуштуйте, якщо не пили раніше), така забава є гарною нагодою потусуватися з друзями і рідними. Гра неформальна і проста, вона дає змогу водночас теревенити й завжди є за чим поспостерігати, поки ви розмовляєте. Знайдіть найближчий парк із клапцем рівної землі, який може стати вашим петанковим полем, і не забудьте пледи й кошик для пікніка.

6. ЗАПАЛІТЬ ВОГОНЬ

Вогнище безперечно є тим складником хюге, який робить усіх рівними, достоту як неквапливе приготування простих страв, але вогонь також об'єднує ще й тим, що не треба підтримувати розмови, адже можемо чути, як потріскує полум'я. А потім вогонь згасає — і жарини готові. Ви знаходите підходящий рівний паличок, очищуєте від кори один його кінець, на якому триматимете хлібець-крученик. Щільно намотайте крученик на палик і покладіть над розжевлілим вугіллям. Тепер усі згуртувалися біля вогнища в невеличке коло, котре потроху роз'єднується, щойно вітер змінює напрям. Очі печуть від диму, руки болять від жару, хлібець ваш зовні вже згорів, а всередині досі сирий. Однак нема нічого більш хюжного, аніж оце.

7. КІНО ПРОСТО НЕБА

У багатьох містах улітку показують фільми просто неба. У Копенгагені це зазвичай буває в серпні: у червні та липні навіть уночі занадто світло, щоб дивитися кіно. Звук зазвичай жакликий, ви сидите на землі, а це не вельми зручно, спині нема на що спертися, а ті розумники, що таки принесли з собою стільці, отаборилися прямісінько перед вами і затуляють екран. Одначе такі заходи цілком хюгні. Я зазвичай приходжу з кількома друзями. Ми сідаємо поруч, п'ємо вино, щось їмо і розмовляємо, чекаючи на початок фільму.

8. ВЕЧІРКА-ОБМІН

Пригадуєте той світильник, який стоїть у вашому підвалі та який ви збираєтеся виставити на продаж уже два роки? Або цей другий блендер, що геть зайвий, відколи ви з коханим вирішили з'їхатись і жити разом? Можна ж усього цього позбутися, помінявши на щось, що вам дійсно треба, — і водночас провести хюгний вечір. Запросіть родину та друзів на вечірку-обмін! Правила прості. Кожен приносить щось, що йому більше не потрібне, але може стати в пригоді комусь іншому. Це є вигідним матеріально й екологічно, а також являє собою гарну нагоду звільнити місце в шафах, коморі, підвалі чи там, де ви зберігаєте ніколи не використовувані речі. Ба більше, значно веселіше і зручніше мінятися з друзями, ніж на вихідних тягтися зі своїм збіжжям до блошиного ринку чи завантажувати рекламу про продаж в Інтернет.

9. САНЧАТА

Узимку дуже легко сиднем сидіти в приміщенні. Звісно, може бути хюгно розслаблятися за книжкою з чашкою чаю, але ще більше втіхи матимете, провівши день надворі. Тому зберіть гурт і вирушайте на снігові гірки. Якщо маєте в підвалі класні дерев'яні санчата — це чудово, але можна обійтися дешевшими варіантами. Щоб з'їжджати з гори, вам цілком вистачить міцного пластикового пакета. Кататися на санчатах — безкоштовно і весело. Візьміть із собою зимовий кошик для пікніка з гарячим чаєм чи глінтвейном на завершення. Не напивайтеся, поки катаєтесь!

10. БАВТЕСЯ

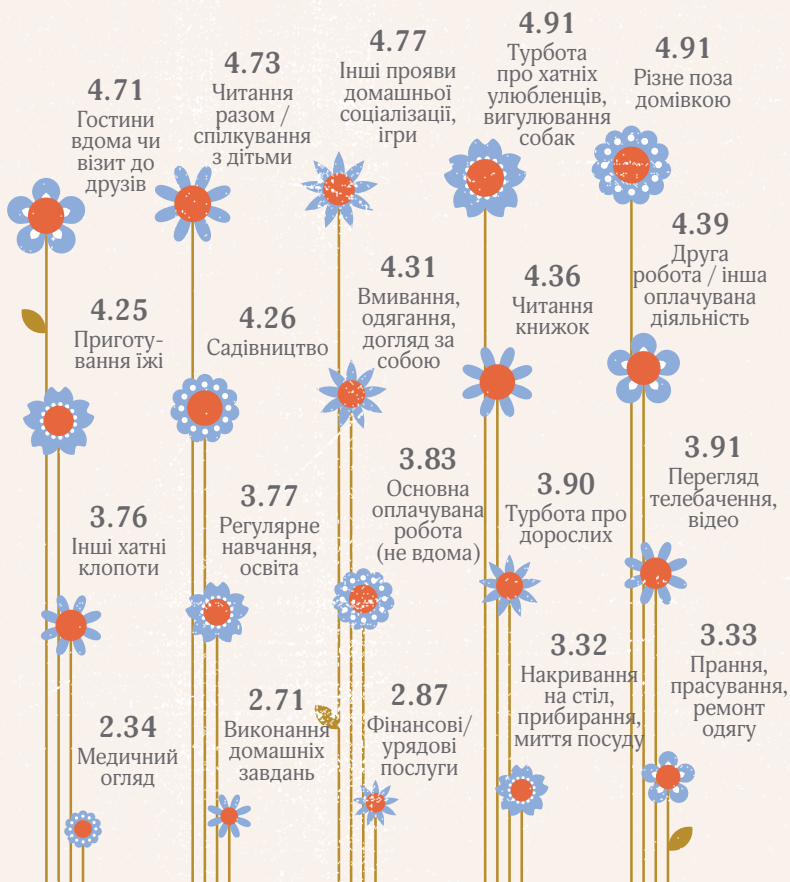
У багатьох сенсах деякі згадані розваги, як-от санчата й настільні ігри, належать до однієї категорії. Бавтеся. Ми любили бавитися, будучи дітьми, і чомусь перестали, коли стали дорослими. Дорослим не слід бавитися. Дорослим слід потерпати від стресу, перейматись і бути надто заклопотаними, намагаючись зарадити своїм життєвим негараздам. Але згідно з результатами дослідження, проведеного Принстонським університетом і Аланом Крюгером, який викладає там економіку та зв'язки з громадськістю, ми є найщасливішими тоді, коли залучені до організованого дозвілля.

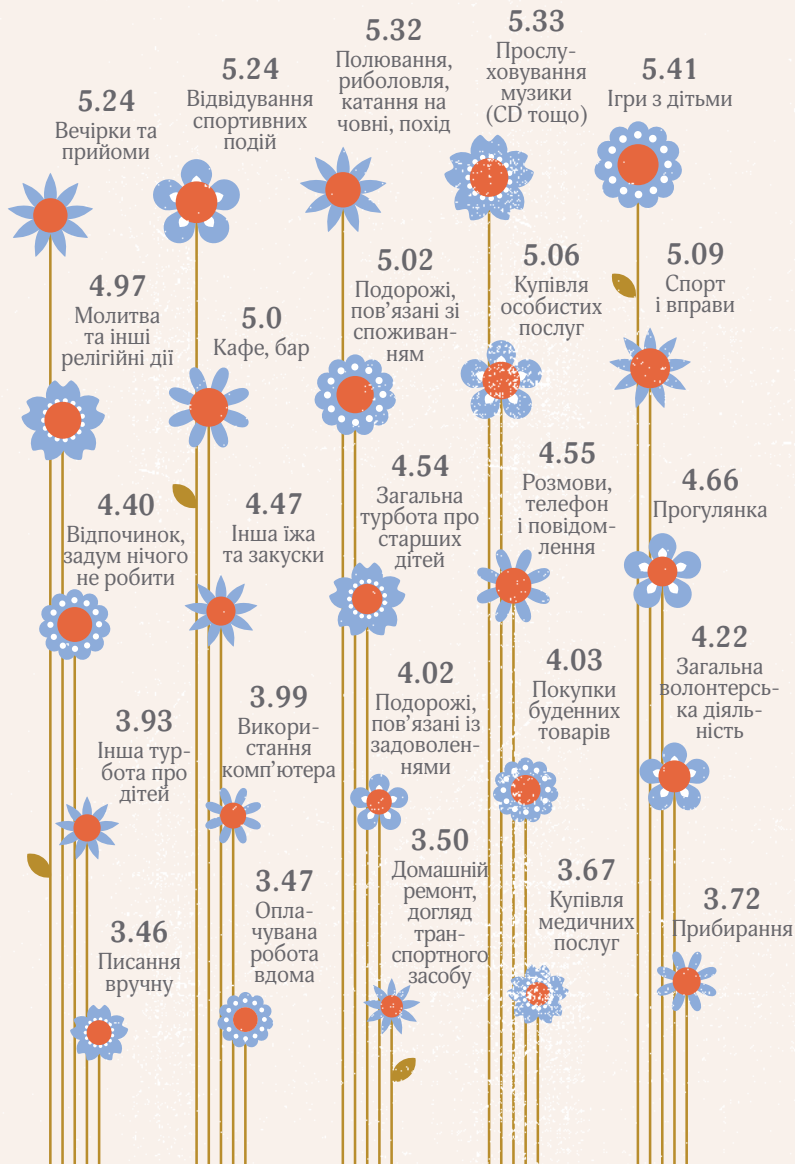
Одна з наших проблем також полягає в тому, що в дорослому віці ми надто зосереджені на результатах своєї діяльності. Ми працюємо, щоб заробити грошей. Ми ходимо до спортзали, щоби схуднути. Ми проводимо час із людьми, щоби налагодити зв'язки й полегшити просування своєї кар'єри. Що ж відбувається, коли робимо щось для задоволення? Тому, якщо ви не можете пригадати, коли востаннє робили щось собі на втіху, згадайте приказку: «Робота не ведмідь — до лісу не втече». Зауважте в таблиці (на сторінках 196—197), як високо в рейтингу опинилися соціальні види діяльності, приміром, спорт, походи, вечірки та забави з дітьми.

ПРИНСТОНСЬКЕ ОПИТУВАННЯ ЩОДО ЧАСУ Й РАДОЩІВ

У ході цього опитування близько 4000 респондентів відповідали на питання про те, наскільки щасливими за шестибальною шкалою їх робили ті чи ті заняття, яким вони приділили час напередодні.

РОЗДІЛ ДЕСЯТИЙ

ХЮґЕ-ТУР ПО КОПЕНГАГЕНУ

ХЮГЕ-САФАРИ

Якщо вам випаде побувати в Копенгагені, можливо, ви схочете відвідати ці хюгні місця.

NYHAVN (НОВА ГАВАНЬ)

Колись це була шахрайська частина міста, повна моряків-дебоширів і «пань для задоволення». Тепер ви можете відвідати тут один з багатьох ресторанчиків, щоб попоїсти маринованих оселедців і випити шнапсу. Якщо вам це не до шмиги і якщо погода гарна, чиніть, як місцеві: купіть у крамниці кілька пляшок пива і сідайте на бордюрі спостерігати за містом.

LA GLACE

Пірніть у крем. Пам'ятаєте про важливість тістечок? Якби існувала тістечкова проща, то *La Glace* була б як собор Сантьяго де Компостелла. *La Glace* заснували 1870 року, і це найстаріша цукерня в Данії.

ПАРК ТІВОЛІ

Парк Тіволі, заснований 1843 року, є класичною розвагою в Копенгагені — багато мешканців міста купують собі річний прохід на його територію. Чимало відвідувачів ходять туди влітку, але найкращий час для хюге — звісно, коли Тіволі прикрашений до Різдва й Нового року (зазвичай із середини листопада по січень). Це справжнє свято вогнів. Кілька сотень тисяч вогників перетворюють парк на магічне місце серед зимової пітьми, де можна випити трошки глінтвейну коло одного з вогнищ або погрітися біля каміна в барі готелю «Німб».

ЧОВНИ НА ВЕСЛАХ В ГАВАНІ КРІСТІАНА

Гавань Крістіана є частиною центра Копенгагена, що відокремлена від решти міста Внутрішньою гаванню. Район помережано каналами, що може чимось нагадати вам Амстердам. Найкращий спосіб познайомитися з цією частиною міста — винайняти човен і веслувати уздовж каналів. Беріть із собою ковдри, вино й кошик для пікніка.

GRÅBRØDRE TORV

Ця місцина оточена старими будинками, котрі повертають вас на кілька століть назад. Цей хюгний майдан названо на честь монастиря Сірих Братів (*Gråbrødre*), котрий був заснований 1238 року. Тут багато затишних ресторанів. У *Peder Oxe* ви можете скуштувати традиційного данського *smørrebrød* і посидіти біля каміна. Навіть в одній з перукарень є камін (і французький бульдог, який щасливо спатиме на ваших колінах, поки вас стригтимуть). Цілковите хюге. Вам також може пощастити побачити, як просто на майдані смажать цілу свиню.

VÆRNEDAMSVEJ

На *Værnedamsvej* автівки сновигають між мотоциклістами та пішоходами. Ця коротка вуличка змусить вас стишити ходу, вдихнути аромат квітів і кави. Квіткові крамнички, кафе, винні бари та салони інтер'єр-дизайну роблять вулицю чудовим місцем, де варто провести ліниве й хюгне пообіддя.

МІСЦЕ, ДЕ ПОДАЮТЬ SMØRREBRØD

Smørrebrød дослівно означає «намащений хліб». Це відкритий сендвіч на житньому хлібі. Данці неабияк полюбляють житній хліб, і зокрема за ним, як правило, сумують найдужче, живучи за кордоном. Деякі з експатріантів, що проживають у Данії, однак, порівнюють цей хліб з підошвою сандалів диявола, тому що їм дуже не подобається смак і, на їхню думку, його складно жувати. Хай там що, але *smørrebrød* є автентичним складником данського сніданку. Кількість начинок у *smørrebrød* майже безкінечна: від оселедця до сирої яловичини, яйця та морепродуктів, а деякі мають колоритні назви на кшталт «вечеря ветеринара».

Smørrebrød зазвичай подають з пивом та шнапсом. У Копенгагені ви знайдете безліч традиційних місць, де подають *smørrebrød*, і такий ланч абсолютно точно буде сповнений хюге.

БАР-БІБЛІОТЕКА

У готелі «Плаза», коло центрального вокзалу, ви знайдете бар-бібліотеку, що був відкритий 1914 року. Тут є дивани, дерев'яні підлоги, книжки в шкіряних палітурках і дуже хюгне освітлення. У барі час від часу грає жива музика, але тихого вечора він також неабияк годиться для глибоких розмов. Навідавшись туди під час різдвяних свят, ви побачите оздоблену ялинку, що звисає зі стелі догори дригом.

РОЗДІЛ ОДИНАДЦЯТИЙ

РІЗДВО

НАЙБІЛЬШ ХЮГНА ПОРА ЗА ВЕСЬ РІК

Для багатьох людей, зокрема й данців, Різдво є чудесною порою. Проте «чудесний» — далеко не єдине слово, котрим можна описати різдвяні свята. Якщо попросити людей різних національностей описати Різдво одним словом, прикметники будуть, імовірно, такі — «щасливе», «лагідне», «тепле», «сердечне». Данці погодилися б з багатьма із цих окреслень, але сказали б, що найбільш підходяще слово таки пропустили. Ви забули слово «хюгне».

У Данії є один місяць протягом року, коли дні аж такі короткі, що вам дуже поталанить, якщо зловите бодай один зблиск сонця. Їдучи на велосипеді на роботу і з роботи в холоді, дощі й цілковитій темряві, ви починаєте запитувати себе, як узагалі хтось колись міг вирішити, що оселитися в Данії — гарна ідея? Так, я знаю, тут не буває мінус тридцять, ми не потерпаємо від цунамі й ураганів. Але, мешкаючи в цій країні, ти, як правило, маєш таке відчуття, ніби богам погоди чомусь не подобаються данці, вони хочуть, аби ми почувалися жалюгідно й незручно хоча б один місяць на рік.

Та хай як дивно це звучить, саме ця пора є сезоном хюге в Данії. Данці просто не дають негоді й законам природи вплинути на їхній емоційний добробут. Тому, замість упадати в зимову сплячку, що грудневого ранку здається дуже слушною думкою, данці вирішили влаштувати собі найкращий час.

Попри те, що створювати хюге можна впродовж усього року, саме під цю пору воно являє собою абсолютну мету. Якщо хюге не вдалося створити, усі передріздявні клопоти є марними. Каштани, камін, друзі та родина, які гуртуються навколо столу з найкращими стравами, декорації в червоних, зелених і золотих кольорах, свіжий запах різдвяної ялинки, колядки, котрі всі знають, і ті самі фільми та шоу по телевізору, що й торік, — і ті самі, що в усі попередні роки, — ось прикмети цілком типового Різдва по всьому світі. Від Далласа до Дурбана люди співають «*Last Christmas*». Від Дубліна до Дубая знають сюжет «Різдвяної пісні в прозі». Усе це стосується й Данії.

Звісно, є суто данські різдвяні традиції, але данське Різдво не надто відрізняється від німецького, французького чи британського в сенсі розваг і звичаїв. Утім, данське Різдво вирізняється тим, що має бути детально спланованим, продуманим і узгодженим з уявленнями про хюге. О жодній іншій порі данці не згадують слово «хюге» стільки разів. Вони роблять це буквально при першій-ліпшій нагоді. Звісно, є в данській мові складене слово *julehygge* (хюге-Різдво), яке може бути як іменником, так і дієсловом.

Тож на наступних сторінках я спробую дати вам рецепт доброго хюге-Різдва — ідеального данського Різдва, — що вже саме по собі є нездійсненим завданням. Данці дуже пишаються своїм Різдвом, і, гадаю, чимало з них не погодяться з певними різдвяними елементами, котрі я хочу тут згадати. Проте більшість, мабуть, упізнає не одне заняття, яке є частиною їхньої власної різдвяної традиції.

РОДИНА ТА ДРУЗІ

Щороку в другій половині грудня по всій Данії починається повномасштабна міграція. Вихідці з різних частин країни, які зазвичай живуть у Копенгагені, пакують свої речі, тонни подарунків і стрибають у потяг, що домчить їх додому.

Затишне Різдво починається й закінчується з друзями та родиною. Адже в оточенні саме цих людей ми гадаємо, що в безпеці, їхня присутність допомагає нам почуватися комфортно. Вони знають нас, ми тішимося можливістю провести з ними час, тому що любимо їх. Знову й знову — рівень наших взаємин є найкращим показником і передумовою нашого емоційного добробуту.

У повсякденному житті чимало з нас відчувають, що ми занадто рідко бачимося з тими, кого любимо. Тож Різдво дає змогу виправити це: зібратися за столом, заставленим смачними наїдками, щоб насолоджуватися життям і товариством одне одного. Це є ключовим складником хюгного Різдва. Люди по всьому світі проводять цей час достоту однаково щороку, але тільки в данських оселях чути колективний видих полегшення, коли хтось, упевнено звертаючись до інших, каже: «Ох, це так хюгно!» Цієї миті і гості, і господарі відчувають, що Різдво настало, адже вдалося досягти правильного настрою.

Утім, лише родини не досить, аби влаштувати належне хюгне Різдво. Навіть якщо більшість людей переважно бачить давніх друзів і родину під час свят, це в принципі можна робити впродовж цілого року.

ТРАДИЦІЇ

ЇЖА

Є сила-силенна різдвяних традицій і ритуалів, яких слід дотримуватися, щоб досягти хюге. Данське Різдво потребує відповідних декорацій, їжі та розваг, аби його могли вважати за дійсно хюгне свято.

По-перше, має значення їжа. Данська їжа. Важка данська їжа. Якщо ви доволі довго шукатимете в Інтернеті, то, думаю, знайдете дієти, що дозволяють їсти практично все. Є дієти, де ви вживаєте лише м'ясо, дієти, коли їсте тільки сало, п'єте саму воду, дієти, основу яких становлять лише вуглеводи, і дієти без вуглеводів. Є овочеві дієти й навіть дієти на сонячному світлі. А втім, я досі не знайшов дієти, яка дозволяла б данську різдвяну їжу.

Головним героєм різдвяного меню є м'ясо, найчастіше смажена свинина або качка — чи те й те разом. Воно виступатиме в товаристві вареної картоплі або вареної картоплі, політої карамеллю, тушкованої солодкої та кислої червоної капусти, маринованих корнішонів і корнішонів під різними соусами. У когось іще буває пюре з тушкованої капусти, ковбаски і, звісно, великий вибір хлібців.

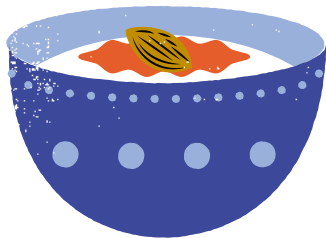
Щоби свято вдалося повністю, маємо суто данський винахід — рисаламанде (походить із французької — *ris à l'amande*, тож звучить досить вишукано) — це наполовину збиті вершки, наполовину зварений рис і подрібнений мигдаль, а зверху все це заливають гарячим вишневим соусом. Їсти рисаламанде не тільки

смачно. Це також дуже контактне заняття. Тому що у великій каструлі рисаламанде ховається один-однісінький цілий горішок мигдалю.

Зазвичай, коли кожен отримує свою миску рисаламанде, в оселі западає тиша. Усі дивляться одне на одного. Це нагадує радше гру в покер чи мить перед стріляниною у вестерні, ніж різдвяну традицію. «У кого горішок?» Хай хто його знайде — дістане подарунок і перетвориться на об'єкт зауваг про те, чому ж саме йому завжди так щастить (і, до речі, мені здається, деяким людям дійсно таланить частіше за інших знайти цілий мигдаль).

Невдовзі тишу порушують наполегливі запитання: «Ну, він у тебе ж, хіба ні?» «Це ти його ховаєш, так само, як торік, правда ж?» Сенси у тому, що той, кому дістався горіх, має приховати це і вдавати, ніби не в нього, і так заохотити присутніх з'їсти геть-чисто все з мисок — ось таке збочене змагання їдців. На Різдво саме по собі споживання десерту обертається на хугну спільну розвагу. Як гадаєте, це звучить смачно? Спробуйте-но.

На щастя для наших тіл, ми маємо таке свято живота лише раз на рік.

ПРИКРАСИ

Жодне Різдво не є вповні хюгним, якщо все довкола не прикрашене належним чином. Тут маємо навіть більше варіацій, аніж із їжею, тому що кожна родина з дідів-прадівів успадкувала свій власний набір прикрас. Це можуть бути і фігурки *nisse* (ельфи чи гноми), тваринки й Різдвяний дідо, маленькі фігурки святого сімейства або солдатиків, а також переплетені сердечка, зроблені з блискучого паперу.

Переплетені сердечка з блискучого паперу зрідка побачиш за межами Данії. Своїм походженням вони завдячують Гансу Крістіану Андерсену, який умів майстерно вирізати з паперу. Їх роблять із двошарового блискучого паперу: порізані певним чином фігури переплітаються боками, утворюючи форму сердечка. Вони мають різні кольори, ба навіть різні візерунки, і кожен данець знає, як виготовити хоча б простенькі сердечка (на сторінці 234 дивіться, як їх зробити).

Ще є свічки (ну, звісно ж!). Коли 100 % часу, який люди проводять удома, випадає на темну пору доби, потрібні різні джерела освітлення — і свічки є дуже хюгними. Особлива данська версія різдвяної свічки розфарбована на кшталт лінійки за днями календаря — з 1 до 24 грудня.

Щодня треба спалювати відповідний шматок свічки. Однак майже ніхто не засвічує цю свічку-календар на самоті. Це роблять або зранку, коли батьки безнадійно намагаються зібрати всіх до школи й на роботу, або ж увечері, коли надворі знову темрява, а вся родина сіла вечеряти. У буквальному сенсі свічка-календар стає осердям сім'ї. Вона становить природну точку в просторі й часі, навколо якої слід гуртуватися. Крім того, свічка добре вписується в данський фетиш — лічити дні до Різдва.

СПОСОБИ ЛІЧИТИ ЧАС ДО ХЮҒЕ

Різдвяна свічка — не єдиний спосіб, у який данці вираховують кількість суперхюгних днів у році. Данські діти мають різдвяні календарі, у яких нова сторінка щодня показує якийсь різдвяний символ або мотив.

Екстравагантнішим варіантом є набір дерев'яних або картонних коробочок, у кожній з яких лежить, скажімо, маленька різдвяна дрібничка чи цукерка. Деякі родини навіть мають календар подарунків, і діти одержують невеличкі презенти щодня аж до самого Різдва — коли вони матимуть іще більше подарунків. А ще є телевізійні календарі — вони здебільшого для дітей і розповідають про всілякі хюгні способи розважатися, щоб легше було чекати на великий день. Щороку кожен канал має свій *julekalender* — пов'язану з Різдвом оповідку, яка налічує 24 серії і досягає кульмінації 24 грудня, коли дорослі зайняті останніми приготуваннями.

Те, що Різдво є дійсно найкращим часом для хюге, підкреслює один персонаж цих різдвяних серіалів — Лунте, гномик, який зазвичай вітається з людьми: «Hyggehejsa» (хюге-привіт). Новий різдвяний телекалендар знімають щороку, а ще обов'язково є бодай один старий, який показують знову. Діти регочуть перед екранами з цих шоу, але завжди можна також побачити, що

дорослі й собі дивляться та всміхаються, згадуючи, як колись були дітьми і споглядали ті самі сценки в очікуванні Різдва.

Звісно, ці всі речі хюгні самі по собі, але вони також дуже важливі, тому що являють собою традиції. А традиції неабияк важать для хюге. Традиції нагадують нам про ті добрі часи, коли ми були з друзями та родиною. Ми відчуваємо, що частина Різдва й хюге захована в цих розвагах і речах, які завжди були часточкою нашого життя. Без них чогось бракує. Різдво без них просто не було б Різдрвом.

ПЕРЕГОНИ ЗАРАДИ ВІДПОЧИНКУ

Вам перехоплює дух, коли ви читаєте про те, скільки всього треба для данського Різдва? Добре вас розумію. Геть усе, що я тут описав, робить свій внесок у важливість хюге на Різдво.

Якщо людям незатишно, вони знають: щось іде неправильно. Різдво не вдалося.

Приготування до Різдва часто сповнені клопотів, стресу й не дуже хюгні самі по собі. Це може здатися дещо суперечливим, але насправді має сенс. Хюге відчуваємо тільки тоді, коли є щось, цілком протилежне. Вагомим елементом уявлення про хюге постає альтернатива до всього, що не є хюгним у нашому повсякденні. На якийсь час хюге захищає нас від усього нехюгно-го. Щоб високо поцінувати хюге, має бути щось, протилежне до нього. У житті може бути забагато стресу. Воно може здаватися небезпечним і несправедливим. Часто-густо життя ставить у центр гроші або соціальний статус. Але в моменти хюге життя геть інакше.

Пам'ятаєте заувагу моєї подруги стосовно того, що вечір у хижі міг би бути ще більш хюгним, якби надворі почалася завірюха? Це і є хюге. Такий підхід відмежовує тут-і-зараз від усіх реалій зовнішнього світу, і що дужче — то краще.

Тож-бо не можна створити хюге без клопотів і передріздвяної метушні. Це слід усвідомлювати, коли вкладаєте гроші, час, нерви та працю в організацію хюге-Різдва, — таку собі кліматичну альтернативу дійсності. Хюге відкладається, але потім буде досконалішим. Варто пам'ятати, що друзі та рідні гарували весь грудень, щоб мати змогу зібратися гуртом і не думати про роботу, гроші й інші речі, які не вписуються в поняття хюге.

Саме Різдво також містить моменти, котрі перевіряють хюге на міцність. Це поняття передбачає вміння жити сьогоденням і віддавати легко, але питання про кошти й обмін подарунками іноді здатні спаплюжити чистоту й невинність хюге.

Адже дарування й отримування подарунків може змусити когось продемонструвати своє становище або ж при цьому оприявнятися статусні розбіжності. Отримавши дуже коштовний подарунок, ви почуваетесь в боргу перед дарувальником, а даруючи забагато — вивищуєтеся над тим, кому даруєте. Показувати свої фінансові можливості не бажано. У Данії на хюге-Різдво всі рівні. Ідеться про взаємини й спільноту, а не про окремих осіб, що прагнуть привернути до себе увагу. Не можна досягти хюге, якщо хтось почуваеться приниженим, а хтось — зверхнім.

Отже, найкращим є Різдво, коли наявні всі описані в цьому розділі складники, а небезпечний момент обміну подарунками зведено до ідеальної рівноваги між даруванням і отримуванням. На щастя, подарунками обмінюються лише раз, а потім застається ще багато хюгих днів, коли не треба нічого давати і брати, а можна тільки розслаблятися, насолоджуватися ланчами аж до самого Нового року, коли на день усі знову пожертвують хюге заради ще більших передсвяткових клопотів.

ÆBLESKIVER — ПУХКІ МЛИНЦІ

Традиційною данською стравою на Різдво є *æbleskiver*.
Не забудьте: їх подають із глінтвейном (див. рецепт глінтвейну
на сторінці 94). Вам також знадобиться спеціальна млинцівниця —
її можна замовити онлайн.

На 4—6 порцій

3 яйця

450 мл молока

250 г борошна

1 столова ложка цукру

$\frac{1}{2}$ чайної ложки солі

$\frac{1}{4}$ ложки харчової соди

3 ложки розтопленого масла

цукрова глазур і джем — з ними
подавати

1. Добре змішайте жовтки яєць, молоко, борошно, цукор, сіль та харчову соду. Накрийте суміш і дайте настоятися півгодини.

2. Коли тісто підніметься, збийте білки й обережно додайте до суміші.

3. Нагрійте млинцівницю та покладіть трошки масла в кожне заглиблення. Наливайте суміш у виїмки, заповнюючи їх на три чверті, і готуйте на середньому вогні. Часто перевертайте *æbleskivers*, щоб засмажилися рівномірно. Як правило, це забирає 5—6 хвилин. Уперше переверніть, щойно вони стануть брунатні і на дні з'явиться скоринка, але зверху тісто ще рідке, — задля цього скористайтеся в'язальною спицею чи шпательом.

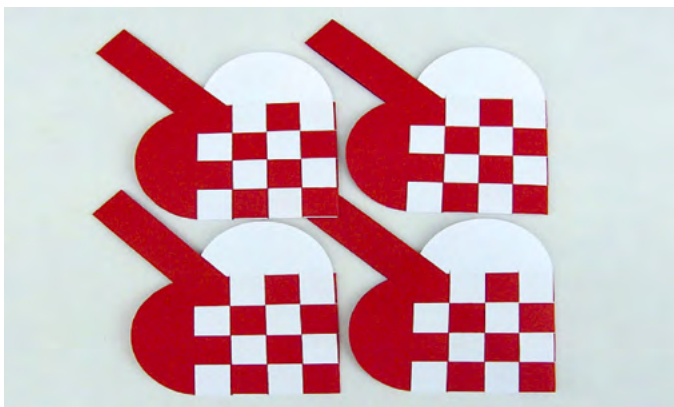
4. Подавайте гарячими із цукровою глазур'ю та вашим улюбленим джемом.

РІЗДВЯНІ ПЕРЕПЛЕТЕНІ СЕРДЕЧКА

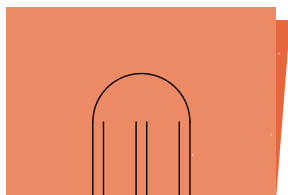
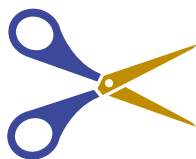
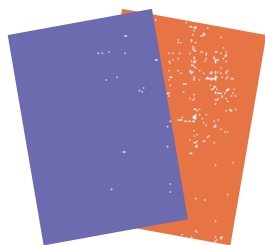
Є стара данська традиція — вирізати плетені сердечка з паперу як прикраси для різдвяної ялинки.

Ніхто не знає, звідки точно походить ця традиція, але найстаріше відоме сердечко належить перу (тобто ножицям) Ганса Крістіана Андерсена і виготовлене 1860 року. Його дотепер зберігають у музеї. На початку двадцятого століття традиція робити паперові сердечка поширилася зокрема, очевидно, тому що виготовлення плетених сердечок з паперу розглядали як заняття, яке поліпшує дрібну моторику в дітей. Зараз сім'ї з дітьми проводять більшість неділь у грудні, виготовляючи різдвяні сердечка.

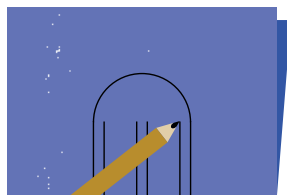

ЯК ЗРОБИТИ ПЕРЕПЛЕТЕНЕ СЕРДЕЧКО

Вам знадобляться: два аркуші блискучого паперу різного кольору (тут — червоний та синій), ножиці, олівець, дешиця терпіння.

СЕРДЕЧКО X

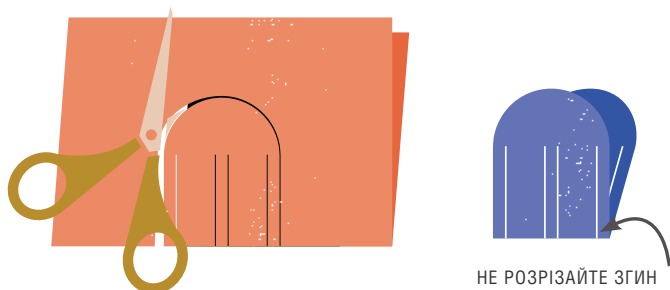

СЕРДЕЧКО Y

КРОК 1:

Зігніть навпіл аркуші кольорового блискучого паперу (якщо папір забарвлено лише з одного боку, переконайтеся, що кольоровий бік — назовні).

На звороті кожного зігнутого клаптика намалуйте щось на кшталт літери U із чотирма лініями, по яких вирізатимете (одне сердечко X та одне сердечко Y). Прямий край вашого U має бути уздовж згину паперу.

КРОК 2:

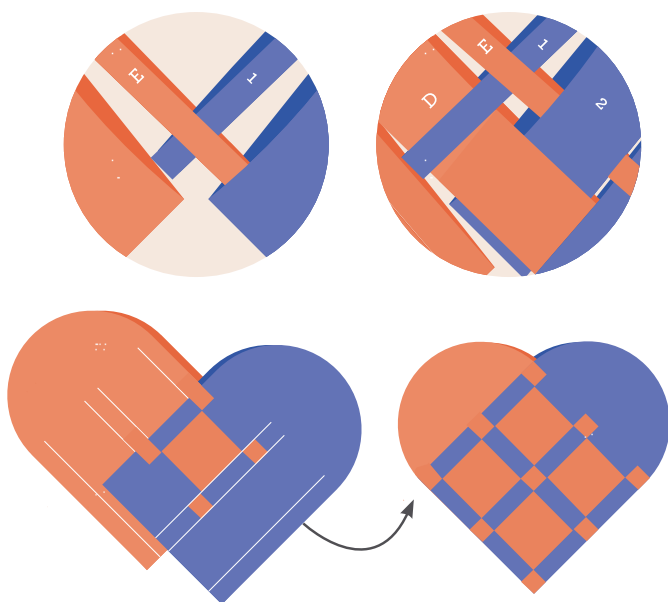
Виріжте форми по лініях. У вас вийде по одній витинанці кожного кольору.

У кожної витинанки буде два шари паперу і п'ять таких собі вушок.

КРОК 3:

Є тільки дві можливості переплести вушка: одне вушко проходить усередину іншого вушка або ж інше вушко проходить у його середину. Сусідні вушка треба переплітати по-різному.

Щоби створити переплетене сердечко, пропустіть вушко 1 синьої витинанки через серединку вушка Е червоної витинанки; вушко D пропускається крізь вушко 1; вушко 1 — через вушко С; вушко В — крізь вушко 1; і вушко 1 — через вушко А.

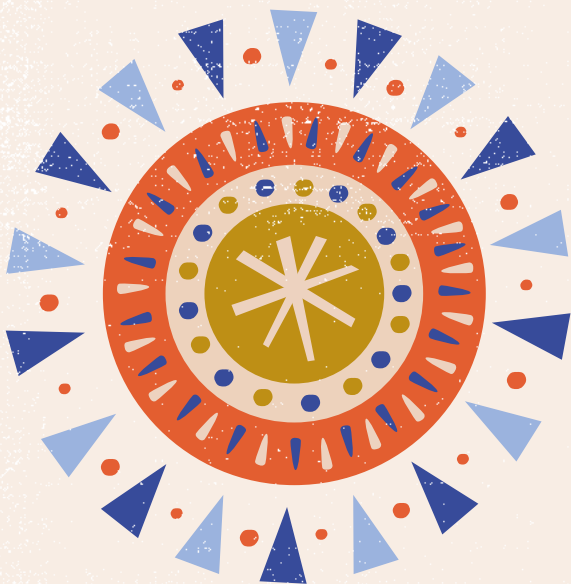
Повторіть цей процес, починаючи з вушка 2, але тепер пропустіть вушко Е крізь вушко 2.

Вушко 3 треба переплітати, як і вушко 1; вушко 4 — як вушко 2; вушко 5 — як вушко 3 і 1.

Коли всі п'ять вушок переплелися через вушко А — сердечко готове. Тепер ви справжнісінький данець!

РОЗДІЛ ДВАНADЦЯТИЙ

ХЮґЕ ВЛІТКУ

«І ЖИТТЯ ЛЕГКЕ...»¹

Хоча літо не дуже спонукає до свічок та камінів, але воно також може бути хюгним. Літо — це запах свіжоскошеної трави, засмага на шкірі, крем від сонячних опіків і солона вода.

Це змога читати в затінку дерев, насолоджуватися довгими літніми вечорами і стояти навколо грилю з друзями. Літо не означає, що ви маєте забути хюге — це просто інший, аніж восени чи взимку, різновид. Він включає в себе тепло й сонце, близькість до природи — але все одно також ґрунтується на гарній компанії та їжі. Ось вам п'ять пропозицій стосовно того, як улаштувати собі хюге влітку.

¹ Цитата з пісні *Summer time*. (Прим. перекл.)

1. ПРАВИЛО ДОМАШНЬОГО СИДРУ

Мало справ можуть бути такими само хюгними, як день, проведений у садку за збиранням фруктів. Раз на рік ми з друзями їздимо до Фейо — маленького острівця на півдні Данії — по яблука. Там ростуть нескінченні ряди яблунь та слив. Якщо нам таланить дістатися острова наприкінці літа — ми застаємо достиглі опалові сливи та яблука сорту Філіппа.

Час, проведений у саду, дасть вам нагоду тішитися хюге ще один день — за приготуванням джемів чи якимось інакше консервуючи зібрані фрукти. Сподіваюся, цього року в нас вийде зробити сидр. Можливо, цей час якраз припаде на вечірku «в комору», що про неї я вже писав.

У багатьох селах Великої Британії, Сполучених Штатів, у Канаді й Новій Зеландії є безліч ферм, де фрукти можна збирати самотужки.

2. БАРБЕКЮ ДЛЯ РОДИНИ ТА ДРУЗІВ

Можна дуже швидко створити хюге, просто запаливши вогонь під грилем. Цей тип затишку й комфорту практикують у більшості країн світу. Запросіть друзів та рідних і готуйте разом на вогні. Розкладайте багаття під грилем і, поки ви чекаєте на появу жарин, зіграйте в крокет чи влаштуйте кубок вікінгів — двобої на палицях.

3. СПІЛЬНИЙ САДОК

Здається, нині спільні садки виникають сям-там повсюди, і на це є вагомі причини. Адже садок являє собою чудовий спосіб принести хюгну сільську атмосферу до великих міст. Догляд городини, тимчасом як розмовляєте за кавою з іншими садівниками, — це медитативне заняття, до того ж дуже приємне. На додачу, воно зводить до купи людей, які мешкають в одному кварталі, культивує серед них дух сусідства. Що ж у цьому поганого?

Працюючи в містечку поруч із Копенгагеном і шукаючи ідеї, що сприяють установленню соціальних зв'язків і знижують рівень самотності й ізоляції в спільноті, ми в Інституті дослідження щастя зокрема пропонували влаштовувати такі колективні садки. Однак це виявилася настільки крута ідея, що я подумав: ми й самі маємо такий собі збудувати. Так ми і вчинили. Через дорогу від нашого офіса є церква, яка мала надлишок землі приблизно на двадцять грядок. Ми замовили 7 тонн ґрунту і всю неділю будували садок, а потім, звісно, щоб уповні насолодитися хюге наприкінці дня, влаштували собі барбекю.

4. ПІКНІК НА ПЛЯЖІ

Літо є чудовим часом для того, щоби сходити на місцевий фермерський ринок і наповнити кошик суницями, вишнями й динями. Тепер покладіть до кошика трошки хліба та сиру — і ви готові. Зберіть всіх друзів або запросіть лиш одну особливу людину і пошукайте місцину біля моря. Це рецепт одного з найбільш хюгних занять, до яких можна вдатися влітку. Увесь день минає просто за розмовами, читанням, ви насолоджуєтеся свободою і нагодою нічого не робити.

5. ЗАВАНТАЖЕНИЙ ВЕЛОСИПЕД

Нема кращого способу вивчити своє місто чи околицю, ніж об'їздити ці місця на велосипеді. Звісно, я з Копенгагена, тому в цьому питанні можу бути упереджений. Але якщо вам щастить — як мені, — і ви знаєте гарних людей, у яких є вантажний велосипед, позичте його на день. До вантажного відділення посадіть своїх дітей, своє подружжя, батьків, найкращого друга, собаку чи когось із гостей міста (бажано максимум двох людей) і вирушайте. Звісно, можна гуляти чи їздити автівкою. Але вантажний велосипед можна перетворити на пересувну фортецю хюге!

Беріть із собою подушки, їжу, музику, пледи для пікніка — усе, що здається вам слušним. Це чудовий спосіб провести літній вечір, яким можна насолоджуватися цілий рік, якщо додати теплу ковдру та добрий светр. Якось узимку я возив по Копенгагену, оздобленому різдвяними вогниками, вродливу шведку, намагаючись залицятися до неї. Моя спроба не вдалася: «був невдалий час» (із будь-якої мови це перекладається як «Ти просто не дуже мені сподобався»), але, гадаю, точно не тому, що нашим побаченням бракувало хюге.

ВЕЛОСИПЕДИ Й ЩАСТЯ

Крім хюге, Данія ще відома як батьківщина Ганса Крістіана Андерсена, лего, данського дизайну, а також своєю любов'ю до велосипедів.

Звісно, легко бути країною любителів велосипедів, коли найвища точка на вашій території — щось із 200 метрів над рівнем моря і коли місто невтомно інвестує в інфраструктуру для велосипедистів (податки на авто — від 150 до 180 відсотків, — либонь, теж цьому сприяють).

Так чи так, данці дуже люблять свої велосипеди та їздити ними. У Копенгагені 45 відсотків мешканців і тих, хто навчається там чи працює, добираються до місць навчання й роботи на велосипеді. У цілому третина населення, що працює в місті й живе за містом, — теж обрали велосипед як вид транспорту. Думаю, більшість із нас поцінують велосипед як змогу мати по буднях стабільне фізичне навантаження та зберегти довкілля (і гроші в своєму гаманці). Утім, не лише тому весь Копенгаген їздить на велосипедах. Тут це просто найшвидший спосіб дістатися з пункту А в пункт Б. Ну і додатковий бонус від їзди на велосипеді, про який дотепер обмаль говорять і який випускають з уваги: велосипеди роблять людей щасливішими.

Дослідження, проведене 2014 року Нориджською медичною школою та центром Економіки здоров'я в Університеті міста Йорк, котре ґрунтується на вивченні 18 000 дорослих респондентів віком від 18 років, виявило, що люди, які їздять велосипедом на роботу, є щасливішими за тих, хто їздить на авто чи користується громадським транспортом.

Можна сперечатися й казати, що ми не знаємо напевно, чи це саме велосипеди зробили людей щасливішими. Може також бути навпаки: що щасливіші люди, то дужче вони полюбують велосипеди. Ваша правда, але ось що дійсно цікаво: аналізуючи результати, дослідники з'ясували, що ті люди, які з роками змінили спосіб пересування з автівки чи автобуса на велосипед або піші прогулянки, стали щасливішими після такої зміни. І, щоб далі закидати вас доказами на користь велосипеда, скажу, що й інше дослідження, проведене Університетом Мак-Гілл у Монреалі, також виявило: ті, хто їздить на роботу велосипедом, найдужче задоволені своїм пересуванням, хай навіть змушені витрачати більше часу.

А якщо щастя вас мотивує не достатньою мірою, то дозвольте сказати, що згідно з результатами голландського (теж фанати великів) дослідження, проведеного в університеті Утрехта, перехід з авто на велосипед у вашому щоденному пересуванні додає вам від трьох до чотирнадцяти місяців життя. А данські вчені дійшли висновку, що, мабуть, нікого не здивує: діти, котрі їздять до школи на велосипеді, є помітно здоровіші ніж ті, яких возять автівкою.

«Гаразд, — скажете ви. — Тож їзда на велосипеді зробить мене здоровішим і щасливішим? Але що хорошого в здоров'ї та щасті? Вони не приносять грошей...» Що ж, тоді ви не є ідеальною цільовою аудиторією для мого наступного аргументу. Якщо ви їздитимете на велосипеді — виграють усі. Це добре для суспільства.

Велосипед також є показником добросусідства та відчуття спільноти. Шведське дослідження 2012 року на базі вивчення понад 21 000 осіб виявило, що люди, які подорожують на авто, відвідують менше соціальних заходів та родинних зборів. Ще й надто, порівняно з іншими, водії схильні менше довіряти людям. Ті ж, хто обрав ходити пішки чи добиратися до пункту призначення на велосипеді, частіше спілкуються з іншими й більшою мірою довіряють людям загалом.

Ні, це не означає, що помінявши авто на велик, ви раптом більше почнете довіряти людям. Дослідники вказують на зростання відстані між людьми: оскільки ринок праці став тепер гнучким і досяжним, люди знаходять роботу все далі від дому. Своєю чергою це означає, що соціальні зв'язки людей географічно розширюються, а це послаблює відчуття належності й залучення до життя місцевої спільноти. Іншими словами, якщо місто влаштоване в такий спосіб, що на роботу треба далеко їздити автівкою — це шкодить суспільному клімату цього міста. А якщо багато людей їздять на велосипеді, це, можливо, є показником того, що ви живете в гарному оточенні.

РОЗДІЛ ТРИНАДЦЯТИЙ

П'ЯТЬ ВИМІРІВ ХЮґЕ

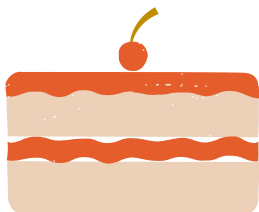
Хоча хюге являє
собою нематеріальне,
абстрактне поняття,
я таки вірю, що
завдяки всім своїм
чуттям ми можемо
його визначити.
Хюге має смак, звук,
запах, текстуру —
і, сподіваюся, так ви
навчитеся бачити його
в усьому довкола.

СМАК ХЮҒЕ

Смак є важливим складником хюґе, адже його відчуваєш, коли щось їси. І це «щось» не мусить бути занадто незвичайне, альтернативне та загонисте.

Смак хюґе майже завжди добре знайомий, солодкий і заспокійливий. Якщо хочете зробити чашку чаю більш хюґною — покладіть у неї меду. Якщо ж ідеться про тістечко — полийте його цукровою глазур'ю. А якщо бажаєте, щоб більш хюґною стала печеня — додайте вина.

ЗВУК ХЮґЕ

*Потріскування іскор та спалюваної деревини,
є, мабуть, найбільш хюґним звуком з-поміж усіх.
Та не переймайтесь, якщо ви живете в квартирі
й не можете насолоджуватися відкритим вогнем
без ризику для життя.*

Багато інших звуків теж дуже хюґні. Утім, звісно, тут ідеться радше про відсутність звуку — коли можна почути найтихіші шуми, як-от дріботіння дощових крапель по даху, завивання вітру за вікном, шелест верховіття чи поскрипування дерев'яних мостин під ногами. Затишно слухати, як хтось малює, куховарить чи плете на спицях. Кожен звук безпечного оточення може бути саунд-треком до хюґе. Наприклад, перекоти грому можуть здаватися дуже хюґними, коли ви вдома й відчуваєтеся в безпеці. Натомість, коли ви надворі, вони сприймаються геть по-іншому.

ЗАПАХ ХЮГЕ

Чи вам колись випадало чути запах, який повертає у той час і місце, коли ви почувалися в безпеці? Можливо, це запах, що змушує спогади з'являться і дає вам своєрідний флешбек про те, який вигляд мав світ, коли ви були дитиною?

Чи, може, ви відчували запах, який викликає стійке відчуття безпеки і комфорту, як, наприклад, пахощі з пекарні чи аромат яблуневого цвіту з вашого дитинства, ба навіть знайомий вам запах батьківської домівки?

Хюгні запахи є дуже різними для різних людей, позаяк пов'язують нас із ситуаціями, що їх ми пережили в минулому. Для деякого найбільш хюгним у світі є запах цигарки зранку, а в когось цей-таки запах може спровокувати нудоту і головний біль. Спільним у всіх запахах хюге є те, що всі вони нагадують нам про часи, коли ми були в безпеці і про нас дбали. Зазвичай ми нюхаємо, щоб з'ясувати, чи безпечно щось з'їсти, але ми чинимо так іще з метою перевірити, чи не загрожене місце і наскільки пильними маємо бути. Запах хюге велить нам скласти зброю. Пахощі домашньої їжі чи запах пледа, яким ви вкриваєтеся вдома, аромат певного місця, котре вважаємо за безпечне, є дуже хюгними, бо нагадують нам про стан свідомості, в якому ми перебували, почуваючи цілковиту безпеку.

ХЮГЕ НА ДОТИК

Як я вже згадував, водити пальцями по дерев'яній поверхні, торкатися теплої керамічної чашки чи гладити шерсть на шкурі північного оленя — це все дає неабияке відчуття хюге.

Старі, зроблені руками речі, виготовлення яких забрало багато часу, є значно більш хюгними, ніж куплені й нові. Маленькі предмети завжди більш хюгні, ніж великі. Тож девізом у США є вислів «Що більше, то краще», натомість данський девіз — «Що менше, то більш хюгно».

Більшість будівель у Копенгагені мають лише три-чотири поверхи. Нові будинки з бетону, скла та заліза не витримують конкуренції зі старими спорудами щодо хюге. Усе, що виготовлено руками, — вироби з деревини, кераміка, шерсть, шкура і таке інше — дуже хюгне. А метал і скло — аж ніяк, хоча вони теж можуть бути достатньо старими. Грубуваті органічні поверхні чогось недосконалого, можливо, зістареного, скорше за все будуть хюгними на дотик. Також відчуття, що ти перебуваєш усередині чогось теплого, а навколо холодно, неабияк відрізняється від відчуття, коли тобі просто тепло. Ти почуваєшся так, наче тобі затишно у ворожому середовищі.

БАЧЕННЯ ХЮГЕ

Як уже казалось, хюге на значну міру пов'язане зі світлом. Надто яскраве не є хюгним. Також надзвичайно важить, як саме ви проводите час.

Хюге наголошує на спостереженні за дуже повільними рухами будь-чого — приміром, снігом, що м'яко падає, чи, як сказали б інуїти, *aqilokoq*, або лінивими язиками полум'я в каміні. Якщо стисло, хюгними є повільні органічні рухи та темні природні барви. Коли ж ви роздивляєтеся залитий світлом стерильний шпиталь або транспорт, який хутко мчить по шосе, — хюге вам зась. Адже воно завше притлумлене, звичайне й неквапливе.

ШОСТЕ ЧУТТЯ ХЮГЕ

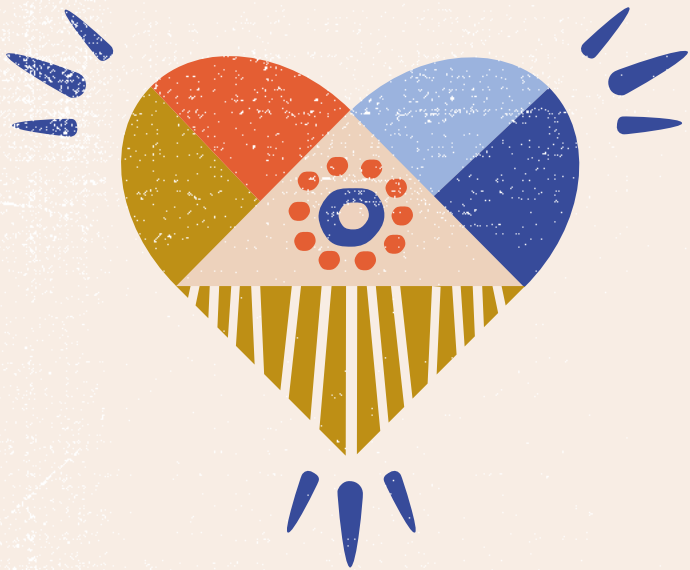

Хюге включає в себе відчуття безпеки. Тобто воно є показником того, що ви довіряєте людям, які поруч, а також місцю, у якому перебуваєте.

Відчуття хюге показує рівень задоволеності, коли хтось каже, що з вами добре, коли у вашій зоні комфорту перебувають інші люди й коли ви можете повністю бути собою серед них.

Отож хюге можна скуштувати, понюхати, почути, торкнутися й побачити. Та найважливіше — його можна відчути. На початку книжки я згадав Вінні-Пуха, і, думаю, тут знову згодиться його мудрість. Ви не вимовляєте слово «любов» по буквах. Ви її відчуваєте. Це і приводить нас до фінальної теми книжки — до власне щастя.

РОЗДІЛ ЧОТИРНАДЦЯТИЙ

ХЮґЕ ТА ЩАСТЯ

Політичні лідери в цілому світі сьогодні цікавляться, чому це одні громади щасливіші за інші. А країни тим часом роблять якісь кроки, щоб виміряти свою успішність як суспільств — не лише те, наскільки зростає економіка, а й також те, наскільки покращується саме життя, не тільки, якою мірою там дотримано загальних стандартів, але також — якою є власне якість життя. Таким останнім часом постає один з наслідків змінювання фокусу з валового внутрішнього продукту (ВВП) як основного показника прогресу. Ця ідея не нова. Як казав Роберт Кеннеді понад сорок років тому:

Великий ВВП не показує, чи здорові наші діти, наскільки добре вони освічені та якою мірою щасливі, коли бавляться. Він не включає в себе красу нашої поезії й міцність шлюбів, розважливість наших публічних дискусій та мудрість чиновників... Він, якщо коротко, вимірює все — окрім тих чинників, які дійсно роблять життя вартісним.

A CUP of TEA.

HAPPINESS
IS A CUP of
TEA & A NEW
MAGAZINE

Останнім часом завдяки цьому зростає інтерес до опитувань про щастя та їхня кількість — і здається, Данія опиняється попереду всіх майже кожного разу. «Приблизно раз на рік якесь нове дослідження підтверджує статус Данії як супердержави щастя», — написав журналіст із «Нью-Йорк Таймз» 2009 року. Відтоді це твердження стало ще правдивішим. Усесвітній звіт про щастя, який складає ООН, видавали вже чотири рази. Данія була на першому місці щоразу, за винятком одного року, коли спустилася на третє. І Всесвітній звіт про щастя є лиш одним з багатьох рейтингів, які ставлять Данію і Копенгаген на перші місця за якістю життя.

Та сама модель оприявнюється, коли задоволення життям вивчає Організація економічного співробітництва й розвитку, коли його студіюють Європейські соціальні анкетування, а часопис «Монокль» теж кілька разів віддавав Копенгагену перше місце в рейтингу міст, де жити найкраще. Тепер рейтинги добробуту в Данії є новиною лише тоді, коли країна не потрапляє до них на перше місце. Окрім того, більшість данців хіба що злегка всміхаються, почувши, що Данія — найщасливіша країна у світі. Вони добре знають: Данія не була першою в черзі, коли роздавали погоду, і, сидючи в транспорті негожого лютого ранку, навряд чи мають вигляд найщасливіших у світі людей.

То чого ж данці аж такі щасливі?

Місце Данії в рейтингах щастя

1-ше місце:

Всесвітній звіт
про щастя, 2016

3-тє місце:

Всесвітній звіт
про щастя, 2015

1-ше місце:

ОЕСР¹, показник життя —
задоволення життям,
2015

1-ше місце:

Європейські соціальні
анкетування, 2015

2-ге місце:

ОЕСР, показник життя —
задоволення життям,
2014

1-ше місце:

Всесвітній звіт
про щастя, 2013

5-те місце:

ОЕСР, показник життя —
задоволення життям,
2013

1-ше місце:

Всесвітній звіт
про щастя, 2012

1-ше місце:

Європейські соціальні
анкетування, 2012

¹ ОЕСР — Організація економічного співробітництва й розвитку

ЩАСЛИВІ ДАНЦІ

Як я вже казав, міжнародні дослідження часто визнають Данію за найщасливішу країну в світі, й це, природно, викликає цікавість науковців, які досліджують щастя. Що стоїть за цим високим рівнем щастя в Данії?

В Інституті дослідження щастя ми спробували відповісти на це запитання в звіті «Щасливі данці: вивчення причин високого рівня щастя в Данії». Якщо стисло, причин багато. Кілька чинників впливають на те, чому одні люди чи країни щасливіші за інші, — генетика, наші взаємини, здоров'я, дохід, робота, мета в житті та свобода.

Проте однією з основних причин, чому данці мають гарні показники в міжнародних дослідженнях щастя, є стан добробуту в Данії, що зменшує непевність, хвилювання і знижує рівень стресу серед населення. Так само, як можна сказати, що Данія — найщасливіша країна в світі, можна зауважити, що Данія — найменш нещаслива країна в світі. Стан добробуту дійсно непогано (не досконало, але непогано) здатен упоратися з крайньою нещасливістю.

Загальна безкоштовна медицина, безплатна освіта в університетах та відносно щедра грошова допомога безробітним посутньо знижують рівень незадоволення. Це має велике значення для менш забезпеченої частини населення, яка в Данії є щасливішою, ніж в інших, заможніших, країнах.

Ба більше, Данія має високий рівень довіри (зверніть увагу, що всі візочки припарковано просто на вулиці, доки батьки в кафе п'ють каву), *свободи* (данці демонструють справді високий рівень контролю над власним життям), високий рівень достатку, а також добре врядування й розвинене громадянське суспільство.

Ці чинники, однак, не вирізняють Данію з-поміж інших скандинавських країн. Норвегія, Швеція, Фінляндія, Ісландія також можуть похвалитися порівняно високим рівнем добробуту. Ось чому всі скандинавські країни, як правило, посідають перші місця в рейтингу щастя. Утім, можливо, Данію виокремлює саме любов до хюге. На мою думку, воно може бути пов'язане зі щастям, бо хюге має за мету просте щоденне щастя, а ключові складники хюге є рушіями щастя. Розгляньмо деякі з них.

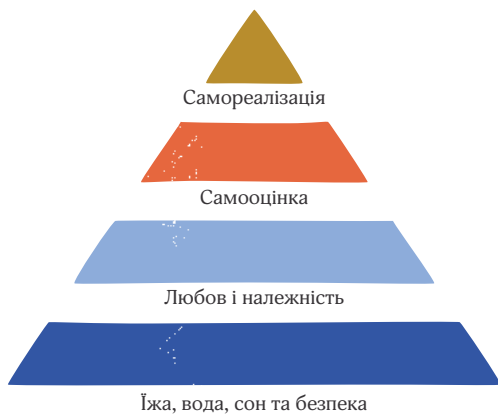
ХЮГЕ ЯК СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА

З огляду на все сказане, можемо легко пояснити три чверті причин, чому деякі країни щасливіші за інші, — завдяки таким чинникам, як-от шляхетність, свобода, ВВП, добре врядування та здорове тривале життя. Проте найбільшою мірою на щастя впливає соціальна підтримка.

Ідеться про дуже просту річ. Чи мають люди у своєму оточенні когось, на кого можуть покластися в складний час? Так або ні. Може, це й не найкращий і не найдокладніший спосіб виміряти нашу систему соціальної підтримки, але такі дані маємо щодо багатьох країн завдяки Всесвітньому звіту про щастя.

Одна з причин високого рівня щастя в Данії — вдала збалансованість життя і праці, що дає людям змогу мати час на сім'ю та друзів. За Показником кращого життя, запропонованим Організацією економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР), данці мають більше вільного часу, ніж мешканці решти країн — членів ОЕСР, і згідно з Європейським соціальним анкетуванням 33 відсотки данців твердять, що почуваються здебільшого спокійно й мирно, тоді як у Німеччині так можуть сказати лише 23 відсотки населення, у Франції — 15, а у Великій Британії — 14 відсотків.

Отож, політика важить, але, можливо, хюге також культивує особливий спосіб проводити час із дорогими людьми. У розділі про єдність ми торкалися зв'язку між взаєминами, хюге та щастям.

Цей зв'язок не можна переоцінити. У 1943 році російсько-американський психолог Абрагам Маслоу створив модель під назвою «Піраміда людських потреб» і розвинув теорію, відповідно до якої ми мусимо забезпечувати свої потреби знизу догори піраміди. Найелементарніші потреби — фізіологічні: їжа, вода, сон, а також безпека. А потім ідуть соціальні потреби, зокрема потреба в любові та належності. Не задовольнивши їх, ми не в змозі перейти до здійснення потреб у самооцінці й самореалізації.

Зараз, аналізуючи спільні риси тих, хто вважає себе щасливим, дослідники щастя одержують той самий результат: ці люди мають сповнені сенсу, позитивні соціальні взаємини. Дослідження також показують, що, коли люди потерпають від соціальної ізоляції, вмикаються деякі з тих самих ділянок мозку, що є активними, коли ми відчуваємо фізичний біль.

Чотири опубліковані випуски Всесвітнього звіту про щастя рясніють підтвердженнями зв'язку між взаєминами і щастям. Родина, друзі, близькі особисті стосунки з коханими людьми — це все пояснює найбільшу кількість видів щастя. За винятком найбідніших країн, щастя переважно залежить від якості таких стосунків, аніж від добробуту.

Згідно зі звітами, найважливішими є взаємини з коханими — в усіх суспільствах, але стосунки на роботі, з друзями та в спільноті також дуже значущі. Тож якість взаємин впливає на рівень нашого щастя, але буває і навпаки. Дослідження припускають, що високий рівень щастя зумовлює кращі соціальні взаємини. Причина може бути в тому, що щастя підвищує нашу соціальну активність і поліпшує якість наших стосунків. Випроботи також доводять, що люди в доброму гуморі більше цікавляться соціальними та суспільно орієнтованими видами діяльності. Згідно зі Всесвітнім звітом про щастя, опитування, проведене серед 123 націй, виявило, що в різних соціокультурних групах досвід позитивних почуттів міцно пов'язаний з гарними взаєминами.

Підсумовуючи, скажу, що впродовж уже кількох десятиліть наукові дослідження демонструють докази щодо існування зв'язку між нашими взаєминами та добробутом. Щасливіші люди мають більшу кількість і вищу якість стосунків із друзями та родичами. Тож гарні взаємини зумовлюють щастя і водночас є зумовленими ним. Дослідники припускають, що серед чинників, які впливають на щастя, близько до першого місця стоять почуття людей, котрі вас оточують.

Ось чому хюге дійсно може бути причиною, з якої данці доповідають про високий рівень щастя. І не лише тому, що політичні стратегії забезпечують їм вільний час на розвиток якісних взаємин, а й тому, що і мова, і культура спонукають данців проводити час із рідними та друзями, а також розвивати ці якісні й тривалі взаємини.

УМІННЯ НАСОЛОДЖУВАТИСЯ І ВДЯЧНІСТЬ

Як уже згадано в розділі про їжу, хюге включає в себе вміння балувати себе та інших. Ідеться про смакування моменту і прості втіхи — смачну їжу, добре товариство.

Хюге означає віддавати належне гарячому шоколаду зі збитими вершками. Потування собі, іншими словами. Воно дбає за нинішній момент, нагоду тішитися з кожної миті й проживати її якнайкраще.

Уміння насолоджуватися, своєю чергою, передовсім означає вдячність. Ми часто радимо одне одному не сприймати речі як щось samozрозуміле. Вдячність — це не лише просто сказати «дякую», коли ви одержали подарунок. Це вміння постійно пам'ятати, що ви живете саме зараз, дозволяючи собі зосереджуватися на кожній миті та цінувати власне життя, фокусуватися на всьому, що ви маєте, а не на тому, чого не маєте. Кліше? Абсолютно.

Утім, дослідження підтверджують, що вдячність впливає на щастя.

На думку Роберта А. Еммоса, професора психології з університету Дейвіса, Каліфорнія, й одного з провідних експертів із вдячності у світі, вдячні люди не лише щасливіші за невдячних, а й більше готові допомагати, легше пробачають та менше заціклюються на матеріальному.

В одному з досліджень Еммоса, що передбачало інтерв'ювання понад тисячі респондентів, декому сказали вести щоденник вдячності, записуючи щотижня все, за що вони були вдячні. Дослідники виявили, що вдячність дає психологічні, фізичні та соціальні вигоди. Люди, які вели щоденники вдячності, відчували більше позитивних емоцій, як-от жвавість та ентузіазм, казали, що краще сплять і мали менше симптомів хвороб. Вони також частіше міркували над ситуаціями, в яких могли б бути корисними.

Дослідження також показують, що вдячні люди швидше відновлювалися після травм і страждань і меншою мірою були схильні до стресу

в різних ситуаціях. Тут кожен може зробити висновки про те, чому конче треба перетворити вдячність на частину щоденного життя.

На жаль, наша нервова система є великою прихильницею всього нового, тож швидко зникає до різних ситуацій та подій, особливо — позитивних. Тому постійно треба вигадувати нові й нові речі, за які ти вдячний, а не зависати на тому самому. Еммонс вірить, що вдячність змушує людей відступити на крок убік і подивитись уважно на цінність усього, що вони мають, — отже, вони більше це цінуватимуть і навряд чи будуть думати, що все є саме собою зрозумілим.

Хюге може допомогти нам бути вдячними щодня, позаяк стосується вміння насолоджуватися простими втіхами. Це вміння брати максимум від кожної миті, а також планувати і плекати своє щастя. Данці планують хюгні часи — і потім з удячністю згадують про них.

«Чи є ностальгія частиною хюге?» — спитав мене один з дизайнерів цієї книжки. Він читав кілька перших чернеток, і ми тоді обговорювали відчуття й візуальні враження від кафе «Гранола» на Вернедамсвей у Копенгагені. Спершу я відкинув цю ідею. Але в процесі написання книжки усвідомив, що він мав рацію. Переживаючи знову й знову моменти хюге, коли сиджу біля вогнища чи на балконі у Французьких Альпах або коли повертаюся до літнього будиночка мого дитинства, я таки відчуваю ностальгію. І водночас осміхаюся.

Згідно з дослідженням «Ностальгія: зміст, тригери, функція» в часописі «Особистість та соціальна психологія» (листопад, 2006), ностальгія викликає позитивні емоції, посилює наші спогади й наповнює сенсом любов, підвищує самооцінку. Тож хоча щастя і хюге безумовно включають у себе вміння цінувати те, що маємо зараз, але те й те можна також спланувати та зберегти в спогадах. Хюге та щастя мають і минуле, і майбуття достоту, як і сьогодні.

ХЮГЕ ЯК ЩАСТЯ НА ЩОДЕНЬ

Я досліджую щастя. Щодня я намагаюся дати відповідь на те саме запитання: чому одні люди щасливіші від інших?

Мені колись сказали, що музиканти можуть дивитися в ноти — і чути музику у своїй голові. Це саме відбувається зі мною, коли я бачу різні дані про щастя. Я чую приємні звуки життів, які проживаються добре. Я спостерігаю радість, почуття прив'язаності та життєвої мети.

Багато людей, однак, усе ще ставляться скептично до вимірювання щастя. Зокрема з'ясувалося, що існують різні сприйняття того, що таке щастя. Ми визнаємо це, говорячи, що «щастя» є загальним поняттям. Розібравши його на частини, ми аналізуємо різні складники. Тимчасом як Інститут дослідження щастя, ООН чи ОЕСР і різні уряди намагаються виміряти щастя та якість життя, ми розглядаємо принаймні три виміри щастя.

Щонайперше дивимося на задоволення життям. Про це ми дізнаємось в людей з міжнародних опитувань: наскільки ви задоволені своїм життям загалом? Наскільки ви щасливі за шкалою від 1 до 10? Погляньте на своє життя й оцініть його. Подумайте про якомога краще і якомога гірше життя для себе

та скажіть, де саме ви є зараз? Власне за цими показниками Данія завжди опиняється на перших місцях.

По-друге, ми зважаємо на задоволення й гедонізм. Які емоції переживають люди щодня? Яким ви почувалися вчора — злим, сумним, самотнім? Ви сміялися? Були щасливі? Чи відчували, що вас люблять?

Третій вимір ми називаємо евдемонічним. Ця назва походить від давньогрецького слова *eudaimonia*, що означає «щастя». Евдемонічність ґрунтується на Арістотелевім сприйнятті щастя — і, на його думку, гарним є життя, сповнене сенсу. То чи люди мають відчуття мети?

В ідеалі ми стежимо за десятима тисячами чи більшою кількістю людей — слідкуємо як науковці, не як переслідувачі, — упродовж, скажімо, десяти років. Тому що за наступні десять років хтось із нас матиме підвищення, дехто втратить роботу, а ще хтось одружиться. Запитання таке: як ці зміни життєвих обставин вплинуть на різні виміри щастя?

Наскільки ви загалом щасливі? Якою мірою ви задоволені своїм життям? Ці питання та відповіді на них звучали мільйон разів по всьому світі, тож зараз ми можемо пошукати закономірності в даних. Що спільного в усіх щасливих людей, хай би вони були з Данії, Британії, Штатів, Китаю чи Індії? Який вплив на щастя пересічно має зростання доходів удвічі чи, скажімо, шлюб? Якими є спільні знаменники щастя?

Ми вивчаємо це протягом років, і якщо йдеться про здоров'я, наприклад, то визначаємо спільні риси в житті людей, які доживають до ста років. І завдяки цим дослідженням знаємо, що алкоголь, тютюн, вправи й раціон харчування впливають на тривалість

нашого життя. Ми використовуємо ті самі методи, прагнучи зрозуміти, що важить для щастя.

Ви можете сказати, що щастя є дуже суб'єктивним. Звісно, так і мусить бути. Однак мене дійсно турбує те, як ви почуваетесь у своєму житті. Адже саме ви найкраще можете визначити, щасливі ви чи ні. Так, працювати з суб'єктивними поняттями складно, але це можливо. Ми робимо це весь час, якщо йдеться про стрес, виснаженість і депресію, що теж у якомусь сенсі являють собою суб'єктивне явище. Коли добігає кінця день, має значення те, як ми, індивіди, сприймаємо своє життя. Я ще не чув переконливих аргументів на користь того, чому саме щастя не можна науково досліджувати. Чому ж не намагатися зрозуміти те, що, либонь, важить найбільше?

Тож ми пробуємо зрозуміти, що спричинює задоволення життям, гедоністичне щастя й евдемонію. Різні виміри пов'язані між собою, звісна річ. Якщо ваше життя щодня сповнене позитивних емоцій, ви очевидно продемонструєте високий рівень задоволення ним. Інші зв'язки більш ефемерні: тут можемо говорити про ефект вихідного дня. Люди доповідають, що мають більше позитивних емоцій на вихідних, аніж в інші дні. Більшість із нас цим не здивувати, адже зазвичай якраз на вихідних ми робимо щось приємне. Ба більше, всі виміри щастя пов'язані на біологічному рівні. Наприклад, гедоністичний та евдемонічний добробут цілком співвідносні, позаяк багато механізмів мозку, що відповідають за гедоністичний досвід насолоди в органах чуттів, також задіяні в більшості випадків евдемонічного досвіду.

Якщо повернутися до щастя та хюге, я думаю, однією з найцікавіших знахідок останніх років є така: позитивні емоції у вимірі задоволення життям важать для загального добробуту більше, ніж

брак негативних емоцій (хоча і ті й ті є дуже значущі, згідно зі Всесвітнім звітом про щастя).

Під час досліджень та написання цієї книжки я збагнув, що хюге може стати рушієм щастя на щодень. Хюге дає нам систему, об'єкти і шляхи планування щастя та його збереження — і також способи мати його потрошку кожного дня. Хюге найбільшою мірою наближає нас до щастя, коли в холодний і дощовий січневий вечір ми повертаємося додому після тривалого робочого дня. І визнаймо: саме тоді і плине наше життя. Я маю на увазі не лише холодні січневі вечори, а й повсякдення. Раз на рік — чи більше, якщо пощастить, — ми опиняємося на пляжі в екзотичній країні й можемо знайти як хюге, так і щастя на цих далеких узбережжях. Але хюге навчає нас діставати максимум з того, чого досхочу є в нашому житті, — з буденності. Можливо, найкраще про це висловився Бенджамін Франклін: щастя полягає радше в маленьких вигодах і втіхах, які трапляються щодня, ніж у великій удачі, що теж трапляється, але зрідка.

Усе, а тепер я піду навідаю свого батька та його дружину. Думаю, по дорозі куплю нам тістечок.

PHOTO CREDITS

- p.7 Westend61/Getty Images
- p.13 Tulio Edreira/EyeEm/Getty Images
- p.17 Lynnette/Shutterstock
- p.31 Ann-Christine/Valdemarsro.dk
- p.40 Sandra Starke/EyeEm/Getty Images
- p.45 Ann-Christine/Valdemarsro.dk
- p.51 Meik Wiking
- p.54 savageultralight/Shutterstock
- p.56 Fotovika/Shutterstock
- p.60 Ann-Christine/Valdemarsro.dk
- p.64 Svitlana Sokolova/Shutterstock
- p.71 Mikkel Heriba/Copenhagenmediacenter
- p.74 Le Glace
- p.76 Ann-Christine/Valdemarsro.dk
- p.79 Sarka Babicka/Getty Images
- p.81 Radovan Surlak/EyeEm/Getty Images
- p.85 Peter Anderson/Getty Images
- p.86 AS Food Studio/Shutterstock
- p.88 Ann-Christine/Valdemarsro.dk
- p.90 Ann-Christine/Valdemarsro.dk
- p.92 Ann-Christine/Valdemarsro.dk
- p.94 AGfoto/Shutterstock
- p.96 Ann-Christine/Valdemarsro.dk
- p.99 Klaus Vedfelt/Getty Images
- p.103 Renata Gimatova/EyeEm/Getty Images
- p.104 Anna Fox/EyeEm/Getty Images
- p.106 Anne Vanraes/EyeEm/Getty Images
- p.109 Ruth Jenkinson/Getty Images
- p.113 Serny Pernebjer/Getty Images
- p.116 Kahlerdesign
- p.117 IsakBA/Shutterstock
- p.119 Meik Wiking
- p.121 KristianSeptimiusKrogh/Getty Images
- p.122 Kay Bojesen Denmark
- p.123 Ann-Christine/Valdemarsro.dk
- p.124 Jodie Johnson/Shutterstock
- p.126 Yulia Grigoryeva/Shutterstock
- p.129 Meik Wiking
- p.130 Hero Images/Getty Images
- p.132 Photographee.eu/Shutterstock
- p.134 Jill Ferry Photography/Getty Images
- p.138 Meik Wiking
- p.144 Marc Volk/Getty Images
- p.147 Meik Wiking
- p.146 Ann-Christine/Valdemarsro.dk
- p.148 Lumina Images/Getty Images
- p.151 Meik Wiking
- p.155 Morten Jerichau/
Copenhagenmediacenter
- p.156 Ann-Christine/Valdemarsro.dk
- p.157 Meik Wiking
- p.159 Meik Wiking
- p.160 Hinterhaus Productions/Getty Images
- p.163 Ann-Christine/Valdemarsro.dk
- p.164 Klaus Bentzen/Copenhagenmediacenter
- p.166 Meik Wiking

- p.168 Ethan Miller/Staff/Getty Images
- p.170 Dennis Paaske/EyeEm/Getty Images
- p.171 venerof/Shutterstock
- p.172 galyaivanova/Getty Images
- p.173 Anna Shepulova/Shutterstock
- p.177 Paul Viant/Getty Images
- p.178 JAG IMAGES/Getty Images
- p.181 Meik Wiking
- p.183 Ann-Christine/Valdemarsro.dk
- p.184 Lolostock/Shutterstock
- p.187 Meik Wiking
- p.189 SarahGinn/Nomad Cinema
- p.191 Meik Wiking
- p.192 Thomas Høyrup Christensen/
Copenhagenmediacenter
- p.195 Marcel ter Bekke/Getty Images
- p.200 www.caecacph.com/Jacob Schjørring
& Simon Lau/Copenhagenmediacenter
- p.201 Thomas Høyrup Christensen/
Copenhagenmediacenter
- p.202 La Glace
- p.203 Anders Bogild/Copenhagenmediacenter
- p.204 Tivoli/Copenhagenmediacenter
- p.206 Ty Stange/Copenhagenmediacenter
- p.207 Ty Stange/Copenhagenmediacenter
- p.208 Ty Stange/Copenhagenmediacenter
- p.210 www.caecacph.com/Jacob Schjørring
& Simon Lau/Copenhagenmediacenter
- p.213 Martin Heiberg/
Copenhagenmediacenter
- p.217 Cees van Roeden/
Copenhagenmediacenter
- p.218 Ty Stange/Copenhagenmediacenter
- p.221 AnjelikaGr/Shutterstock
- p.222 Chris Tonnesen/
Copenhagenmediacenter
- p.227 Ann-Christine/Valdemarsro.dk
- p.228 Ty Stange/Copenhagenmediacenter
- p.232 Brent Hofacker/Shutterstock
- p.234 Belinda Gehri/Great Dane Paper Shop
- p.238 Jonas Smith/Copenhagenmediacenter
- p.243 Ann-Christine/Valdemarsro.dk
- p.245 Meik Wiking
- p.246 Westend61/Getty Images
- p.249 Meik Wiking
- p.250 Ty Stange/Copenhagenmediacenter
- p.253 Ty Stange/Copenhagenmediacenter
- p.255 Adrian Lazar/
Copenhagenmediacenter
- p.258 Westend61/Getty Images
- p.262 WichitS/Shutterstock
- p.267 Here/Shutterstock
- p.271 Sean Malyon/Getty Images
- p.275 A. and I. Kruk/Shutterstock
- p.280 A. and I. Kruk/Shutterstock.

Хочу подякувати працівникам Інституту дослідження щастя — Йохану, Фелісії, Міхаелю та К'яртану — за їхню допомогу в роботі над цією книжкою. Без них праця й на половину не була б такою хюгнуою.

«Ля Гляс», червень 2016